

A. M. D. G.

COMMENTARIUS BELLII

Aduersum Turcas ad Vien-
nam, & in Hungaria.

Anno CH: M. DC. LXX XIII.

G E S T I

Ductu & auspicijs

SERENISSIMI Ac POTENTISSIMI

IOANNIS III.

REGIS POLONIARVM

MAG: DVC: LITHVANIÆ, &c. &c. &c.

SCRIPTORE

VESPASIANO à Kochow KOCHOWSKI

S. R. M. Cubiculario Aulico, ac Historiographo.

C R A C O V I Æ,

In Officina ALBERTI GORECKI, S. R. M. Typogr.

Anno Dñi 1684. V

50

E. XIX 378

SERENISSIMO DOMINO,
D. IACOBO

DEI GRATIA

POLONIARVM

Ac

MAGNI DUCATVS LITHVANIÆ

&c. &c. &c.

PRINCIPI.

REcentia, & in ijs Heroum acta præ-
fenti sæculo tradere, *Serenissime* PRIN-
CEPS, res vt antiquis non insolita; ita
scriptoribus maximè ardua fuit. Nam,
vt magnas virtutes in hac Orbis scæna expedit non
fileri, quæ ex recenti agentium prototypo, quo ma-
turius eò sincerius ad imaginem ducuntur: ita mul-
tum præclare factis detrahit obliuio, ac præter sequiùs
narrata, etiam longa ætas quandoq; imminuit, debi-
tum Heroibus stipendium, ex merito ad posteritatem
memorari. Rursum ingens scriptoribus difficultas
exinde, dum Historia, cuius iudicia cum temporum
perennitate cõspirant, virtutibus præconia tribuit, aut

Vitijs ex condigno irascitur; mox iniecto detrahendi
aut assentandi prætextu, in crimen læsæ veritatis vo-
cetur. Usque adeo verum, cunctis posthumam memo-
riam curæ esse, & optimū quemq; studio gloriæ duci;
si modo vt laudari omnes appetunt, etiam per lauda-
bilibium facinorum gradus, ad immortalitatem nominis
aspirarent. Ast dum abruptum virtutis iter, decurrere
abhorrent multi, etiam perennis famæ dispendium fe-
cêre; vnde enata in hoc virtutis vitiorumq; certamine
sæculi labes, vt si palmam meritis tribuit, vapulat scri-
ptor, nec nisi veritatem xylino iuuoluat placiturus.

Etiam ego *Serenissime* PRINCEPS, nuperâ ex-
peditione res feliciter contra Ottomannū gestas com-
ponere aggressus, haud vano percellor metu, ne dum
intra confinia veri meteneo, ad eius quæ etiam in se
ipsam mordax est, scopulos allidar malignitatis. Ar-
duum quippe placere cunctis, omnibus satisfacere im-
possibile, præsertim vbi infestus virtutibus liuor, &
alienam gloriam pleriq; in sui diminutionem accipi-
unt. Quid ergo facerem? in ea studendi publico, &
metuendi priuato affectuum pugna? Id sane, quod
prouidæ aduersum fascino matres, teneræ proli so-
lent. Nomen Tuum Principum Nobilissime, æque
popularibus ac exteris æstimatum, huic opellæ amu-
leti loco præfixi, vt ita sub Clypeo Tuo velut Palladis

Ægide, aduersus Aristarchos securior, in Patriam nostram, imo vniuersam Christianitatem, prolixius mihi liceret esse officiosum.

Hunc itaq; Commentarium, certe ab argumento insigni munus, augusto nomini Tuo **PRINCEPS Serenissime** inscribo, & quæ veterum formula nuncupandi fuit, libens merito dono, dedicoque. Dicerem sane Diaphanum à me offerri Tibi (nisi conscientia tenuitatis retentaret) in quo Optimi Parentis magnanimitatem in bello, prudentiam in consilijs, vigorem agendi, promptitudinem exequendi recognosceres; sed vidisti ista præsens, imo pars magna gestorum fuisti, cum vixdū deposita prætexta sago induebaris, eo ætatis flore armatis in pugnam legionibus Ductor, quo coætanei Tibi **PRINCIPES** vix ludionū cætus miscere docti, illecebris tantum Regum Filios agunt. Erectæ indolis vigore antegressus annos, præuenisti ætatem meritis, quibus vt Rempublicam Christianam ad amorem Tui; ita ad admirationem, æternitatem temporum obstrinxisti. Nulla insignis molli è lecto prodit virtus, & qui altissima Europæ in scæna spectari cupiunt, ij per abrupta & ardua, ad immortalitatis arcem vt enitantur necesse. Etiam Te non pro Regiæ fortunæ more, sed ex auita domus bellatricis disciplina, exerceri fas erat: cum non molliendis Imperij

curis tecum ludere in recessu; sed in Orbis ^{in medio}
contra hæreditarium Christiani nominis hostem,
R E X. Parens, adstitem sibi esse voluerit. Hoc vere
est ad coronam erudiri, & agonem hunc athleticum
per Regiæ armorum voluptatis decurrere exercitia.

Nec minus insigne **PRINCEPS** *Serenissime*,
quod non sine Numinis instinctu factum crediderim,
vt in ea adolesceres tempora, quando gens publicæ
mortalium paci infesta, vltro Christianas laceffens
gentes, suum ipsius fatum prouocat; & vniuersalem
Orbis spe deuorat Monarchiam, vt proprium, extra-
pinis gentium conflatum, pessūdet imperium. Aiunt
vniones inter fluctus enasci; etiam Tibi inter disci-
minum procellas, Regiæ indolis excellentia proban-
da erat; quod si Aquilas nidum in arduis ponere con-
stat, posuisti sublimiter, non de gener Sarmaticæ alitis
pullus, nupero Viennensi contra ferocissimos Bar-
barorum prælio; quo Te insitus animi vigor, quo ma-
iorum exempla, haud parce sanguinem pro Christia-
nitate fundentium, quo deniq; Magnanimi Parentis
infractū animi robur, vocabat. Æmulatus heroicum
periculorum contemptum, ad Victoriā indefesso
studio cooperabaris, quam tamen non vt illicium ela-
tionis, sed accipis vt necessitatem imitandi.

Eximix hæ laudes Tuæ, & veræ sunt, eas tamen

prolixius narrari, sublimis ille animus, & ingenua
probi oris moderatio, ita admittit; vt satius Numini
adscribi, aut saltem differi malit, donec confecto cum
Ottomannis bello, solida pace aut consummata. Vi-
ctoriâ dabitur gloriari. Hic erit veræ Triumphus
gloriæ, bella Domini pro Christianitate præliari;
in q̄ eos tantum stringere ferrum, qui omnis Diuini
humaniq; Iuris obliti, non aliud posse volunt, nisi
quod velle non debent. Turcam intelligo, iuratum
Crucifixi hostem, Apocalypticam Bestiam, sangui-
nolentum Fidelium Draconem, Antichristi satelli-
tem: in quem tamen ab Aquilone omne malum euol-
uendum, dum prudentes censent, ne ipsi quidem
Barbari ex Alcorano suo inficiantur. Iam cum Deo
bono, prima non improsperè fracta glacies est; euul-
gato grandi illo arcano, *Magna Imperia facilius concuti*
quam aggredi: reliqua vt ad eum modum eueniant,
tribuat Ter MAXIMVS ille, qui Optimum R E-
GEM nostrum iam nunc superbæ gentis flagellum,
& acerrimum Populi sui vindicem esse voluerit.

Tu modo PRINCEPS *Serenissime*, ex amænis
Musarum hortis, ad decurrendum militaris gloriæ sta-
dium transgressus, dum totus in martia opera ferues,
literas interim præcones Vestri Nominis, & ad im-
mortalitatem sequestras, non dedignâre. Imo ijs cum

arctum fœdus ineundum est; vt sicut illæ sub armorum
patrocínio pulchrius vigent; ita literarum beneficio
ad seros nepotes Heroici actus, victuro per sæcula sty-
lo, transmittantur. Dum vero edecumataë aliorum lu-
cubrationes, nouennium suum expectant, ausus ego
non aliter in lucem me dare, nisi prius Te exorato, vt
quali quali opellæ meæ, publici fauoris viam, Regiâ
humanitate aperires. Donec maturescunt cum plena
victoria lauri & adoreæ, à decoris quibuscunq; inge-
nijs Tibi aptandæ; ne sperne has à me violas, curren-
tis modo veris primitias, quæ licetsi præcocitate sua
exiles, nouitate tamen & offerendi præoptitudine cre-
do placebunt. Interim vale **PRINCEPS** *Serenis-*
sime, æternum gentis Sarmaticæ fidus: Det Tibi im-
mortalis **DEVS** ætatem quam mereris, augeat ani-
mum quem possides, stabilem deniq; Fortunam in
proterendam Orientis hydram largiatur. Hoc præ-
cor cælitùs, hoc voueo animitùs.

Sacræ Regiæ Serenitatis Vestre

Æternum manceps & nonquam non seruus

VESPASIANVS à K. OCHOW KOCHOWSKI;
Eques Polonus.

A. M. D. G.

B R E V I S
C O M M E N T A R I V S
B E L L I,

Aduersum Turcas ad Vien-
nam, & in Hungaria.

Anno CH: M. DC. LXXXIII.

G E S T I

Pleniori Historiæ recens præmissus:

SI quæ eius, *cui par nihil, nihil & secundum* ter-
rarum inquam Domine Romæ, in triumphorum so-
lennibus, magnificentia fuit; etiam Seren: IO ANNI
III. Poloniarum Regi aliquot prælijs concussa Porta
Ottomannica Victori, de vniuersali mundi tyranno triumphare
collibuisse; non superuacua aut insolentes curæ forent eiusmodi,
imo diutina expectatione anxio Orbi, non ingratiū dedissemus spe-
ctaculum. Quid enim attrita mutuis cladibus Christianitas eni-
miore studio? quid oppressæ tot gentes flagrantiore voto? quid im-
minens seruitium perosa Europa, maiore desiderio concupiscere
poterat, quam vt Archiprædo regnorum, & inexplebile spoliorem
Orbis

Orbis receptaculum *Turca*, funestum quod tribus retro saculis ortus est profanum, diuersa tandem & magis rebus nostris propitia, finiret Catastrophe. Sed quis ille celebris scænæ Strategus, qui periclitantem cum fidei Christianæ misterijs onerariam, ex ineluctabili ethnicarum vndarum eluione exportabit? Quis Regum Principumq; ne patria sacra ritusque; ne fides Apostolica, ne Crucis gloria obliteretur, animo & robore Heros, Barbaris obistere ausus. Cogitur in densas nubes orientis hæmispherium, coruscationat; Marte Ottomannico in innocuam Christianitatem fulmina vibrante. Hem? quam optaremus nunc, rediuuium è Bullionæ cinere Phænixem, aut qui alij Herodes respersam DEI HOMINIS sanguine terram, vindicare: iam nunc simili voto & ausu conspirent, quominus in seruitutem abstracti fideles, profanata Altaria, excisa Regna ac Prouinciæ, & quas demum oppressi pœnas *Turcis* expendimus, huic mediastinorum feci eriperentur. **TIBI** hanc immortalis argumenti scenam cælum detulit, **REX MAXIME**, quæ ingenioso drammate, nobile merebatur in oculis totius mundi spectaculum; nisi virtus & moderatio Tua, narrari magis ex vero, quam exhiberi ex ingenio, seriem gestorum suorum mandasset. Quippe fucatis non eges laudibus, verorum Tibi conscius decorum; & describere hæc tantum iussisti, non vt Tuarum laudum cumulo, sed Christianitatis accederent solatio. Itaq; munere incitatus meo, sacerrimi belli pro gloria Crucis, & Germanici Imperij salute gesti, exhibebo seriem: vt rara Coronatorum capitum felicitate, Cæsari Rex congressus: Imperij Principes, gentium Duces, Manus, Arma, Exercitus consociariot; quibus auxilijs Flauiana obsidione liberata, quibus prælijs, qua clade *Turca* affectus, ingenuè & breuibus more meo exponam. Condiectim festinatum scriptum materiae dignitas; aut quod magis spero, præcium veritas conciliabit; cui illæ nec cuiusquam studio aut odio infracta, tot bello præsentibus testabuntur.

Gens Turcarum, exilibus initijs vt fermè potiores Orbis Monarchiæ, amplitudinem debet; originem stirpis ad Ismaelem Abrahæ ex Agar genitum referendo; cuius in Saracenos & Scythas

thas; dehinc in Arabes & Mauros diffusa progenies, tandem & Turcas deriuato germine produxit. Nec absurdè tantì Patris stemmate gloriari, credere fas; vel ex ipsa Vaticinantis Angeli voce, qui vernæ illi futurum prædixerat, *Manus eius contra omnes,* Gen. 16.

& manus omnium contra eum, & è regione fratrum figet tabernacula. Dogmata fidei ritusq; à Machomete Pseudopropheta tradita tenent; vim & nomen Regium primus Ottomannus vsurpauit, transfuditq; ad posteros tanquam legitimum decus, quoad crescente per armorum successum potentia, Machometes II. euerso Orientalis Imperio, titulum Cæsaris sibi arrogauerit. In immentum dehinc prouecta dominatio, quam non veteres Regnorum termini, non iura pacis, aut fæderum leges, cohibere, more diluuij cuncta inundantem. Parum erat, duas Imperiorum Sedes, Constantinopolim & Trapezüntem subiugasse; post Asiam, Macedonia, Epirum, Peloponesum, Syriam, Mezopotamiam subactas; Memphim captam, edomitam Babylonem, concussam Persidem, &c. supererat auaro Solymanni appetitui Hungaria, quam nimium cuperet. Nam possessio Regnorum febris naturam habet, sitim rapiendi accendit, non extinguit. In istam, cuncta mutuis dissidijs inter Christianos fessa conspicatus, arma verit Solymannus; veteri Ottomannidarum seu arte, seu instituto, discordantes Principes alterum iuuando, utrosq; opprimere. Sic Pædagogorum rixa Bizantium perijt; Trapezüntum euersum, Bosnia ac Bulgaria Regna in seffa; deniq; impositum Hungariae capistrum, vbi Isabella Regina pro filio, Austriaci pro se nituntur; Solymannus susceptâ pueri Regis tutelâ, cohæredem se ex auxiliatore fecit. Sed hæc claris scriptoribus memorata, celebris præter alios facundia Iouio: mihi in arcto talium vis, ideoq; iterare frustraneus labor fuerit. Ad præsentia venio.

Nec ab instituto, nec ab animo maiorum degener Machometes IV. Imbrahimo ac Cerkiessa è Colchide Matre genitus, postquam habenis Imperij illius sexdecennis, Anno Ch: 1649. admodum, confestim odium & arma in Christianos acere cepit. Eminenter in illo, præter ferociam stirpi congenitam, indoles vehemen-

tior, animus cæptis insistens, seuerus, abditus, multa largiri, plura rapere, ac vt in strenuos sine commendatione pronus, ita in ignauos ferox & indeprecabilis. Is adhuc dum puer, editis in lucem Arabico idiomate versibus, omnes diras in Christianos confutans, nihil ijs à se amicum sperari monstrauit; Veneto bello exasperatus, quod tunc Ottomannis minus prosperè succedebat, Vbi rerum potitus, ne non inanes minas iaceret, Varadynum in Hungaria non postremi nominis urbem, Anno Ch. 1660. vi cæpit. Dein Polonis, Moschico bello distentis, vtramq; Borystenis ripam, quâ in Euxinum euoluitur, Anno Ch: 1661, erectis arcibus sibi vendicauit. Præclusurus in Pontum Cosacis iter, verius occulto Polonorum metu, quos graues quandoq; Turcis fore, ex petitis legis Machometanæ didicerat. Post breue respirium, iterum in Hungariam versus, apud Nouas Arces, Germanis Neihäusel ductas, ancipiti commisso prælio, illud limitis Casarei propugnaculum, Anno Ch: 1663. violentus possessor, infedit. Mox ocellum mundi Venetias, scopum destinauit odij sui, in usâ Candiâ, expugnata Caneâ, ac terrefactâ incredibili armorû apparatu, inclita Republica illa. His elatus successibus in Polonos mouet, nulla causâ, ne prætextu quidem; vbi bellum à Cameneci captura ortus, irritò Leopoli obsidio, susceptam Anno Ch: 1672. expeditionem, non pro spe sua terminauit. Sed interrumpunt continuum prosperorum cursum Poloni, XL. Turcarum Millibus, apud Chocim Valachix, cum Hussein Bassa prosligatis. Mox idem ille Sereniss: IOANNES III. Electus Rex, non prius diadema sibi imponi passus, quam Szaitan Bassæ cum LX. Millibus, in viscera Poloniae properanti, pectus Regium obiecisset. Ergo iterum ferro ac fortunæ salus Poloniae committi debuit; iterum animosus Rex collatis apud Zurauno signis dimicat, hostem acie, vallo, Castris distinet, quoad pars Exercitus adhuc circa Leopolim hærens, in decretorium certamen adesset. Sed Turca condita pace ex arena prior abiit, gloriabundus & ouans, nullo suo damno ab illa digredi gente, quam armis insuperabilem veteranus Dux iudicauit. Sed abitu Barbarorum traditione Podoliae gratificari necessum.

cessum fuit, propter conseruationem vniuersi : cessitq; melis ac lactis stilicidio scatens Prouincia Anno Chr: 1674. Turcis, quam augendæ iniuriæ non tam recipiebant ex pacto, vt non magis inuaderent ex raptò; vltra veteres terminos dimissæ regionis extorquendo. Ne quicquam dehinc morati, vastam illam, primamq; calamitatis nostræ facem Vkrainam ingressi, materiem vincendi isthic quæsière. Humanum natura & arte validum, piloclastris difiectum; Czehrynia Moschico præsidio infessa, violenter expugnata: nihil intermittente Wezyro vis, doli, industriæ, quominus plaga illa Ottomannis subacta seruiret. Ita Turça singulos Imperij annos cladibus Christianorum signauit, ereptis Prouincijs titulos auxit, spolijs Orientem, captiuis ergastula, probro fideles repleuit. ac continuato successu felicitatis superbus, ad vniuersalem mundi Monarchiam animum adiecit. Viam grandibus meditamentis aperiebat Hungaria, in vestibulo Christianitatis sita, ac quæ tunc internis agitata dissidijs, promptum sed iniquum rebus Christianorum arbitrum, in auxilium vocaret. De qua dudum & nunc Christiani sanguinis Euripo, est vt aliquid altius edisseram.

Hungaria antiquitus Pannonia, ab Oriente Daciæ contermina, ab occidente Austriam habet; à septemtrione protenso tractu Poloniæ compositam, Alpes Carpatix altissimis montium iugis distinguunt. Nobile eius terræ Clima, cælum mite, salubris àer, solum fertile, quod alicubi in viniferos colles, alibi in feracem omnigenæ frugis planiciem porrigitur. Situs amænitate ac reterram abundantia, (quippe aurum aliq; metalla gignit) prope ad portionem, à rapaci gente auidè peti; à Christianis & quibus legitimum eius dominium constanter vindicari. Incolæ robore præstant, equestribus prælijs meliores, neq; pedestri militia destituuntur. Sed ex fide lubrica genti næuus, & instabili aduersus dominantes obsequio, præcipue Austriacos, in quos post extinctum Jagellonidarum Regum sanguinem, Hungariæ Sceptra ceterum alij, Regibus suis perduelles, recenti perfidia Emerico Theolicoli,

Kieóli, se popularesq; suos temerante. Is Stephano in Kiezmark
 & Schewnitz Comite genitus, in ea puer incidit tempora, quan-
 do Zrinus, Nadaſdus, Frangipanes, Tefenbachius, aduerſus Re-
 gem ſuum eumq; Cæſarem perduellionis rei, publico ſupplicio
 Viennæ poenas luerunt. Eiuſdem criminis complex Stephanus
 Tokólius, ſed quem mors opportuna poenæ exemit; Emerico in-
 terim apud Tranſylvanum, deniq; inter ipſa gliſcentis ſeditionis
 capita latitante. Sic paucorum poena tranquillitas aliquantum
 Hungariæ res effecit, ſed quiete haud durabili; vt ferè metus non
 diuturni eſt magiſter officij. Siquidem iterum verſis in ſeditio-
 nem animis, quidquid per ſuperiorem Pannoniam Caluiniani do-
 gmatris Procerum, omnes adimi liberum religionis ſux exerciti-
 um, ac expelli Paſtores templis, quæ dudum proſtitibus ſuis ha-
 buerant, incuſauère: aliaq; Aulæ Edicta, pactis cum Cæſare, qua-
 tenus Rex Hungariæ è diametro pugnantia: vt ferè ſemper rebel-
 lioni, à religione primum caput & argumentum ducitur. Longa
 dehinc recapitulatione quærebantur. *Quod exclusis Patriotis, regio-
 rum Hungaria Germani haberent: iſtos politica adminiſtrationi præſcrip-
 tionibus Aerarij admoſueri, arcium Præſecturas ac militia munia credi-
 natiuos Hungaros publicè odio, priuatim contemptui in Aula Cæſaris eſſe.
 Cecidiſſe Nadaſdum cum ſocijs, cruentam Lobkouicio Archiducis victi-
 mam, Viros Catholicos & Cæſari fidus; vindicante mox Nemefi dolendam
 innocentium cadem, poſtquam author necis Imperio perfidus, ſuſum ſangui-
 nem proprio eluiſſet. Tum intolerabile liberis, quod Patribus filias elocare,
 nec viduis cui velint, nubere liceat, niſi permiſſu & deſtinatione Aule
 hinc ditium familiarum patrimonium in externos tranſcribi, ac ſincerum
 germen confundi gentis illius, qua olim pro gloria Crucis, & amplitudine
 Auſtriaci nominis, nihil intentatum reliquerit. Reſtitueret Cæſar Hun-
 garos prementia: quod ſi optimus Princeps, clementis naturæ ſua, ac pa-
 trorum cum Regno initorum inmemor exiſtat, aſt ſe nec auitæ fidei, nec pri-
 ſina libertatis obliuiſci poſſe. Talia Hungari metu ferociore, ac
 ipſa proſcriptione aut bonorum conſiſcatione irritati. Deinde re-
 ſtitutionem Eccleſiarum pro Catholicis, acrius vrgentibus Cæſa-
 ris*

tis delegatis, Ducem se factioni obtulit Petrocius Nobilis Hunga-
 rus & audax; sed impar captis in Paulum Wesselinum, familia ve-
 tere & honorata transmisit seditiosæ turbæ imperium, quoad Tô-
 kôlium iuuenta & favore Hungarorum ferox, in causam aperte de-
 scendisset; fretus auxilijs Turcæ, & factionibus Christianorum.
 Isti primo & secreto iuvere surgentem fortunam, consilij, pecu-
 nijs, armis, mox Turcæ crebris legationibus pressatus, ac ferme
 triennio deliberans, maxime respectu Poloni Moschique: quos
 ut supra retuli bello immeritos lacessuerat. Sed postquam istos
 arctas domi res sarcire velle, ex Legatis vltro citroq; missis intel-
 lexerat, Tôkôlium, primo concessio in traditiones Turcicas rece-
 ptu, si prævalerent Cæsaris arma; mox Imperij Ottomannici cli-
 entem appellatum, auxilia ei ferre decrevit. Id quippe patrocini-
 um licitabantur Hungari, xxx. Millibus aureorum, Tributi no-
 minæ pendendorum, præter ingentia dona, inter Purpuratos Aulae
 illius distributa; occasio quin etiam inuitabat, quod alio bello di-
 stentus Cæsar, Hungariam vnitis viribus defendere haud posset;
 insuper vetus Ottomannorum institutū, discordibus inter se Chri-
 stianis, suo commodo auxiliari. Igitur Cæsar ne quicquam per
 Legatos proficiens, quominus Turcæ fæderum memor, rebelles
 sibi Hungaros patrocinio destitueret, imo publicè decretum con-
 tra se bellum comperiens, omni conatu vim vi repellere statuit.
 Nam ille pacis causa condicto armistitio, superioris Hungariæ gu-
 bernationem, cum titulo Ducis, & partium Hungariæ Domini
 Tôkôlio tribuerat; etiam Vladislai Ragocij viduam, amplissimæ
 ditionis possessricem, vt diuersæ religionis viro nuberet, persuasit;
 alijsq; datis aut pollicitis beneficijs in pacem trahebat, si tantis for-
 tunæ augmentis ambitio contineri potuisset: sed ille, nihil nefas
 ducens, ruina Patriæ ac Christianitatis dispendio regium diadema-
 tionem Turcis pollicitus. Sibi interim, quæ publicis quæ priuatis
 militantis. Sic dum nihil quod bellum moraretur occurrit,
 in communi periculo Cæsar, consilium & subsidium à Principibus
 Imperij

Imperij exquirat, qui non solius Austriae ruinâ formidolosum incendium extinguere posse reputantes, vnanimitè in bellum consensere (aliquibus ob fascinum alicum hæsitantibus) prudenter & ingenuè facti, impares tantæ moli solius Germaniæ vires, nisi Princeps aliquis vicinus, in armorum Societatem vocaretur. Quisnam ille? Hispanus, dispersus Regnis, immaturus annis, & qui dum Mantuæ Carpentanorum deliberat, Imperium perit. Gallus, inter Principes Europæos famâ fortitudinis clarus, sed Regni sui commoda infra alienam incolumitatem ponens, ac Austriacæ Domûs incrementis minus æquus. Anglus, longinquitate maritimum discretus; Danus & Suecus religione diuersi, & impares; Moschus longâ amicitia Cæsaris domui probatus, sed inter se discors, diuiso inter duos Ducis è viuis sublato filios, gentis Principum & dominatione. Superesse Polonum Regem peritia armorum celebrem, & qui barbaricis bellis perpetua armorum palæstra nutritus, tantæ moli par, nec recusaturus censeretur. Gens præterea equitatu Turcis æmula, asueta bellis, erudita discriminibus, & cui conducibilis foret eripienti Vkrainam Turcæ, in alieno solo, illatam iniuriam depellere. Huc inclinauere Principes Imperij, huc & Cæsar, qui vadum tentaturus, obnuntiato impendentium discriminum Pontifice, quominus prior, Pastor Christianitatis animum Regis exploraret, sollicitè requisit. Comitibus interrim apud nos habita Varsoviæ, in quibus idem Pontifex per Nunciium Sedis Opicium Palauicinum Archiepiscopum Ephesi, Cæsar per Carolum Comitem Valsteinium, in societatem armorum ac pulcherrimi operis consortiū iuuitabant. Operosum id nec effectum facile quibuscunq; prudentissimis visum, etiam Rege optante magis quam sperante: ast ubi gloria calcar, necessitas animo, insuper Pontifex flagrantissimis adhortationibus stimulos addit, sensim emolliri capit, præconcepta impossibilitatis opinio. Nam ad propositionem eiusmodi, in Comitibus factam, speciatim ex Senatu ac Equestri Ordine Legato Cæsaris cõmissi fuere, Procures de reuertiendi rei alioquin ingentis circumstantijs, donec Respublica de summa decerneret. Isti postquam conuenerant, diuertit in rem

Orator. Si operosum societatis armorum negotium, in pacato hoc confessu
 verbis expediendum est, iam se ea adferre, qua utilius sit audisse Polonis,
 quam dixisse Germania. Nam praterquam, quod felicior est rogante ro-
 gatus, miserabilis semper conditio eius, in cuius tergo versus necatur.
 Bellum nobis Turca infert, non ex prouocatione, aut odio gentis; sed super-
 bia ac libidinis impulsu, ut quantum latifundiorum Christianitas possidet,
 id omne aut hostilitate desolatum, aut rapina faciat suum. Pulsat ecce
 Europe fores Hungariam, deuorat spe Austriam, Romano Imperio mini-
 atur; postquam cruentus Leo depilasset Venetos, concussisset Moschum,
 nec Polonos illaccessitos fuerit: exploraturus scilicet, qua parte debilior
 Christianitas, vestibulum daret inuadenti. Proin commune periculum,
 consociatis armis propulsandum, Christianos à Christianis erigi, inq; alie-
 na suam Poloni asserent incolumitatem, id Augustissimum Casarem enixe
 cupere: simul Imperij Principes, liberas Vrbes, Status, Populos, & quid-
 quid Austriaco nomini amicum, id reposcere votis, id flagitare desiderijs.
 Quibus si annuitur, solidam ex bello pacem & gloriam; si non; con-
 traria Germania, certius, ac celerius cunctis imminere exitium. Ade-
 rant consuasores pro, aut contra, validis vtriusq; sententiæ au-
 toribus; nam vetus est nec documentis egens, prout suadentium
 ingenia, præsertim in gente libera, ita consilia publica distrahi,
 aut impelli. Pro ferendo auxilio, ijs fermè rationibus certatum,
 quales Rhetoribus ex arte sua ducuntur. Nempè. Contra bare-
 ditariam Christiani nominis hostem, externo solo ac sumptu pugnare, non
 inutile Polonia, simul & gloriosum, unanimiter inuadere eum, qui per-
 petuus alieni inuasor est; cum id operetur natura, ut unita virtus sit
 fortior; etiam accessu sociorum augeri famam, qua bella constant, ac in
 Barbaros terrorem duplicari. Vnum ille facile contemnit Monarcham,
 omnes timet, ne cum duobus quidem ex instituto Alcorani sui ingredi
 permittitur. Polonia nuper grauis, iam nunc Germania minax, alios ex-
 plorat, alios transmittit, nemini fidus, omnibus hostis. eccur verò Prin-
 cipes Europæ morantur? cum fortior habeatur, qui propulsat, quam qui
 timet periculum. Prouidi in aliena domo extinguunt flammam, qua suis
 aedibus nequaquam parsura sit. Satius ex hoste spolys, quam tributis sub-
 ditiorum, explere militem.

setur, in oppressionem vicinorum insurgenti potentia, in tempore obuiam ire; & causa instissima bellum suscipere ideo, quia pax aliter haberi non possit. Prauertere iniurias, aut eludere ictus, tuendi artes sunt; etsi no- tuetur se quidem, qui tueri satis habet: retorque plagam, reuibra ictum: timeat, qui timeri vult, sentiatq; dolorem vulneris autor. Quidquid de Germania Facta statuerint, velint, nolint Poloni eiusdem sortis participes fore; Turcarum rabie, velut diluuium, perruptis obstantibus uebementiore, ac obuiâ inundante. Exigi quin etiam talionem, submissorum à Domo Austriaca, contra Suecos auxiliorum, nunc mutuo officio redbibendum. Ventura fors, in manu Dei bellorum potentis manet, apud quem solum precipuus votorum locus est, ubi spei nullus. At quatenus res presentes, in considerationem futuri cadunt, dum Caesar, Imperium, Regna. & quid quid sub nomine Germania audit, bello accinguntur? quid ni & Poloni expediunt arma? numerantq; ara, qua auxiliator miles in stipendium reciperet. Contra ea multi, multa opponebant. Potiora fuerunt: Poloniam nondum ex morbo fontico reualuisse, cuius instauranda sanitati diata opus. Enimuerò altum desipit, quisquis febril languidus in arena pugil descendit, eò magis aliena, non sua causa. Triginta quatuor annis, irremissa bellorum lucta agitata Regnum, tandem foras digressum Martem nunc ultrò accerjet? Probè dementiam! Quale Regnum? Opibus enerue, Prouincijs lacerum, tributis exhaustum, paracbaragmate inuolutum, spontaneo sese discrimini iniiciet? Dij meliora Polonia. Necessaria fatigatis quies, & bello fessis respirium. Euanida gloria ac fama nomina, victoria arceps, spolia incerta; entia tantum verbis magnifica rerum vacua: securitas praesens, statum Regnorum firmat. Lati contra Suecos auxiliij officium, nè nimium iactet Austria; reuolutis annalibus re- pertura, prius ac sapius id praestitisse Polonos Germanis; istos vicissim re- taliatos, etsi nec statim, nec gratis. Nuper verò belligerante in Polonia Turcâ, requisiti de auxilijs vicini, illa accessitam quietem in alieno casu nutri- nere. Nullas legiones, nulla aris supplementa à quoquam accepimus: omnes verborum prodigi commisereri ostendebant, nemo succurrendi alac- cer in partes descendit, reuientibus cunctis Polono discrimini misceri. VLADISLAVM olim IV. INNOCENTII X. Pont: Rom: instinctu, ac re- quirentibus Venetis simile quid meditatum; Rempublicam tamen polo-

nam, etsi florentissimo, statu suo, bello intercessisse, in quod gerendum uniuersa mox Europa vires traherentur. Neq; tantum priuatis incommodis, aut insufficientia à bello retrahi; adesse omina, quæ absterreant, nunquam prudentibus contempta Metheora, ac cæli monitus. Nam quid sibi vult Cometæ horridus? quid sanguineus imber? fulmine tacta Cracouienſis Prætorij turris? ac præter complura monſtra informia, suspectus recurſu climacterico annus. Facilis debinc conclusio, et ſa magnifica ſint in bellum ex verbis illicia, Astra vetare. Hæc iſti. Aſt deſtinata cælo, nulla ars humana inuertit; etiam tum pro bello argumenta diſuaſione efficaciora fuere, vnanimi Ordinum conſenſu decretis auxilijs: præſertim vbi præſcriptis ſocietati armorum legibus, non prius alterutri Principum ab ea diſcedere fas eſſet, niſi ambo ſinem bello, generali Victoriâ, aut perpetuâ pace impoſuiſſent. Eius fæderis tabulæ, vbi inter Protectores Regnorum, à parte Auguſtiſſimi Romanorû Imper. LEOPOLDI, Pium; à parte Sereniſſimi IOANNIS Tertij Poloniarum Regis, Barberinum; Sac: Rom: Eccleſiæ Cardinales confectæ ſunt; mox ipſe Vicarius Chriſti, INNOCENTIV XI. manu tenendæ ſocietatis ſponſor & arbiter, inter Cæſarem Regemq; acceſſit. Interea addebat pedepreſſim ſuccedenti negotio momentum fama, Moſchum, eam ſocietatem acceſſu ſuo cumulaturum, à quo mox affore Legatos, præmiſſus antecurſor nuntiauit; quod venirent tardiùs, ex ſubita hyemis reſolutione, impeditum per regiones longinquas iter, cauſatus. Venerant tandem iſti, ſed iam finitis Comitijs, Czadaious & Hołozow dicti, nihil vſpiam cathegoricum ferentes. Quippè gens natura cunctatrix, & cui nihil placere, aut diſplicere, niſi tardè poteſt, condictis ſubinde cum Turca inducijs, rebus ſuis mature conſulebat, quo ſecurius primos belli ſucceſſus, haud immiſta diſcrimini ſpectaret. Vbi intellecta ars, abruptum mox ſpecie diſſerendi negotij, quod & ipſi volebant colloquium: ita quæ veris initio abſolui debuit, indicta eſt ad Nouembrem Comiſſio. Rumorem conſulæ cum Cæſare armorum ſocietatis, varie excepit Polonia, internis haud libera malis, & quæ bellis attrita, vt iterum per bella re floreſceret, pro paradoxo accipiebat: erantq;

vt in gente nouis sermonibus læta, qui ad indictos, delectus, ac iuuentutis sub signa Germanica contractionem, ad eadem rapi victimas dicerent, tanquam miserarentur.

At REX in summam intelligens, adæquatas negotio curas adhibebat. Veteranas cohortes, quibus apud Trembowla aut Buczniowo stãtina supplere; Equitem recens autoratum, præbita pecunia sub signa contrahere; legiones peditum nouis delectibus augere; res armamentarij tempestiuo prouisu, aliãq; expedire iussit, quæ ad bellum molle sua grauius ac diuturnum, requirerentur. Nec tantum sub signa Regia confluebat miles, etiam Cæsareni ære Austriaco contrahere permitti, diuerso vtriusque gentis militandi instituto; nisi quod tunc nostrates facilius signa Germanica sequerentur, HIERONYMO Comite LYBOMIRSCIO Curia Mareschalco: ac post hunc Ductoribus Turmarum Polonis, parituri.

Sub hæc Turcarum Imperator, iam ante præuisum triennio apparans bellum, cum Wezyro immensam illam Orientis potentiam expediebat. Aderat belli Socius Crimensium Scytharum Hanus, Transiluania, ac Moldauia Regulorum subsidia; Thokolius armabat rebelles Cæsari Hungaros, vt præter istos ac Valfallorum additamenta, Turcarum copia vltra Bis Centena bellatorum millia continere crederentur. Ex his octuaginta Ianczarorum, apud Candiam & alibi experimentis belli imbutus miles; Sexaginta Scytharum numerata sunt, reliquum Spahij ac Tymariotæ, præcipua Equitatus Turcici portio: etiam Aulici Passarum comitatus, quos numerosos Imperatori gratificando, ac egregie fortes alere solent, conficiebant. Pro vasti Exercitus quantitate armamentarij requisita. Quingentæ diuersi modi machinæ, bubalis eximia proceritatis trahebantur. Capelli dorsis facinas, pyriofq; portabant, muli, asini, alia impedimenta; præter imperatas Urbibus pagisque, suppellectilis castrensis subuectiones. Exercitum sequebantur, diuersorum armentorũ sine numero greges, vltro offerentibus Prouincialibus, iniuriæ rapinãq; obuiando. Permeantem Hungariam Wezyrum, mali ominis casus apud

Strigonium affixit. In arce hic valido infessa praesidio, dum male custoditur pyrius, aut clam supposito igne, horrendum incendium erupit, quo afflicti ultra quingenti mortales, tunc reconditorio pulveris propiores. idq; die quinta Junij. Ast damnum & praesagium pro leuibus habita, tolerabilem iacturam, futura & facili Regnorum acquisitione pansaturis. Vienna in mente, Vienna in sermonibus erat, mox expugnanda; quam etsi arcium arcem non nesciret Wezyrus, pro insito tamen fastu, breui experimento portas reclusuram supposebat. Hinc fuit ut omissio Comarro, ubi firmum Caesari in Hungaria propugnaculum, ac Possionensi arce ne tentata, in Austriam recta Danubij ripa, cum Exercitu tenderet. Haecenus Hungariae, iam ut suae pepercere hostes, quam leuca Germanica supra Possonium, Danubio illatus Marca Fluvius, ab Austria distinguit. Compertum fuit, non prius mandato Ottomanni, aut voluntate Wezyri designatum Vienna obsidium, nisi prius missis Adrianopolim Thokolius nuncijs, id enixe postulans impetrasset; imò & Zrynus Croata, vetere odio ac recenti perfidia famosus, Viennam infirmam fore aduersus tantam potentiam paruiens, qua parte tentanda ea, aut oppugnanda, nouus Archimedes in tabula monstrasset.

Demum Wezyrus, acceptis ab Imperatore suo obsidenda Vienna mandatis, quidquid ceteriore Danubij ripa Austriacae ditionis est, ferro & flamma delere praecipit; Caesari eo modo incommodaturus, quod mox ipse fecisse doleret. Tempa, aut in his altaria, ignis absumpsit; nulli aetati, nulli sexui parcitum, Viri Ludibrio, feminae libidini, validi in seruitutem, imbecilli ad caedem trahebantur. Eadem Trans Danubianos incolas fors manebat, ausis transuadare amnem Scythis, ac Budensi Passa pontem apud Possonium moliente. Cui ad Petemel Caesareani oppositis signis infeliciter occurrere, praeter Sexcentorum Legionariorum iacturam, Hinebergio ac Helsingero Ordinum Ductoribus caesis. Quod ubi cognitum, simul & Viennam a Wezyro peti, Leopoldus Imperator cum Augusta Lyncium abiit, cura defendenda commissa Starambergo Comiti, ante belli famam, iam nunc merito defen-

defensæ Urbis, non incelebri. Regimen Equitatus CAROLO
 LOTARINGIÆ Principi Cæsaris Socero delatum, locum renen-
 tibus Saxonè Lauenburgico Duce, ac Badensi Marchione Super-
 mo militaris Consilij præside. Aderant iam tria Polonorum mili-
 lia cum IOANNE TETWINO Derpatensi Succamerario, stipen-
 dio Cæsaris conducta; sequente istos Maraschalco LVBO MIRIO,
 qui per obstantes rebellium Hungarorum cateruas eluctatus, sub
 initium Iulij in Austriam penetrauit.

Vienna Austriæ Vrbs primaria, quam à prænomine Flauij Ve-
 spasiani, Flauianam Roma vocauit, Imperatorum quatenus Aus-
 triæ Duces sunt, habetur sedes & hæredium. Ad hanc obsiden-
 dam Turcarum copias explicuit Wezyrus, die decima quarta Iulij
 stylo nouo; nihil moratus, quin protensa illa suburbiorum ædes
 ficia iniecto igne, quam primum exureret, etsi submænianas ædes
 iam ipsi possessores igne sustulissent. Arsere proin spatiosæ Do-
 mus, superba Procerū Palatia, Augustales horti Baianis aut Cam-
 panis delicijs famosiores, insuper Diuū delubra; præcipuè Ser-
 uitarum cum Cænobio Basilica, ex sumptuosa structura basilicum
 opus. Postquam varò Vrbs, qua muris continetur in obsidium
 cincta, mox erigi opera cæpere, ab ea porta, quæ brumalem occi-
 dum versus Carinthiam respiciens, Favorita dicitur. Interea duo
 Hungari Germanico habitu Urbem ingressi, in ipso incendendæ
 Urbis molimine capiuntur, & postquam in quæstionibus, à quo,
 & cuius causâ missi prodiderant præuenti, capirè pœnas luere.

Quippè Vrbi Præfectus, præter Germanam constantiam, in
 omnia solers & vigil, nihil omittebat tuendo loco conducibile,
 non peritè magis quàm opportunè præuidendo. Post exusta apud
 meria subibat muros immensum Ianczarorum agmen, quod apud
 Turcas, pedestris militiæ genus ac robur habetur. Isti defendunt,
 isti oppugnant Vrbes ac fortalitia: primi in acie, acerrimi in præ-
 lio, ac quorum virtute in cum amplitudinis gradum, res Otto-
 mannica prouecta est. Verberata dehinc tormentis mania, præ-
 cipuè è quinque stupendæ magnitudinis Carthaunis, globos cen-
 tum & amplius pondo ferri, igniuomo rictu iacentes. Paulo mi-
 notes

nores Colubrinæ, aut Semicanones, præter mortaria ac pyrobollos, artificiosas pilas, in sublime dabant; quæ dein tectis incidentes, ædes Viennensium horribili ruina deformabant, ut incolæ suorum ipsi domuum fastigia, quæ ex scandalis essent, deicere debuerint. Neq; tantum Turcis affatim pyrij copia, pilæ è ferro ac globi, aliq; artificialium ignium fomenta; sed fundendo æri, conflandisq; machinis officinæ, ingentes folles, incudes, ahenagrandia, trusatiles mollæ, pinsendis panibus furni, metalla omnigena, aliq; quæ post in Castris illorum reperta, spectantibus admirationem, prædam sapientibus exhibuere. Castra Wezyrus ad radicem Montis Pisemberg fixerat; tam vasto spatio diducta, ut à primo apud montes quadrifariam scissi Danubij brachio, ad idem à meridionali parte fluminis diuortium, spatiosam Urbem in hæmicyclum concluderint. Nec subsistentibus segue orium, mox pro eripiendo ponte quo subter Urbem flumen sternitur, certatum: repugnantibus Cæsareanis, scilicet ne intercepto traiectu, eadem vastitas & populatio, in trans Danubianam oram inferretur. Ac iam proximiores duos eripuerat hostis, sed ubi ad aluent fluminis ventum, hic enimvero cruenta pugna interuenit, qua tamen, cæsis ultra Quingentis Turcis, molem pontis Germani retinuere: occumbente Barone Gersdorfio legionis Legato, Scholtio Tribuno, globo, per scapulam icto, ac non nullis interceptis: ac nè sæpius simili discrimine pro eo certandum esset, Cæsareani pontem subiecto igne cremauere. Dehinc Wezyrus continuo mania quassans, generalem suis in Urbem assaultum indixit, oppugnauitq; ea ingruentium pernicacia, ut exterioribus munitionibus superatis, ad ipsa palorum septa (Palisadus vocant) euaderent antesignani. Ast respondit ferociæ obessorum virtus, quod ut testarentur, complura cæsorum Turcarum capita, hæstatum summitatibus per valla suffixere. Sed nobile clarissimæ Urbis obsidium, quantâ periculi magnitudine cæptum, constantiâ toleratum, prospero deniq; consummatum sine, haud retice-

bit gens æquè armis ac literis inclyta; mihi extero nec cuiusquam famæ supparasitanti, obiter memorare sufficit.

Vbi sic Vienna constringi cepit, obsessi Præfectum, is Cæsarem, Cæsar deniq; Regem Polonum, in exhibenda quantocius auxilia crebrioribus literis compellabant. Nec quicquam REX moratus, vt ad faciendam gloriæ materiem aspiraret, labores, discrimina, sumptus, pro nihilo duxit; Id tantum temporis à Cæsare in conficiendum iter precatus, vt obsessa Vrbs succursus certa, in alterum mensem constanter toleraret obsidium. Hærebatur adhucdum Ordinarius Reipublicæ Exercitus, solitis in confinio Podoliæ stantiis, eximendæ Turcis suspitioni, nè contra se moueri crederent; ast vbi transmissa per celeres nuncios edicta sunt, mox incredibili festinatione cohortes, exeunte Iunio à Trembovwa mouentes, in designatum Cracouiam versus locum, sub initium Sextilis conualuere. Etiam Regni Proceres, in maturandam Regi occursum commonefacti, pulcherrimi meriti ostentatione, aut promissis fauoribus, vt cuiq; genius inuitabantur, REX ipse die XVIII. Iulij, Warsauiam profectus, isthac in Clarum Montem diuertit, vt celebri miraculis loco, VIRGINI DEIPARÆ suæ Poloniarumq; Reginae, supplices pro Victoria preces adferret. De loco isto, vt vocatur CZESTOCHOWA, miraculorum frequentia & quantitate inclito, fusiùs in Annalibus meis retuli; nunc transcendit reliquorum magnitudinem, impetrata supplicanti Regi, (quod pie credendum) de Turcis Victoria. Vere Damascenus ait. *DEXTERA EXCELSI, quæ ex te incarnata est, virtutes multas per tua suffragia operatur, o VIRGO DEIPARA.*

Metropolim inde Regni Cracouiam itum; vbi dum conuolat miles. REX in Cathedrali S. STANISLAI, Præsulis & Martyris Basilica, solemnem Benedictionem, de manu NUNCII Apostolici suscepit; IACOBO & ALEXANDRO Filijs Principibus, ad latustantibus; sex Præsulibus; Exercituum Ducibus; Senatu; Nobilitate; Populo deniq; innumerabili; nemine ex istis conspecto, qui non pium, & heroicum propositum Regis, suspirio aut lacrymis prosequeretur.

Nec morâ præit Campidux SIENIAVIVS, (Magistrum Equitum appellamus) Palatinus tunc Wothyniæ, cum quinque millium Equitatu, quâ limiti Polono Bielsko oppidum coharet, iter Austriam versus, superâ Silesiæ parte, dirigere iussus. Mox REX, ipso gloriosissimæ Assumptionis in Cælum DEIPARÆ die Bendzynium movit, in ipso Cracoviâ egressu, ARENAS Poloni Carmeli adiens, quo crebrius & enixius, susceptam expeditionem Taumaturgæ Virgini commendaret. Dùm Miles limitem Regni transcendit, ac res armamentaria conducitur, Tarnomontium Silesiæ (Tárnowskie Gory) primum venienti Regi exhibuit hospitium. E vestigio aderat STANISLAVS IABLONOVIVS Terrarum Russiæ Palatinus, Supremus armorum per Regnum Poloniæ Præfectus, flagrantissimis mandatis cohortes in accursum ciens.

Superuenit hic Tribunus Cæsaris Caraffa, postulando quantum subsidio missus: simul & nuncios, quantum Viennensium obsessorum virtute, generalis Turcarum in oppugnandum assultus, continuata sexdecim horarum impressione, constanter toleratus: Receptui demùm Wezyrum signum dedisse, vbi Lechas & Hussein Bassæ, infelici conatui vitam impendissent, ac stragem XX. millium Ianczarorum iactura æstimari. Etiam Anatoliæ Bassâ malo granato calcem pedis atterente, lethaliter saucio. Lætus hæc audiuit REX, etsi gnarus prospera semper prolixiore energia, aduersa per Syncopen cfferri: cum bonus successus rarò verbis indigeat, calamitati silentium amicum sit.

A Tarnomontio per Gliuicios ac Radnau, siluestri itinere profectio instituta Ratiboriam (quæ olim Quadorum Metropolis, post cognominum Ducum Polonici sanguinis sedes fuit) vbi reliquâ grauiori armaturâ, sub cura IABLONOVII Ducis, REX cum expedito Loricatæ militiæ agmine, vix curribus aliquot ad officia mensæ acceptis, in interiora Austriæ festinabundus descendit. Tribuere id visus, iam enixè flagitanti Cæsari, iam excitandis Collegatorum Principum animis, quibus haud decorum esset dolenda tergiuersatione succursum Patriæ morari, externo Rege matura

rante negotium. Adnotare lubet, à potioribus Oppidis subministratos militi Polono, quâ ibat cōmeatus, etiam alimenta equis, cōercendis eâ humanitate iniurijs, quas non insolentia, sed necessitas prouocaret. Videre erat per viam, obiter excitata nubilaria, sub quibus variæ victualium species, multiformia potus varia, grandes auenæ cumuli sub dio repositi, idq; vltro, extorquente nemine; immo quotidie sub abitum ex statione Regis, frequentissimus ex vicis Oppidisq; confluebat populus, qui salutem ei ac prosperitatem, & incruentam de Barbaro hoste præcicaretur victoriam. Nec agrestes tantum, quibus abscessu armatorum lætarios, sed per cultiores Ciuitates, idem metus & vota omnium; eo vsq; progressis desiderijs, vt Otumucij præter alios plausus & acclamationem Populi, in templo Patrum Societatis I E S V, maioribus literis in Altari è sacro codice exscriptum legeretur. *Clamauerunt ad Dominum, qui suscitauit eis Saluatorem.* Et si minis placeret Regi incompetens Encomiastæ Metaphora, vsurpatos Numini titulos, mortali homini tribuentis. Sed verè dictum est.

Iulic.

Primus in Orbe Deos fecit timor.

Silesiæ latifundijs, apud Opauam emensis, in veterum Marcomannorum fines itum; quæ hodiè Morauia dicitur. Gens hæc clari nominis olim inter Germaniæ Populos habita, Regnum constituebat; præcipua Marobodui Regis gloria, qui duodecim legionibus Duce Tiberio petitus, æquis demùm conditionibus pacem cum Populo Romano, Terrarum Orbis victore inierit. Metropolis Prouinciæ Otumucium est, Vrbs elegans & polita, quam Marca seu Moraua amnis subit, non commoditati modo piscaturâ, sed firmitudini loci conducens, mœnia alluendo. Hic dùm per confitos vineis montes REX equestri agmine molitur iter, obuium se dat Mareschalcus LVBOMIRIVS, iteratas maturandi subsidij postulatorias à Cæsare ferens: addebatq; vnanimi colligatos Principes sensu huc ferri, vt non prius in vnum conducant exercitus, nisi REX cum suis adesset: eiq; per absentiam Cæsaris, supremum armorum imperium deferendum fore. Quippe infra hospitis Regis dignitatem videbatur, alieno ducti arbitrio;

arbitrio; quod si præscriptiones belli gerendi sub Cæsaris nomine Lyncio darentur, tardas illas aut importunas, ut quæ sapius occasiones subuertunt, dum post res afferuntur. Sed occulta fati vis grandi negotio sternebat viam, seu magis *Dextera Altissimi* dignus operabatur: ut Cæsar, dehinc Principes Colligati, primas imperij militaris partes Regi Polono vnanimiter deferrent. Hic vnus sufficere visus, cui salus Christianitatis inniteretur; hic par in Ottomanicum pugilem athleta, certus excisarum Prouinciarum vindex, cui in Turcam pugnaturus, Romani Imperij Aquilas subesse par erat. Et ea quidem concordia prodigij loco accepta; cum nec alia felicitis successus omnia deessent. Quâ die Campiducis SIENIA VII agmen, copijs iungebatur Regijs, multicolor Iris apparuit, non iam protensis terram cornibus, sed medium Cæli, forma circulari complexa; illustre claro ante meridiem Sole spectaculum. Discriminabant caelestem arcum, iuendi visu colores, supra solitum radiorum solis reflexione splendentes, species ipsa quo mira eo lætior, velut coronam aut sericum protenderet Numen; hinc non imbrum aut tempestatis prænunciam, sed ex raro accidente, infallibilem victoriæ tesseram licuit ominari. Tum quod signum id, initi inter Deum ac homines fæderis esset; tum quod Romam ingredienti Octauiano coronatum simili Iride cælum efflorescens, felix Augusto augurium dedit: neque nunc Christianitati improspere. Adhæc, eximio candore Aquila, vetus Regni Sarmatici insigne, pennis in sublimem euecta, super Exercitum, indefesso volatu biduo ferebatur; nunc superas, nunc inferas, æris regiones percurrens, tanquam locum subsistendi quæreret. Multi conspexere, memorabantque ex historijs, simile bonæ alitis omen, Alexandro Macedoni ex Persis portendisse victoriam.

Vix attulerat Marschalcus LVBOMIRIVS, in succursum festinari, cum apud Sztukierau subsistenti LOTARINGO nunciatur, Turcas traiecto Morauâ amne, ingentibus cateruis sparsim vagari. Scytharum decem, Turcarum octo millia erant; Thokolio, cui obseruandi Danubiani traiectus cura, mox sese ijs

cum Hungaris iuncturo. Quæ ex captiuis cognita simul comprobabant, fumantes miserabili incendio vici, maximè, qua à Cronyburgo ad pontes Viennenses iter est. Vbi populabūdōs compescere visum, præmittitur cum Lauenburgicis ac Palsianis Equitibus LVBOMIRIVS, qui nauandæ operæ cupidus, etiam Tribuni Styromæ Desultoriorum Legionem, distinendo hosti secum traxerat. Nec longe progressus, cum Turcæ in prociuctum se dant, clamore campos implentes, quo exilem manum lacescendo irritatam, in plana pertraherent. Ast LVBOMIRIVS continuit suos, seu quod ita iussus, seu præcium operæ ducens, si in multam diem distento velitationibus hoste, subsequenter Lotaringum operiretur. Veniebat is; nec mora accingunt se Barbari in prælium, etiam Cæsariani suam eo modo instruxere aciem. Lotaringus dextro cornu incessit; leuo Badensis Marchio; Lubomirius cum Polonis, vt campum prior iniit, ita in antecessum stetit, latera firmantibus Lodronij Croatis; post hos Desultoriorum legionibus, subsidiarium agmen componentibus. Ac primo scrutatus Lotaringus, an prominentes à dextra colles arboribus obsiti, in sidias hostium occulerent, vbi secura hic omnia comperit, eos compluribus signis occupare iussit, complementum victoriæ, aut præsidium aduersis. Sic protracto in multam diem certamine, tandem ingruunt Scythæ priores, dextrum cornu, quo commodius sagittæ mittuntur assilientes; ast cognito vicinam syluam armatis præoccupatam, ac subodorati insidias latere, ad primam statim impressionem, è machinis campetribus petiti, nullâ notabili operâ retrouertebant. Acrior Turcarum in frontem ac sinistrum latus impetus fuit, qui postquam primos Sclopetorum ictus immoti sustinuerant, pertinaciter prælium ciebant, pernecitate equorum ac acinacibus suis Germanis graues. Diu strenuè dimicatum, commistâ in mutuos ictus acie, & vtrifq; pro victoria viriliter nitentibus. Ast modo à Scythis capto, mox remittente incurfu, Lotaringus reiectis, qui contra plano campo steterant, læuum Turcarum cornu, circumuehi suos iussit; Lubomirio succursurus, cuius Arquebuzerorum ala, perru-

perruptis ordinibus laborabat. Sic inuenta acies loco hostem depulit, non tamen primo successu fractum, sed identidem pugnam restaurantem, quoad Desultoriorum manipuli, ac lanceata Polonorum, sub GROCHOLSCIO ac MODRZEWIO turma; isti cuspiditatis telis, priores noxia in confertos explosione, pertinaciam Barbarorum fregissent. Tum verò vt quisq; saluti amicus, Tnræ in fugam resolui, Cæsareani insequi, ac mucronibus fodere, terrorem latè ferre, præcipites in flumen agere; nisi quod tardioribus ad insequendum Germanis, hostes sua pernicitas eripiebat. Ultra mille istorum cæsi, præter quos Danubius tranantes absorpsit: Quatuordecim signa crepta; Bassa Agriensi extremè periclitato, vt quem binis interemptis equis ægrè tertius serauerit. Ex nostris sex Poloni, xvi. Germani cecidere; Butlero legionis Legato, tum alijs Ordinum Ductoribus vulneratis. Corneiburgum indè Princeps LOTARINGVS mouit, læto felicitibus auspicijs, ac præda milite, et si incessanter oppugnata Vienna, etiam victoribus cordolio esset.

Fines Austriæ ingressum Regem, adière Heilbrunnæ, Lotaringus Princeps, Saxo Elector, Lauenburgicus, ac Waldecus Ducis, tum Marchio Badensis; plurimis Tribunorum ad explendum salutationis officium comitati. Ad primum congressum, memorabile hic humanitatis cerra men; obuium sese dat Rex venientibus, peramanter salutat, medios complectitur. Etiam hospites ex condigno Maiestatem venerati, oscula, amplexus, verba deferunt, mutuo vtrinq; aspectu defixi, & læti gratulatione. Actunc quidem consilium bellicum differri oportuit, ob Ducis LABONO VII absentiam; quod restabat diei, inter dapes, præter libatis qui mos vernaculus saluti Cæsaris poculis, Principes hilariter exegere. Serum noctis diremit confessum, itumq; postridie Stedeldorfium est, arcem Comitum ab Hardeck; qui olim Walszteynij armorum Præfeci, Magister stabuli, per diuturna in Imperio bella sanus & integer, nunc supra nonagenarium viuus senex ætatem protuletat: alacriter ac perhumanè Regem hospitio excipiens. Stedeldorfio, ampla subiacet Camporum planities,

Grochol-
ski.
Modrze-
wici

planicies, mediâ interfecante Danubio; cuius vltior ripa, simili vt ceterior gaudet agrorum felicitate, vineis ac syluis superat, quâ parte Alpes in sublimia iuga exporriguntur. Hic, dum tripartitum Regij Exercitûs agmen in vnum coit, in militari Senatu apud Regem conclusum mansit, non iam Cremsij, sed Tolnæ, quâ propius etsi montosius Viennam iter, Danubium traiciendum.

Danubius seu Ister, fluminum Germaniæ post Rhenum maximus, clementer edito vt Tacitus refert, montis Abnobæ (incolis Abnaw) iugo effusus, postquam Bernicum, Itaram, Lycum Oenum, aliosq; in se recepit fluuios, à Vienna per Pannoniam Daciamq; euolutus, tandem in Pontum Euxinum sex meatibus incurrit; ingens alueo, & cursus rapiditate voracifolus. Hunc apud Tulnia oppidum mandato Cæsaris, operæ in id submissæ ponte constrauerant. Incumbebat grandis moles scaphis maioribus (vt in Borystene, etiam hic Czayki vocantur) quæ inter se rudentibus connexæ, ac in anchoris nitentes, sustinebant ingentium arborum trabes in longum protensas; his rursus crassissimes transversim impositi, curribus aut militi viam dabant; et si sæpius dissoluta tabulati compages labasceret, non sine transeuntium periculo, aut reparantium labore. Sed ingens ex celeritate vsus, quod solutis machina, ex loco in locum, pronè amne transferri posset, ac rursus in partes distracta, iisdem quibus insisteret nauibus, aliò deheueretur. Eius beneficio pontis fridui morâ traiecto flumine, in vltiore ripa confedere Exercitus, castra suo more metati. Polonus, cui abundè curruum esset, in Orbem circumducta, vicis ac foro distinxit: Germani rarioribus, sed maioribus carris, pro tentorijs equisq; occupabant locum, rectâ lineâ stationes diducendo. Egregium visu, nobilissimarum Gentium duces, ac Exercitus in vnum contrahi, altero alterius militiæ normam & robur, signa & arma, muro à aciem ostentauit, præsto Viri, arma, sclopeta; equis labore fessis. Post hunc Saxones militari gloria gens antiquitûs celebris; quin etiam Bauari,

Bavari, zelo Catholicæ Fidei laudabiles, comparuere, pari animorum vigore, quod recentes à domo venirent. Omnes quadraginta millia, bellatorum conficiebant, læta acies, sed præcipuè Equitatu valens. Regius Exercitus quatuor supra viginti Millibus Polonorum constabat, tardius allabentibus novorum delatum cohortibus, maximè Lithuanico Exercitu, ob longinquum iter moram trahente. Vbi planicies subiecta commodum explicandæ aciei spatium aperiebat, REX Exercitum in cornu diductum instruxit; similem dehinc Ordinem observari volens; nempe, vt Hastatorum cohortes bifariam diuisæ, geminis Loricatorum signis stiparentur; his rursus turmæ Germanicæ adstites datæ, eo vsui, vt confusa hastarum impetu aduersa acie, Polonis manuali ferro, Germanis scloporum ictibus, hostem inuadere facilius esset. Spectauere Principes, cuncta vbiq; diductis cornibus recognoscentem Regem; auxiliorum quantitatem perpendentes, simul & ordinantis peritiam. Eminebant Hussari, armorum fulgore, ac procerioribus equis conspiciendi: isti capite galeam, pectore ferreum thoracem, ab humero Leopardi aut Tygridis exuuias præferunt, seruitia militaria lupinis teguntur. Decempes in manu hasta, trigonali cuspide minax, cuius protensum ex serico velum lenior aura ventilat. Lateri acinax, equo oblongior ensis adhæret, dandis cæsim seu punctim vulneribus; etiam sclopus adest ex vetere instituto. Ductoribus Ordinum inaurata ex ære tegmina, ac insigni arte brachialia; præterea suspensi à colo clypei pendent, discoloris serico texti, ac auro celatis ymbonibus Persicum in morem rutilantes. Eæ hastatorum turmæ, dum campo plano commeant, speciem à longe mobilis syluæ referant, quasi ea coæquatis arborum verticibus, de loco in locum secederet. Genus alterum militiæ Loricati vocantur, quæ Lorica alias Pancertz, hinc *Pancerne Roty*. Desultorij Equitatus, peditumq; legendorum ac retinendorum, eadem quæ apud Germanos ratio & modus, quorum sex millia densis Ordinibus stetere. Ast tunc, dum nec protensi Ordines dispici, nec promptè

promptè imperia dari queunt, excitati pulueris caligine cuncta inuolvente, profectio institui, ac nobile spectaculum finiri debuit.

Non abs re fuerit Procerum Polonorum bello præsentium cognomina, quorum egregia in Patriam Regemq; Fides ac studium enituit, breuem per synopsis inserere; laudabili apud viuos meritò, à Posteris imitando. Ac primò paterno adhæsit lateri, Serenissimus Princeps IACOBVS, suus huic Aenæ Iulus, Rege Parente, Magistro in gloriam vsurus. E Sacro Ordine IOANNES GNINSKI, Regni Procancellarius, Vir soliditate consiliorum edecumatus. Siquidem post binam Comitiorum Generalium directionem, Curia Regni Thesaurarius; ac obitus in Daniam, Sueciam, ad Electorem Brandenburgicum, Princeps Brunsvici, geminatis Legationibus, in Senatum Regni Palatinus Culmensis adscitus, experientiâ rerum ac agendi vigore, amplissimum Ordinem auxit. Tum velut intra peripheriam patrij soli excellentissima virtus contineri non posset, ad Magnum Moschouia Ducem, turbulento isthic bellorum æstu extra ordinarius Orator iuit; breui post ad Machometem IV. Orientis in præsens Imperatorem, nobilissimam illam, ac vix biennij spatio transactam legationem expediuit. Quæ post, abdicatâ sæculari togâ ad Sacrum Ordinem transiens, ac minori Sigillo Regni impofitus, bello hoc Turcico indiulsus lateri Regis Comes Consiliariusq; adhæsit; simul egregiam centum viginti Hastatorum turmam in vsum publicum conducens. IOSEPHVS item PRZYDOWSKI Canonicus Cracouiensis, moderamini Principis IACOBI admotus, ac ex commisso tanti capitis æstimandus Sæculares Proceres fuere: STANISLAVS IABŃONOWSKI Terrarum Russiæ Palatinus, Supremus armorum, per Regnum Poloniae Præfectus; HIERONYMVVS SIENIAWSKI Palatinus Wolhyniæ, Magister Equitum seu Campestris Exercituum Dux; FELIX POTOCKI Cracouiensis; MARTINVS ZAMOYSKI, Lublinensis; CONSTANTINVS Dux WIŚNIEWIECKI Belzensis; VLADISLAVS DENHOFF Pomeraniæ; NICOLAVS SAPIEHA Braclaiuensis Palatini. Post hos Castellani. STEPHANVS

NVS BIDZINSKI Sandomiriensis, non prius curulis lux possessionem adiri persuasus, nisi Supremi Excubiarum Praefectum, bellis innutritus probè expleffet. MARTINVS KACKI Leopoliensis, ac penes quem Armamentarij cura sub Magistri Artillerie nomine; DENHOFF Vilnensis; WIELEHORSKI Wołhynia; ZAMOYSKI Haliciensis; VRBANSKI Rospiercensis; FELKIERZON Liuonia; tum alij Legionum alarumue Ductores. Adhaec Sacri Ordinis Senatores, notabiliter Regium exercitum suppleuere. Praeuit IOANNES MAŁACHOWSKI Cracouiensis Antistes idemq; Severia Dux, Hastatorum turmam Viris Equisq; egregiam expediendo: adiuncto insuper intimiori Principis admissiōni ex Fratre nepote, STANISLAO MAŁACHOWSKI Opoczniense Praefecto, quominus ad maiora surgentem genium rudimentis belli imbueret. Similis aliorum Praesulum in publicum munificentia: STANISLAVS DĄBSKI Plocensis; STANISLAVS WITWICKI Łuceorielis Equestres; BONAVENTVRA MADALINSKI Cuiuuiensis; OPALINSKI Chelmensis pedestres, turmas aut centurias autorant; MICHAEL RĄDZIEIOWSKI Varmiensi, post illatam Aerario, parati aris summam, Germanos Equites suos in adlita mari loca submitte. STANISLAVS quinetiam WOJENSKI Camenecensis Praeful, olim IOANNEM CASIMIRVM in bella euntem sequi solitus, iam nunc Dioecesi suā, redditibusque Episcopatus à Turca interuersis, Regi praesens adesse destinabat; nisi in ipso transensu limitum regni in Silesiam, Myskouijs morbo correptum, desperata valetudo, in maiores Patriae vsus vel nolentem retraxisset. Ut iam tandem liquidò constet, quid eximjis Heroibus Ecclesia, quid Patria debeat; qui non posthulante Rege necessitati, partis innocenter opibus litarent. Adlatus Regi MARCVS MACZYNSKI Stabulo Regni Praefectus; MICHAEL WARSZYCKI Ensisfer; LESZCZYNSKI Vedzilher; GRVDZINSKI Subdapifer; KRAŚINSKI Referendarius; MODRZEWSKI Curiae Thesaurarius; Regni Officiales.

les. Etiam **HIERONYMVS LVBOMIRSKI** Curia Regni Mareschallus, geminis in Cæsareo Regioq; Exercitu impositus legionibus, in auitæ paternæq; fortitudinis vestigia iuit. Præterea **SZYVSZKA** Vexillifer Lithuania; **POTOCKI** Haliciensis; **OPALINSKI** Neocorczynensis; **MAKOWIECKI** Trembowlensis Præfecti; **ZBĄSKI** Lublinensis Succamerarius; **KONIECPOLSKI** Belzensis Palatinides; **TARŁO**; **STADNICKI**; aliq; magnanimi Iuvenes aderant, succedente pulcherimo in gloriam studio. Castra metabatur **THOMAS KARCZEWSKI**; castris sibus excubijs attendebat **ZBROZEK** militaribus meritis eximij. Reliquorum bello præsentium, vt quisq; ex merito ad famam nomen protulit, continuata Historiæ series, in descriptionibus præliorum obliuisci non patietur.

Tranato Danubio, non vltra sustinuit **REX** inutilem Austriae hospitem, aut otiosum agere auxiliatorem; semper extradilationes positum, iam tum efficitim vt iuuaretur exposcente Vienna, non vltra sextiduum vim oppugnantis Wezeri latura. Summus quinetiam Pontifex, præsentem vt par erat discrimine sollicitus, tum ne tantorum Exercituum Vires mora languerent, per **MARCVM** de **AVIANO** Capuccini Ordinis Præbyterum, in agendum audendumq; extimulabat. Verum is intellecto nil opus stimulo Regi, suopte ingenio prælium destinanti, præclaro Vir Apostolicus zelo (vt quem austerioris vitæ institutum in opinionem sanctitatis protulisset) publicè Victoriæ de cælo præcatus, transmissam Pontificis benedictionem Christianis Exercitibus impertijt. Ad prolata mitissimi senis verba multi profudère lachrymas, ne Rege quidem satis affectum cohibente, quominus gratam sibi Vniuersalis Pastoris curam testaretur.

Ergo vnanimi Procerum Militarium consensu indicto intinere, Exercitus die 10. Septembris in montana mouit; Carrago cum impedimentis, ad Graisemburgum Danubium verius remissa. Vix LX. curribus ad officia Culinae Regiæ Tribunorumq; accersis.

petis. Equiti alimenta pabulumque, ut seruitia militaria iumen-
 tis portarent, imperatum; quantum in triduum satis. Quippe
 Viennam tendentibus superandæ erant Noricæ Alpes, quas in-
 colæ Cæsios montes vocant; qui hic apud defluentem Danubium
 in eminentia insurgentes fastigia, per varias Romani Imperij di-
 tiones, dehinc iuxta Anaxum flumen, Taruisium versus, sub no-
 mine Iuliarum Alpium, limitem Italiæ constituunt. Horum iuga
 vna parte Viennam ambiunt, alterâ Danubius alluit, in quatuor
 ut memoratum diuortia scissus. Quæ transeuntibus repagula,
 non ignibus aut aceto, ut olim Annibali subigere; sed virili nisu
 animoq; superare necessum erat: ad radices eorum aliquantum
 subsistente agmine, ubi meridiani solis ardore lassus miles, per
 graues racemis vineas dulcibus uuis, etiam impermissus sitim re-
 ficiebat. Crebra hic per latè patentes agros mappalia, oppidaq;
 sed funditus igne deleta; ac qui viam aut ignotum per obscuros
 cales transitum monstraret, hominem nancisci difficile fuit.
 Conducti tamen locorum periti aliundè, geminum monstraue-
 rant iter; planius vnum, sed concædibus obstructum, abruptum
 alterum, & ipsa loci asperitate vix permeabile. Priorem Ger-
 mani viam, trancos arborum, ac alia amoliti obstacula inierant;
 dextra per præaltos rupium vertices, concisas vallium crepidi-
 nes, densosq; arboribus saltus, agmen Polonum, prima vigilia
 traduci cepit; nulla publicâ viâ, nisi quâ per angustos cales vin-
 demiam expeditioribus plaustris, deuehere soliti incolæ; iter non
 cataractato militi aut tormentis, sed cursori leui venabulo accin-
 ctò, vix peruium. Postquam in summa iuga ventum, durior re-
 stabat labor in decliua progrediendi, cum leuior affligat casus
 fursùm tendentes, quam qui ex abrupto præcipitantur. Multos
 præceps per rupes gradus, aut cespitantes equi pronoluere; hinc
 posteriores aspera emensi pedibus, primum agmen tardius con-
 sequebantur. Ea causa fuit, ut superato primo monte (ex cuius
 vertice ad 50. Milliaria subiectæ ditionis videre licet) in concisa
 valle pernoctare necessum foret. Continuatam postridiè iter ad-
 ductis peruiam ad Regem Turcis duobus, qui retulere.

Latari
Wezy.

*Wezyrum ex destinatione intra triduum capiendæ Viennæ; unde in proci-
 etu adesse, pernicibus equis Czauzios, qui Imperatori Turcarum prosperi
 successus nuntium ferrent. De Rege Polono nusquam adduci posse, quin
 credat presentem: quod si maxime veniret, oppugnationi urbis & prælio
 campestri, suffecturos Turcas. Sanè verum, Hominum mentes à super-
 ma illa mente obscurari, quæ cuius fortunam mutare constituit; consilio
 corrumpit. Nam si arctissimas illas montium fauces aliquo lan-
 czarorum præsidio infedisset Wezyrus, obsidionem Viennæ secur-
 rius continuare, ac Christiani Exercitûs impetum, qui primus
 semper ferocior est, facile elusisset. Sed superbia Barbari vires
 nostras temnentis in exitium suum vertit; etiam quid ultra mon-
 tes ageretur sciendorum ignorantia; cum non sit Turcis mos per-
 emissas præcursorum turmas hostium consilia scrutari, per em-
 ptos id exploratores, aut transfugas, commodius expedire cen-
 sentibus. Sabbatho demùm sub occasum solis, dorsa montium,
 perpetuâ seriè sibi coherentium, eluctatum agmen, in vno illo-
 rum sagis virgultisq; obsito consedit, vnde iam Vienna & castra
 hostium conspici potuere. Enimvero hîc fiducia in sollicitudi-
 nem versa, cum immensitas illa tenteriorum, oculos; aures; ani-
 manium tormentorum fragor, iugiter urbem quatiendum; ani-
 mos denique, ingenium fortunæ, vt mutabile, non sine immi-
 nentium horrore perstringeret. Prætorium Regis, in arduo mon-
 tis vertice, à dextra peditatus, ab læua Eques, per dumeta ac
 confragosa circumstitit; cum excitare ignes, aut exui armis con-
 ctis vetitum esset. REX ipse edicta militari tessera, S. LEO-
 POLDVS (is Austriæ Marchio in Diuorum numerum relatus,
 nunc Prouinciæ turelaris Patronus habetur) in multam, quæ si-
 deribus illustis noctem, subducta conopæi lacinia, vasta illa, ac
 crebris ignibus collucentia Castra, non sine gestientis animi omi-
 ne aspexit, multa in meliorem partem apud se volutans. In prom-
 ptu adesse strenua manui segetem, sed antequam maturescit victoria, mul-
 teriam, sed funesta, tot cadibus, tot discriminibus paranda. Fatalem
 Turca potentiam, vno nequaquam prælio frangendam; incertam belli
 aleam,*

aleam, loci iniquitatem, recens in tot Gentes imperium, aliâq; non im-
providè consideranda. Rursus ultor in inuasorem alieni DEVS; Causa
aquitas, Tyrannis incredibilis, innocens, ac vindicias poscens sanguis,
templorum desolatio, abstractorum in seruitutem miserabilis status, ani-
mum sollicitudine exoneratum, ad CAPVT bonæ spei ducebant.

Dies Dominicus erat, cum adesse Christianos, in eminenti-
bus montium jugis nitidior lux ostendit; aspiciente Wezyro signa
Regia in prælium rapi, nec fidem adhibente; adeo ad creden-
dum obduruerat. Ast ubi incredulitatem expugnauit captiuo-
rum relatio, tum velut emerso ex stupore animo, sciscitabundus
ad astantes, inquit. *Itane vero Poloni cõdictam pacem colerent?* Sum-
mo mane REX perrexit, situm loci ex eminentibus dispecturus:
Simul vt LOTARINGO, breui in rem, ac necessario ante præli-
um sermone colloqueretur. Pergenti interim affertur, Iancza-
torum agmen proximo Canobio Capuccinorum, quod in ver-
tice montis Galemberg dicti existeret, mox à Casareanis adorien-
dum, hinc initium prælij imminere. Ergo Tribunis nostratibus
huc citò peditem rapere mandat, ipse interim ad allatos cibos
pransurus assidet; sed primo vix delibato ferculo, nuntiabant
præcursores, proximos colles, cateruis hostium compleri; simul
Casareanorum, cum Turcis experientium, infestus bombardam
fragor, ad aures veniebat. Vnde dato cohortibus mouendi
signo, ipse equum inscendit, fiduciæ in decretorium certamen
plenus, quod Dei opus, die Dominico patrandum contigisset.
Quippè ultra consilium, aut vires humanas credi potuit il-
lam immanitate ferocem, multitudine immensam, inueterato
Victoriarum successu tumidam, Wezyri potentiam infregisse; nisi
dextera Excelsi prodigium fecisset in victo, in quo fecerat terro-
rem ad affligendam Christianitatem proruenente. Obnunciati
itaq; Principes Germani, eo flagrantius, agmina sua per obstan-
tes rupes, aut inæquale montium dorsum, in hostem ductauère.
SAXO, BAVARVS, LAVENBURGICVS, VALDECCIVS:
sed præcipuè LOTARINGVS, primas post Regem militaris im-
petij partes obtinens, ac præter pugnacis animi indolem, Bullio-

neæ fortitudinis, transcripta in LOTARINGICAM domum hæ-
 reditate, inclitus. Nec mora, Poloni sublatis vexillis, agrè
 per confragosa concisos moliebantur Ordines: Hussari præci-
 puè, quorum hastas, olim sylvarum prolem, densiores arbor-
 um frondes impedirent, aut frangerent. Latum inter hæc visu,
 cum ex eminentissimi montis fastigio, rubram albâ Cruce vexil-
 lum panderetur, vnde ab obsessis conspici, nec diutius à Turca,
 quin militia Cracis adesset, dubitari potuerit. Properatum de-
 hinc alacritate summa, nihil discriminis recusante milite, vbi
 REX antegressis aciem, ex præcipitibus plana faceret, idem
 in ardua Dux, & discriminum socius. Vehabatur equo coloris
 flauo, generoso illo, ac præter pertinaciam pedum cursus incita-
 tissimi. Superior vestis è panno cæruleo erat, interior ex albi-
 cante serico; scutum armiger, qua forma vetustum SOBIESCIS
 Domûs Stemma, efformari consuevit: signifer, appentam hastili
 è pennis falconum alam, labarum noicendo Regi præferabant.
 E vestigio Princeps IACOBVS, nedum tertio lustro ætatis com-
 plecto sequebatur, sub tali Magistro rudimentis militiæ com-
 mandus. Loricam induerat, caput substricto crine ferrea cassis
 onerabat, mucro gallicus lateri, acinax Polonus sub pede aderat:
 multis quod dubijs prælij non eximeretur, haud sanè demiranti-
 bus. Nam vt semper solet, etiam hic aliqui suadendo institerè;
 quatenus moderato gloriæ desiderio, non se REX in promiscua
 daret discrimina, in summam belli attendendo. Sed importunas
 curas, & quæ alia in prælia ituris Regibus obrudi consueissent
 nihil moratus, districtè præcepit, neu contraria destinantem, eo
 nomine interpellaret quisquam. Mox equo nitebatur in sum-
 mitatem môtium, iugi serie sibi cohærentium, nisi quod inæquali
 situ maiores minoribus iungantur: decliua rursus pedes supera-
 uit, familiarium brachijs innixus, nè crassiori corporis moli,
 equus alioquin validus, non sufficeret. Prima Regem secuta est
 Equestris Campiducis SIENIA VII legio, cum aliæ à dextris,
 vt cuiq; fors, descensum per præcipitia moliretur. In alterum
 deinde montem itum, altum eum, sed qui dametis haud impe-
 ditus

dirus conflicturis partibus, mutuo sese videre & aspici, permit-
teret. Poloni, quâ parte montes superârunt, eadem & in acie
locum sortiti: certamen humanitatis dixisses, cum Germani,
dextram manum hospitibus honoris ergo concederent. Tum
Loratingus, suorum Ordines, insigni equo præteruectus, vbi ad
primam aciem allapsus. *Vetera Germanorum bello parta decora, exci-
sam recens Patriam, adhuc dum fumantibus bustis deformens; à fronte
hostem, à tergo montes, à latere inuadabile flumen; nihil ubiq; peruium,
nihil nisi vincunt securum in instinctum & hortamenta vertebat.*
Similia Bavarus, & Saxo memorabant incitando feruori. Fra-
gor sub hæc tormentorum per saxeas valles reboabat, Wezyro
confertissimis agminibus aduersos colles occupante, ac è sede-
cim machinis mira celeritate attractis, crebro fulminante. Quàm
verò in conflictum ferox rueret ostendit, dum & obseffa Vrbs
mania quassat; simul aciem venientibus Christianis obiecit. Spa-
tio miliaris distenderat ordines, ea vastitate ac numero, ut ab-
ipso aquilonari Vrbs pomario, ad radices montium, quâ in occi-
dentem protensi vergunt, vtrumq; aciei nostræ cornu, explica-
tis, longè lateq; alis, exæquaret.

Vbi per montana numerosa nostrorum acies conspici eviden-
tius capit, tunc herclè opinione & incredulitate aduentûs Regij,
delusum se cõperit Barbarus; præsertim vbi è longinquo, inspe-
rata legionum robora, ingentes virorum equorumq; formæ, re-
percussus aduerso sole armorum fulgor, aliaq; ex oppositò euer-
beravère aspectum, omnia verò maiora subijcientem: naturalis
quin etiam motus ratio, cuncta vehementiore impetu desuper
prouoluentis, depressioribus locis stantes Turcas territabant.
In eum verò modum REX, quatum inæquale montium dor-
sum, & conualles permisere instruxit aciem. Antegressis le-
vioris armaturæ turmis, quas Excubiarum vocant, Regia pha-
lanx, medium aciei corpus occupavit. Hanc XXXVI. signa mi-
s IN O W S K I Horodlensis Præfectus, absente ob ægritudinem
Dapifero Regni POLANOWSKI, Viro animo insignis, & vete-
rano

crano Ductore. Principis IACOBI, NICOLAVS ZŁOTNICKI
 Vexillifer Poznanienſis, qua non erat numeroſior alia turma Ha-
 ſtatorum. ALEXANDRI Principis, ZYGISMVNDVS ZBIERZ-
 CHOWSKI Vexillifer Łomzenſis; Caſtellani Cracouienſis SKAR-
 BEK; Zamoyſcij Palatini Lublinenſis; WĄZYNSKI; IOANNIS
 WIEŁOPOLSKI Sup: Reg: Cancellarij, ŁASKO; IOANNIS
 GNINSKI Vicecancellarij, HIACINTHVS BORATINSKI
 Vexillifero STANISLAO ŁASKOLSKI, meritiffimi illius Pala-
 tini Podoliae ex fratre nepote; MICHAELIS WARSZYCKI
 Enſiferi Regni, LIPINSKI; LVBOMIRSKI Praefecti Sando-
 mirienſis, WILCZKOWSKI; tum alij Haſtatorum Optiones,
 quos breui haud morer compendio, pleniori Hiſtoria ſingulos
 recenſiturus. Regiae phalangi adhærebat SIENIAVII Campi-
 ducis Legio, ducente NICOLAO ZABOKIICKI Vexillifero
 Braſtaniene. Eodem cornu Supremus Regni Dux IABLONO-
 VIVS Legionem ſuam locauerat, cui præerat MICHAEL
 RZEWVSKI Praefectus Cheſmenſis, inceſſitq; diducta verſus
 oppoſitos montes acies, quos vago diſcurſu peruolantes Scythae
 occuparant: claudebant agminis latus LESZCZYNSKI Vexilli-
 fer Regni, ac Potociorum aetæ, ſubinde intermixtis Germano-
 rum manipulis, vel pone ſequentibus. Ab leua LOTARINGVS
 conſtitit cum Cæſareanis, circumductis inter confertos ordines
 tormentis. Eadem ſtatio obrigit Lauenburgicis, Hungaris Pal-
 ſij, Croatis; quibus Rex ſubmiferat complures Haſtatorum tur-
 mas, in ſuper Marſchallum Lubomirium, vt Urbem propè exte-
 mum aciei cornu tueretur. Subſidiaria agmina componebantur
 ex militia Bauarica & Saxonica, præuijs ante ſigna Electoribus:
 quos modo conſimili excipiebat VALDECCVS Comes, copiarum
 Imperij Ductor. Robuſtus hiſ miles, ferro torace, incuruo
 enſe, ac trino ſclopo armatus, etiam capite galeas pleriq; ge-
 ſtauere. Ita in quinq; lineas diſtincta acies ſtetit, altera prima,
 tertia ſecundae & per conſequentis nouiſſima præcedentis inhæ-
 rentes veſtigio, ac cunctis frontem, diducta in longum ſtatione
 exequantibus. Quin etiam pedes Cæſarianus ab leua, Regius à
 dextris

dextris processit, trabes ligneas acuminatis palis transuersim con-
fixas portando, quarum obiectu insultum Equestrem arcerent.

Ac ut honori & perennitati famæ fortium virorum ex me-
rito tribuam, in eum modum pedestris acies sub Tribunis ac Ge-
neralibus suis instructa iuit. Componebantur ex legionibus
phalanges, militari Vocabulo Brigadæ, quarum quatuor dextro,
totidem sinistro cornu incessere. Primæ præerat ERNESTVS
DENHOFF Castellanus Vilnensis, Peditum, ut vocant locum
tenens Generalis; sub eo Legatum agebat BERNEIER; tum
& OTTO SESWEGIER, Colonellus legionis Serenissimi Princi-
pis IACOBI. Et hæc phalanx Pedestris Regia dicebatur. Alteri
imperia dabat STANISLAVS MORSTIN, Vexillifer Zatorien-
sis, Legionis Sacræ Reginalis Maiestatis Colonellus, Legato Le-
gionis Gerardo Tytinghoff; Primipilo seu ut illi dicunt Maiore
Christiano MORSTYN; iungebatur Colonellus VENCESLAVS SZCZY-
KA Dapifer Visnensis, locum tenente Weretyczo. Terriam duxit
ELIAS ŁACKI Vexillifer Terrarum Prussiæ, Legato FRANCISCO
LANCKORONSKI Stobnicense Præfecto. Complebat phalangis
corpus, VENCESLAI LESZCZYNSKI Palatini Podlachia; Le-
gio, Locum tenente THOBIA KNOBELSDORFF Nobili Pru-
theno. Parebat quarta FRIDERICO GREBEN, Legato Le-
gionis Gutrio; accedentibus ad complementum IABONOVII
Ducis Generalis ac KRASSINII Regni Referendarij binis legioni-
bus, quarum prior sub Berenso, altera sub TIBVRCIO ZORA-
WSKI Palatinatûs Sandomiriensis Terrigena contribuli meo Le-
gatis. Medio procedebant Machinæ sub imperio MARTINI ŁACKI
Castellani Leopoliensis, Supremi Armamentario Regni Præfecti,
Viri qua externis, qua Polonicis bellis, exercitatissimi. Huic FINK
Legatus aderat, ac RVTKOWSKI Legionis Maior, Sinistrum
cornu primam phalangem habuit, sub Colonello Butlero, NO-
VENSII Præfecto; etiam Bydgostienne Capitaneo, vterq; iuncti
ŁACCII phalangi machinis attendenti. Secunda sub IOANNE
DENEMARK Colonello, Legato Legionis Sakieno. Isti co-
hærebant Legiones, POTOCII Castellani Cracouiensis, Mare-
schalci

ichalci **LYBOMIRII**; deniq; Illustris de Maligni Comitis, apud
 quem stirpe Gallum, & Virtute excellentissima Heroem pro Le-
 gato egit **KOZVCHOWSKI** Nobilis Polonus. Tertia parebat
THOMÆ ZAMOYSKI Castellano Haliciensi itidem Colonello
 pedestri, sub **DOMARADZKI** Legato. Supplebant **MARTINI**
ZAMOYSKI Lublinensis ac **STANISLAI GNINSKI** Czerni-
 chouiensis Palatinorum Legiones sub Colonello **WILHELMO**
DOBZYC ac Legato Frank. Insuper quartam duxit Supremi
 Regni Cancellarij Colonellus **KRAVZER**, assistentibus **SIE-**
NIAVII Campestris Ducis sub Colonello **ASVERO** qui hic ca-
 sus; ac **DENHOFFII** Pomeraniæ Palatini, Legionibus. Hæc pe-
 destris aciei series, ac sub octo, phalangibus dispositio. Simili or-
 dine sed minoribus agemmatibus Desultorij (altas Dragonij) pro-
 cessere, vt qui per concisa viarum aut nemorum latebras, ne late-
 ret hostis discutendas prouidè submittebantur. Prætorix legionis
 Regis, quam à custodia Corporis Guardiam vocant; præerat **IO-**
ANNES GORZYNSKI Præfectus Starogartensis. Desultorij imperia
 distribuebat supra memoratas Malignius Comes, sub eo **IOANNE**
GALIECKI Culinæ Regni Præfecto, **GEORGIO TAVBE**, **FRI-**
DERICO STREM, **IOANNE KOSKIEL** ac **ANDREA CHELMSKI**
 eius militiae Tribunis aut legatis legionum. Sed hanc aciei dis-
 positionem recensebant graphicè ij, quibus cuncta ad amissim
 tradendi sedulitas aut ingenium, mihi ob loci inæqualem situm,
 nata pedetentim processit acies, etsi nec vno tenore, nec simul
 promotò gradu; cum spatium vnatenus ingruendi, iniquissimus
 loci situs eriperet. Quippè montium decliua, frequentes oc-
 cuparant vineæ, quarum traduces excisis ab hoste pampinis, à
 terra palmo exstantes, gradientibus equis offendiculo erant, cal-
 caneos præacutis truncis fodiendo: eadem vineæ præaltis fossis,
 ac exaggeratis metarum in morem Capidum cumulis circumdu-
 ctæ, descensum molientibus obstruebant; subter quas maceries,
 inuoluti hostes, in nostros, qui superne consistebant, tanquam
 à vallo iacularenrur; Is loci situs in multam diem extraxit cer-
 tamen.

tamen : nihil tamen moratus pedes, cui per acervos lapidum delabi pronius esset, acre cum Ianczaris certamen inibat, quoad cohortes ut cuiq; infestis, cum signis facilior via, vinearum angustijs se eijcerent. Non tamen vna omnes ingruere poterant. Quo animadverso REX, primos Ordines ardentius inuehi iussit; adeo contemptor discriminis, ut sub ephebo lateri proximior, pila tormentaria equum comminueret. An vero vsurpatis antiquo more, verborum incentiujs compellaret militem pugnam capeissentem, haud perinde affirmem, sufficit praesentia Regia stimulasse, & non otiosis proemij, sed exemplo ad ineundum certamen hortari. Idem IABLONOVIO, idem SIENIAVIO Polonicis Ducibus, ad insigne virtutis opus animus; ipsi legionibus prauij hostem incursum; frontem per se, latera & tergum subfidij erexere, recentes fessis, sanos vulneratis substituentes: vicissim milite, quid sui muneris esset affarim explete. Siquidem protensa valle, Miles noster exactis Ianczaris, non segni gradu signa protulit, illic maxime vbi Wezyrus equitatus sui robur, in dextro cornu incedentes cohortes, effundebat. Cecidit hic STANISLAVS POTOCKI Haliciensis Praefectus, AN-DREÆ Castellani Cracouiensis Filius, nuper e Gallijs redux, ingenio ac indole egregius, vel morte ipsa demum felix; cum nec rarum, nec recens sit, POTOCIIIS pro Patria sanguinem fundere: quidni pro gloria Crucis, ut qui Semitrium Salutaris trophaei Signum, in auxilio stemmate deferant. Idem Fatum subit AN-DREAS MODRZEWSKI Curiae Regni Thesaurarius, Totomir Rzeczycij Optio, cumulantibus stragem commilitonibus, quorum est sola POTOCII cohorte septemdecim, Rothmagistro suo mortis socij concubere. Etiam ZBASKI Lublinensi Succamerario per tibiam pedis glande traiecto, a quo vulnere post diem obiit. Sanè atrox vndiq; oriebatur praelium, maxime vbi interiacens planicies concitandis equis spatium dabat. Contorquebant hastas Hussari, adeo strenua in hostem impressione, ut aliqui ex his, vel duos transversim infesta cuspide egerint. Ante alios Nobile hastifragium edidit, memorari digna cohors Principis

ALEXANDRI, in densum ipsiusmet Wezyri, ductante ZBIERZ-
 CHOVIO, comitatum inuenta; eodem feruore SIENIAVII
 Campiducis illata est, SOTRYKO signifero, in manu quâ vexil-
 lum deferebat, fauciato; & quæ aliæ ponè stabant Hastatorum
 alâ; dextrè admodum hastas pectoribus hostium immersere; vt
 iam tandem ex eminenti diuo prospectans Wezyrus, quid ultra
 sperandum, quid timendum sibi, facillè conijceret. Tunc de-
 mum Barbari viros & ferrum, & futilem ipsi suum experti typhu-
 ni, respectare tergum, flaccescere animis, mox sensim recedere
 cæperunt. Sed recessus adhuc erat, non fuga, & ostendebant
 abire tantum, vt reuenterentur. Quippe Wezyrus, etsi iam re in-
 clinatâ, ferocissimos suorum, ybi maximum hastæ nocumentum
 dabant, submittebat; qui velut æstro perciti, adeò in aduersa tela
 incurrebant peruicaces, vt obseruatum fuerit, ex illis non nemi-
 nem, hastili medio pectore transuerberatum, in eum qui impe-
 gerat telum, illatæ mortis ultorem, concitato equoq; ferroq; in-
 currisse. Similis Germanorum sinistro cornu fortuna & dexte-
 ritas, dimicabat strenuè, Gens armis egregia, respondebatq; mili-
 tum ardor, Ducum imperijs: nisi cum ad manus ventum, Turcæ
 grauioris armaturæ impressionem, facillè perniciousis equis elu-
 dentes; mox reductis habenis, ex vetere gentis disciplina præli-
 um instaurabant, ac contemptâ stridentium globorum procellâ,
 circumuentos mirâ dexteritate, seu machærarum acumine, de-
 niq; equorum agilitate, plurimos decapitabant. Ita iunior Dux
 Croiæ, è veteri Belgarum Arescoranorum stirpe; HENZYKVS, ac
 complures alij ex Germanico Exercitu, interièrè. Eâ namq; in-
 danda vulnera proficiebant Barbari efficacîâ, vt conspexerim
 ipse, hastatæ cohortis militem, quem è ferro galea tegetet, irrito
 crassioris laminæ præsidio, discisso medio tenus capite prostra-
 tum. Adnotare lubet, vt medio in prælij æstu Wezyrus, quid
 sibi animi esset, ostensurus, in opposito colle, grande conopæum
 erigi iusserit, vnde maiori authoritate militi in pugnam imperia
 daret. Etiam Rex suum aduehere præcepit, non vt factum
 Barbari æmularetur, Sole enim non vmbra teste, vincere voluit;
 sed

Sed quod ex pertinacia hostium, in alterum diem protrahendum certamen existimaret. Ast ubi Christiani planiore loco, vna & cominus saggredi, cornua aciei in colles erigi, maxime qua ad radices montium, sinistrum cornu Turcarum, dextro nostro committebatur, metu, ne sensim circumuectus Eques tergum inuaderet; haud obscure acies illorum fluctuare cepit; Wezyrusq; sorte & casu, qui imminebat attonitus, agnouit demum, quod ante ignorauerat; *mutabile esse fortunæ ingenium, & dùm iniqua belli causa est, raro dextrum semionem iaci.* Primos in fugam se coniecisse Budensem & Agriensem Passas, vulgi relatio tulit; non diu post, in poenam militaris probri, à Wezyro strangulatos. Tum verò immentum illud agmen dissipatur metu, frustra & diu retentantibus Ducibus, donec & illi, postquam lisi aut retrahi fugax multitudo non valuit, quæ vna supererat salutis via, celeri abitu sibi consulerent. Wezyrus pernici equo, ante se in omnem casum conduci solito illatus, præcursores sequebatur; non tamen ve-cors aut immemor sui, nisi prius defodere pyrium, tormentis an-fas auellere, aliqua ex his campestria in viam rapi, captiuos ma-ctare, deniq; Ianczaros vacuis equis imponi, aut à Spahijs, quo-eriperet insequentibus, post terga confessores accipi iussisset. Fama erat, constanti Renegatorum assertione firmata, inclinatis rebus Wezyrum, coram duobus Filijs iam Passarum honore fun-ctis, lachrymabundum inculasse fortunæ vicissitudinem, vt quæ fallax semper, nunc irata, repentinam Ottomanicæ amplitudini mutationem adferret. Dein ad accersitum Scytharum Hanum (abhinc vti de Rege Polono amicè sentientem, & cuius eo præ-lio nulla notabilis opera foit, merito suspectum) dixisse perhibent. Et tu (inquit) Sodes Turcarum Imperij columen es, huic laboranti bodie consilio & opitulo succurre? Macte animo, instauraemus aciem, pericli- tentur, qui periculum faciunt Christiani, & suos ferro subdant iugulos, qui nostros petunt. Præo ecce, vt meos incitem, tu similiter coge in cer- tamen tuos, annuet Deus in hostem Musulmanorum, fatale ferrum vi- brantibus. Adhæc Hanus nihil pro vsu præsentem, aut Wezyri fe- rocia reposuit; vel quod dudum à Rege donis, quæ etiã Diuos placare

placare solent euictus; vel quod genti rapaci, dum recentes in bella eunt, non sine sanguine prædas conquirere solitum; vbi manubijs se exaturauerint, cordolium est habentibus mori. Contra Turcis ea præda gloriosa, quam rapiendo possident, & populantur, vt consistant: Scythæ captiuis & armentis victoriam æstimat, & magis ignaua spolia, quæ abduci, aut fugâ seruari possunt, placent. Ita commotâ hostium acie, Christiana quantum per concisas valles licuit, tergo abeuntium insistens, suis ordinibus totum iuit, postquam stataria pugna ab hora diei octaua, ad quintam post meridiem constanter perdurâset. Etiam Rex sudore & puluere ad raucedinem oblitus, primos inter ordines perrexit, idem Principes Ducesq; præstitère, suis quisq; præeundo agminibus, attenti & flagrantis, quod passim rumor recantis in iteratum conflictum Wezyri spargeretur. Id captiuum, id transfugæ narrabant, persuadebatq; Chocimensis pugnae victoria, vbi iidem Turcæ, intra Castra sua, cruento admodum certamine, cum nostris depugnauère. Ergo vt prudenter Rex vicerat, neq; propepter victoriam profecutus est, cuius ea quæ pomi natura, vsui non est, nisi maturescant. Per media itaq; hostium Castra acies processit, in quantum soluere, aut concidere Ordines, immensa illa tentoria non cogerent, quibus conficiendis, tres Orbis partes, multorum annorum labore, textrices egerant lanificasq; stippenda sanè supellex, nam supra centum millia extitisse credita, non ad magnificentiam modo, sed luxum. Non hæc illa è pelilibus tentoria, pluuijs ardoribusq; cæli arcendis; sed aureis filis Phrigionum arte picta, lapidibus intexta pretiosis, vranificis auro, laticinijs serico, funibus coccino nitentia. Referebant aliqua Palatiorum speciem, tridinijs, diuersorijjs, Cameris distincta; adstante supernè ambulacra ac peristylia; continebat ambitus Barbaræ opulentia ostentamenta. In his, diuersi Wezyro secessus; vbi videre erat, eximia specie Struthionem, vocalem libero volatu Psittacum, cuniculos cicures, ac cum cercophireco grandi, multimodas feles. Ad eundem modum, sed in meliorem usum, Castren

Castrensis apparatus sanè mirabilis. Ingens vis auri argentiq; exquisitæ vestes, pelles pretiosæ, argentea mensarum suppellex, præcipue fræna ac equestres sellæ, quæ ephippia vocant, miro artificio & auro segmentata. Armorum stupendus apparatus. Solus pulvis pyrius pretio Millionis æstimatus. Ferri plumbiq; firmices, fundendarum machinarum officinæ, pecudum ouiumq; greges, Cameli, muli, asini; omnigenæ frugis sub dio repositoria, etsi patuit ob pabuli inopiam, Turcas tunc equorum iacturam subisse. Hæc militi, qua Polono, qua Cæsareano cessère, sed quid inter tantos? cum plures qui raperent, quam qui relinquerent, essent. Magna tamen pars obuénit Regijs, cum cubiculo Wezyri Præfectus, adhuc dum puer ad Machometismum tractus ad nostros transfugiens, Prætorium heri Polonis monstrauerit. Perière ex præcipuis Kihala Wezyri, seu Major domûs, sex Passæ dignitatis præcipuæ; reliquorum inite numerum haud facile fuerit, inter conualles fossasq; qui cadebant deiectis, etiam illis suorum cadauera mirâ celeritate ex arena subducentibus. Ad sex mill: cecidisse constans rumor tulit, festinato abitu interueniente cædibus. Wezyrus continuatâ per noctem fugâ, in alterum manè nouem Milliarium confecit iter, ac quo securior insequentium manus euaderet, familiaris sui penulâ tectus fugiebat. Huius vexillum viride, labarum Machometi dictum, quò ab Imperatore suo authoratus, in bellum contra Christianos iuit, Rex allatum sibi, protinus Summo Pontifici misit, spectaculum Vrbi, ac momentum Victoriæ in Vaticano suspendendum. Faciam transmittendæ ad posteros memoriæ causa, vt obiter adnotem, præcipuorum eo bello apud Turcas Polemarchorum cognomina, prout ex Matricula armilustrij, ab ipso WEZYRO apud Viennam acti, Germanis constitit; rem herclè Lectori non inuicundam, nec extra orbitam Historiæ. Præcedebat Kara Musztaffa Wezyrazemus. Supremus Sultani sui Vicarius, primum consiliorum bello & pace caput, & quodammodo Imperij Orientis consors: animo violentus & imperuasibilis, & qui à suis ob Tyrannidem, indomita bestia diceretur. Alter ab hoc Kara Mehe-

met, Passa Mezopotamiæ & Wezyrus; Chidir Passa Bosnensis, ætate grandis, sed actu viuidus. Imbraim Passa Budensis, & Wezyrus, homo acer & Wezyrazemo amulus, vnde causa vti suspensum strangulandi. Housseimus Damasci Passa, qui ad Viennam interijt. Hassan Temesuari, Mustassa Silistris, apud Parkanum captiuus, Achmet Ogli Magnesiæ, Hodzia Ogli Romeliæ, Aube-kir Aleppi, Strigonij traditor; Achmet Natoliæ, Halil Siuas Sebastensis, in prælio trucidati: Astan Nicopolienensis, Musztaffa Ersecouienensis, Iurgi Agriensis, Passæ; Imbrahim Budensi, vt ex amicorum numero, ita & mortis socij. Præterea Ianczarorum Mustaff, Aga, Osmanes Spahiorum Generalis, & alij. Complebat numeros Mechmet Giercij Scytharum Hanus, Michâel Abassi Transiluanis Princeps, Syrwan Canthacussenus Moldauiæ, ac Ducas Valachis Palatini, pro Vasallorum Officio auxilia ferentes. Transeo reliquam Serperastrorum turbam, grauiapapyro nedum bello nomina. Ipse Emericus Tokolius, prima & maxima calamitatis Austriae fax aberat, procurandæ scilicet à tergo securitati ac com meatui relictus, non plusquam semel salutandi Wezyrij, gratia in Castris obsidionalibus hospitatus. Reliquerat nihilominus, copias quæ nomen auxiliorum Hungariæ ferrent, trium propè millium, sub Comite Battiano, Praszkonicio ac binis Nadaldijs Fratibus, ipse interim velut partes Patriæ familias sustineret, longius se à discrimine submouit. Cæterum ex ipsis rationalibus hostium consistit, à capto obsidio ad vsq; septimam Septembris, Wezyrazemum Libithinæ Hecatomben ad Viennam dedisse, quæ Turcicis capitibus constaret Nro 48544. Adde prælio campestri casos, post prælium iugulatos, per auia ac syluas fame, varijsq; casibus enectos, comperies iacturam viro-rum, etiam supra morem & possibilitatem, multiplicata Polygamia, nec facile nec citò compensabilem fore.

Ingens ea die REX, in oculis tot gentium exhibuit inuidiæ fortitudinis documentum; ubiq; ordinans & disponens, cum subinde mutato equo, per ardentissimum solem corpore crassior, apud principia aciei, hic inde volitaret, Idem Principibus Imperij

ij Ducibusq; ardor, qui in arenam prima luce descendentes, ad occasum solis & hostis fugam, ante signa conspicui steterè. CAROLVS Princeps LOTARINGVS Cæsarei Exercitus Generalissimus, MAXIMILIANVS Bavarus, ac Saxo-Electores, VALDECCVS Imperialibus copijs impositus Ductor; LVDOVICVS Badensis MARCHIO, bellici consilij Præses. IULIUS FRANCISCVS Dux Lauenburgicus, etiam CAROLVS Dux CROIVS è scolo vulneratus: altero eiusdem sanguinis Duce, multis confesso vulneribus, ex quibus dein extremum diem obiit. Claruère præterea è Tribunis, STRALSONDIVS Bavaricorum Locum tenens, Æneas Comes Caprara Cæsareni Equitatus Magister, RABATA, DVNEVALDIVS, CAROLVS Comes PALFIVS, Hungarorum Cæsari militantium Ductor, GONDOLA, TAFEE, BARO à MEREZ, HALEVILLIVS, MONTECVCVLLI, GOZIVS, Equitum quos RAYTROS vocant Præfecti. Tum SCHOLTIVS Comes, STYROMA, HEYSTERVS, QVEFSTEIN, KARAFFA, SCHARFENBERGVS, HERBELLIVIVS, Desultoriorum (alias Dragoni) legionibus impositi. NICOLAVS Comes LODRONIVS, KIERAVS RICCIARDINVS, tum alij turmis Crosetum imperitabant, reliquorum non segnis nomenclator adesse, si quantum famam armis, ita transmissa notione sui, memoriam probatæ virtutis procurassent.

Victor Exercitus, ultra Castra Turcica (aliquot legionibus custodiæ causâ introductis) noctem exegit; etsi Turcæ impermannibiles Castris, vix quidquam operæ locent, aperto campo ingato militi, qui accinctus, ieiunus, ex somnis in triduum egit, neq; tunc armis exui permissum, sparso rumore, Wezvrum infelicis diei fortunam, nocturno prælio sarcire velle: sed super hæc, grauis exiectionis Castrorum fator, super incubantes cadaueribus legiones intolerabiliter afficiebat. Certè mirum fuit, quomodo delicatæ naris gens, eam graueolentis àëris molestiam perferre potuerit. Accessit quod Pyrius terræ suppositus, erumpentibus subito incendijs, humi recubantes nostros territaret. Istius saccos aut vasa, Turcæ ante prælium sparsim defoderant,

recepturi si vicissent; si secus alea caderet, in nihilum redacturi, nè victor potiretur. Et defosso illi addiderant fomites, vt lente subtus terram deflagrantes, vbi succendisset pyrium ignis, horribiles flammæ, non sine noxio proximiorum afflatu ederent. Nec incognito per noctem malo obuiari potuit, ingenti Castrensis elementi dispendio: nisi quidquid hactenus molestum emolliret victoria, vt tunc strenuè parata, ita admodum cautè habita.

Sed Vienna maximè præsentis victoriæ fructu lætata est, Vrbs opulenta & frequens, & quæ iam ab extremo discrimine non procul distare etiã à cordatissimis censeretur. Eius à meridie latus interscissa torrentibus varijs camporum planicijs subit; tergum & in Aquilonem vergentia Montes Cæsij cum Danubio claudunt. Nec tamen aut flumen, aut Montes opportunitati Urbis incommodant, cui vtriq; elemento, peculiare sunt à natura dotes. Nam in aquis, præcipue flumine nauigabili, quæ commoda ac necessitas? etiam in ipso inaccesarum rupium horrore, inuentas vsus: Hinc arbores, ligna cædua, aliq; nemorosa plaga vicinæ vrbi ministrat; sed quod maximè ad vitæ vsus conducit, decliua montium vineis confita, ad felicem racemis vindemiam, suo autumno populum vocant; qui laboris impiger, replet ædium infima expresso torcularibus mero, non magis generoso quàm abundante. Ita horrorem montium fertilitas, sterilitatem vindemiã, naturæ solitudinem prouentus exuberantia vincit. Ea Viennæ commoda, quibus tunc interuersis, ipsa in tertium mensem irremissa, vrgebatur obsidione. Hiabant concussi tormentis muri, solo æquata turres, deiecta templorum culmina; vel ipso Augustali Palatio miserum in modum deformaro. Sed quod periculosius, interiacentem manijs, ac hostium stationi aream, adeo disiecerat cuniculorum vehementia, vt continuata ad intervallum trinæ hastæ ruina, aut Vrbs necessario dedit; aut ab hoste violenter irrupi potuerit. Nihilominus vrbs fatum, sed magis venturi spes auxilij, non vltra sextiduum tolerabile discrimen, diuinitus morabantur. Et adfuit pro tempore *in manu Dei viuens virtus*. Nam vt victrices Christianorum Aquilas Turca-

Turcarum tergo insistere Staremburgus vidit, etiam ipse nouissimo conuulsu lacertos mouens, in media hostium opera erupit, complures Ianczaros, in continuandam impressionem relictos, concidit aut cepit; abitu suorum desertos, & ideo tantum stationi quia fugere non poterant insistentes. Ita finijt obsidium Viennæ, cui ultra XXXX. Mill: Turcarum impendit Wezyrus: ac qui insuper, liberationi eius probro fugacis animi litaret. Eam benè ante obsederat Solymanus Turcarum Imperator, sub Anno Ch: 1529, ingenti armorum vi, & apparatu subigendam destinans. Verùm spei irritus abscessit, tuente locum fortissimo Herodè. PHILIPPO RHENI Palatino, ac feliciter defensam Imperatori suo restituentem. Idem nunc RVDGERVS ERNESTVS Comes Staremburgus, Gubernator præstitit, famâ & perennitate Nominis dignus, industriâ, vigilantia, prouisu, negotio par, etiam pernicax aduersus metum.

Placuit dehinc REGI, inire Urbem, non ut ante visam, ac nunc obsidij malis squallentem spectaret, at quominus pertinacis vtrinq; virtutis vestigia præsens intueretur. Obuium excipiebat Vrbi Præfectus, humillimè Maiestatì Regiæ adgeniculans, monstrabatq; ut Turcæ superatis exterioribus munitionibus ac prætentura (contra scarpem) dissecta, molem cornuti operis, inter Palatium Augustale ac Lobel munimentum, violentia Cuniculorum (minij) ingressi, prope suam effecissent, ynde pertinaciter insistentibus, brene restaret in subigendam Urbem iter. Attentus inspexit REX semirutas moles, stupendos eiecta tellure hiatus, multiplices Meandros, operosâ sanè industriâ elaboratos; ast in summum nihil pro futuro conamine, DEO pro suis pugnante. Verborum dehinc officia non ineleganter à Staremburgo adiecta, quo gratam mentem liberatori suo & Vrbi testaretur; vicissim à Rege paria meritis encomia recipiens; grande virtuti prædium, à fortissimo strenuum laudari; id insuper fauoris Regij documentum consecutus, ut in domum eius sumpturus prandium cum Electore Bauaro concederet. Ad Regij aduentûs fa-

nam tota Vrbe diffusam, turmatim populus, spectandi avidus concurrebat; plateæ, ostia, fenestræ, tecta, necvllus vnde conspici posset angulus, spectatore vacauit. In transeuntem acclamationes laudeseq; congestæ; quas ipse per Germanos lateri adharerentes moderandas, silentio mandabat, aut concitato equi vestigio effugiebat. Apud Staremburgum prandenti, Cæsar per literas manu propria exaratas, mox Viennæ se ad futurum scripsit, tantum hospitem à condita Vrbe, vix alterâ vice eam ingressum, ex condigno tractaturus. Verùm REX sub vesperam concessit in Castra, vbiq; molesto accursu populi viam obstruente, cum præter liberatæ Urbis beneficium, lecta per triduum in Castris Turcicis, Viennensi plebi spolia, geminatam excitarent gratitudinem. Erat tamen, vt aliquantum plus Poloni in incolis Urbis, necessariæ humanitatis desiderarent: quos vulneribus seminecessi aut morbis confectos, non modò fomentis, in vitam necessarijs nemo iuuat, sed receptum in ædes aut hospitia ægrè reperiebant. Comperta seribo, morbo tunc ipse consuetatus, cui primum Viennam vidisse, nec hospitium inuenisse licuit. Sed fortè vt aduenis in amplissima Vrbe, non vsq; benè esset, faciebat, nondum reddita incolis pristina mens, ac in permixta tot gentium colluuiæ, districti pluribus haud sufficiebant vniuersis.

Decimâ quartâ Septembris, Exercitûs ab vrbe iam aère graui iam infectis, quibus ex putredine humorû germen molestati. Castris, quæ densius quercetû à tergo clauderet, in ripa Danubij consedere. Non gramen hic per circumsitam oram, aut frutices, non segetis alicuius copia; vbiq; protritum equorum vestigijs sabulum, ac quidquid viret à transeuntibus Turcis absumptum. Vnde de quercuum folijs ac frondibus equos alere necessum fuit, nec tum quidem postquam pampinos consumpserant esu quercinæ, maciem deponentes. Diffugientibus Turcis lætus Cæsar innotius affertur, de insigni victoria, simul & præsentis liberatione Urbis; quod vtrumq; LOTARINGVS Princeps per AVENSBERGI Comitum festinanter significabat. Is haud morâ nauigijs DVRENSIS PRINCIPIS, Claustrsburgum soluens, celerem abitum remigijs pronam

ane festinari præcepit. Interim prænuntij Cæsarem venire af-
 ferebant, qui per viam non sine cordolio aspexit, redactæ in cine-
 res Austriæ suæ vastitatem: Solatio fuit Viennam intra muros
 inuenisse, tum vastatori hosti, fugâ & ereptis spolijs repositum ta-
 lionem. Placuit subinde, quibus apud Principes rerum Ordo in-
 cumbit, vt CÆSAR ac REX, raro & grato spectaculo congres-
 suri, diffusa planicie explerent in propatulo salutandi officia: ac
 dum inclyti Orbis Christiani Monarchæ, duraturæ pignus amici-
 tiæ, dexteras iungunt, Mundus ac Exercitus sui aspicerent, cæteri
 Principes concordæ effectum imitarentur. Dum lento equi ve-
 stigio incedit CÆSAR, interim steterè instructæ, quâ Germana,
 qua Polona acies, vtriusq; quos Spiritus in prælio gesserant, vultu
 referentibus. Apud Schuechetuni Polonis statio, qui confertis
 ordinibus suo more steterè sub signis: Vbiq; tubæ ac tormento-
 rum bôatus, & quo alio ciere Martem sono apud militares soli-
 tum, resonabant. Superuentu CÆSARIS, REX Polonus pergit
 obuiam, donec eo ventum, vt tradere manum, & miscere am-
 plexus possent. Tum verò amici gestus, arrisus placidi, breuiâ
 pro more Maiestatis verba, aut pro grauitate silentium. Post-
 quam verò mutuo obtutu aliquantum defixi egerant, tunc CÆ-
 SAR LEOPOLDVS. *Dei munus est. (inquit) Serenissime REX, quod
 aduersus hereditarium nominis Crucifixi hostem, idem ipse Altissimus
 rem Christianam prospero Viennensis prælij successu, adiutam voluisset.
 Cuius victoria post Deum magnam partem deberi Maiestati Tuae, auxilia-
 tori fortissimo, non fateri modo, sed apud Orbem Testem se, Viennam suam
 ad posteritatem æternam fore monumentum.* Hæc pressè elocutus,
 iterum Regem amplexu peramanter stringit. Æquè REX capitis
 ac corporis decoro motu, venerationem mutuam reposuit, ad-
 diditq; Latine Verba, quibus exhibitorum auxiliorum opus mo-
 destissime extenuaret; itidem breuiter, vt pro quo recentia facta
 loquerentur. Mox IACOBVS PRINCEPS Cæsarem Venera-
 bundus salutauit; deinceps vtriusq; Procere, Poloni Cæsaris
 Germani Regis, oscula manibus imprimentes: Rege vt quisq;
 quorum ex ordine veniebat, cognomen salutantis & dignitatem
 expo-

exponente. Deinde Exercitui, qui pone stabat visendo, diggre-
ditur Cæsar, signiferis in prætereuntis venerationem, Aquilas
Polonas deorsum ex mandato demittentibus. Præcipue Hus-
sorum robur & arma prope conspicatus, genus militiæ laudauit,
à suis edoctus, quam validus in prælia hastarum turbo, nuperâ
acie Turcas permiscuisset. Post digressi ab inuicem Principes,
de prosequendi belli rationibus, per internuntios egere; cum
vtriq; mutuâ conuersatione frui non diu vacaret, tum quod ma-
gna consilia opportuniùs secretò expediuntur. Etiam quo ad
posteritatem liberatæ Viennæ transmitteretur memoria, Cæsar
ex auro argentoq; cudere nummos iussit, Imperialis Tali valoris
& quantitate. Vidi etiam ego, quia rarum inter nostrates
xenium aspicere tantum licuit. In vna parte, exstabat super glo-
bum Terraqueum Urbis obsessæ typus & forma, quam super
aquila expansis alis ferebatur, additâ Epigraphe, *Sub umbra ala-
rum*. In altera inscriptum erat. *Anno Ch. 1683. Die 14. Julij, Vien-
na Austria à Turcis obsessa, sed protectore Altissimo, LEOPOLDI PRI-
MI Imperatoris industriâ & consilio; REGIS Polonia IOANNIS
TERTII præsentia & valido auxilio; Duce LOTARINGO Casaris
locum tenente Generali; Comite Starembergo, Urbis Commendante, in
persona succurrentibus; Bauaro, Saxone, & Imperij subsidio, cum Comi-
te de WALDEK; Capitane: Deputat: Præsiden: Viennensium deniq;
Vniuersitatis Senatûs, Officialium, Ciuium & Incolarum concordia obse-
quio, prostrigato hoste, Anno Ch. 1683. Die 12. Septem: liberata Vienna.*

Sed cuspis nummi, superficialis tantum, ob liberatarum Vr-
bium memoriam, solennitas est: magis rara & memorabilis co-
ronatorum capitum felicitas, videre & aspici; quod etiam sim-
pliciore maiorum æuo prodigij locum obtinuit; vt argutè exclamaret aliquis. *O miseram sæpè potentiam, in quarara felicitatis est, ad bona priuatorum, nec suspecti commercij humanitatem peruenire.*
Adde ego, minus inuidendam Regum conditionem, quibus vel dediscere vel frangere naturam hominis necessum. Parem dignitate non aspiciunt; moribus & dignatione similem amare non datur, agere & pati, nisi secretis, & per alios licet. Si amico opus,

opus, charta, lingua, aut emissarij arbitrio paratur. Ita Maiestas deterior statu subditi conditio, cui pares æstimatione, amandos oculis, amicos alloquio, discernere aut conciliare fas. Quod si ex Astris Planetarum coniunctiones, prospera aut contra, sublunari Orbi portendunt, quidni Monarcharum, vt rati, ita auspiciati congressus, bonæ spei omen, subiectis Populis largiantur? Memorant Annales, à Casimiro Magno Rege Poloniæ, Carolum IV. Romanorum Imperatorem, Ludouicum Hungariæ, Petrum Cypri, Sigismundum Daniæ Reges, sub Annum Ch: 1363. hospitio exceptos Cracouiæ. Posterius item Anno Ch: 1515. Vladislaus Hungariæ ac Bôemiæ, cum Sigismundo Primo Poloniæ, Reges, Maximilianum Cæsarem in Austria conuenère. Rara hæc fuit temporum felicitas, ingens sanè eius sæculi gloria, Sed sponsum Cæsarem comitati in Poloniam auspices Reges, hi aduenæ Serenissimi, Infantum duntaxat liberorum connubia, Vienna stipulabantur: nunc CÆSAR ac REX, mutua opera, ac reciproco vsu Victores, non iam spes, aut sollicitudinem in futura, sed præsentis Victoriæ fructum, metumue; in subiectos populos aut hostem distribuebant.

Depulso Austria visceribus hoste, maior supererat labor in se qui abeuntem, quam vicisse armatum; cum exinanita comœtu ora, ingentibus alendis copijs impar esset, & confectas inedia obijcere redeunti Wezyro, discriminolum videretur. referentibus captiuis, maioris virtutis opus eum edere meditari, si fugântantùm, non clade prostratus, ac post plagam animosior, rursus arma in Christianos verteret. In restaurandam partium fortunam, præstò aderat impulsor Thokolius, quid in Cæsarem Leopoldum ausus, tum demùm agnoscens, vbi fracto Turcæ patrociniò propior pænæ metus, nimios illos adipiscendi diadematis spiritus, sensim excuteret. Ergo quod credibile, ingenium & suafus huc vertit, vt prensato in reconciliandum Cæsarem, Rege Polono, rursus in reparandas Vires accenderet Wezyrum; aliàs impaudum, & cui nisi forte per arma restiturrâ, ad Soltanum su-

um redire plenum discriminis foret. Talia dum metu aut nouissima desperatione apud Budam agitantur, adfuit mox Constantinopoli cum literis Czauzius, etiam in adiuncto Wezyto donab Imperatore ferens, gnauiter gerendi belli instinctum, ac documentum fauoris. Erant Vexillum, claua Imperatoria, vestis auro texa, instratus equus, haud obscura in erigendum postcladem animum illicia: suspicati barbaro, superficie tenus aestimata. Heri sui ingenium altius pernoscenti. Sed talia accipi oportuit alacriter, velut insigne gratiae opus: praesertim cum auxilio venirent, recentes Turcarum copiae, triginta Mill: numerum superantes, praeter Adzygerum Scytham, totidem suorum adducentem. Referebat iste prouectionis gratiam, quod priore Hanno exautorato, a Wezyto in Principatum Tauricae recens proueretur. Hinc ex metu Barbaris fiducia, & in spes nouas animus.

Die xix. Septem: ob nuperam Victoriam Rex, odidiale Sacrum celebri solennitate exegit; sub tremendum Missae Sacrificium genu flexus; & postquam Ecclesiastes facundè in rem praesentem differuerat, editus demum è machinis fragor, quo Castra & circumiecti Danubio montes latè resonuère. Possonium dehincuentum Hungarici iuris Urbem, cuius in edito colle arx firmo Caesaris praesidio tenetur; Vrbe ipsa à Turcis properantibus Vicinam, sine noxa in tempus transmissa. Hic in latè patentibus pratis constitère Exercitus, medio inter Castra & Urbem defluente Danubio: ac interueniente sextidui mora, donec ponte tralaticio amnis brachia sternerentur. Isthic in Insulam Schut dictam traectum, quae à Possonio incipiens, ad Commarum vsq; duodecem milliarium spatio, in longum protenditur. Sub hac notabiliter apud nos minuebantur numeri militares, morbis aut crebris funeribus adeò, vt potiozem Exercitus partem ijs corripilam esset. Id egere, dierum ardor, noctium frigus, in corpora mitiori sub sole nata, valida antiperistasi pugnando; iam inopia panis, aut macilentae bouinae esus, crudior in potum Danubij aqua, vinum deniq; acre, natino è tritico liquori assuetos, molestissimo

Assiduo ventris profluvio affligebant, Dissenteriam Medici vocant, forte quòd à natura hominis dissentiens, ingestos concoctioni stomachi cibos, per exulcerata ilia, cum dolore & cruore eijciat. Eo castrensi malo, rarus quisq; tam è Germanis, quam Polonis non Vexatus, præcipuè Legionarijs lethali Symptomate, Extinctus WIEŁOHORSKI, Wolhyniæ Castellanus, diuturnà probatus militiâ, etiam Filius, dum Parentis bustum in Poloniâ deportat, eodem lethi genere interit. VLADISLAVS item am deponat, eodem lethi genere interit. VLADISLAVS item WILCZKOWSKI LVBOMIRII Sandomiriensis Præfecti, REMIGIANVS, STZAŁKOWSKI POTOCII Cracouiensis Palatini, etiam DYDYSKI cum plurimis alijs optionibus sublatis, cuncta remedia peruicaci morbo respuente. A quo item PRZEBOROWSKI, REGIS, è Societate IESV, Theologus vitam finiret, cui & Medici & Pharmacopæi copia esset. Vnde è Castris Possonium ægri militis recursu facto, ad eò Vrbs ista morbidis, aut funeribus referta fuit, vt generale quoddam Nosocomium videretur.

At Thokolius, quid erga se Germanis animi, ac quantum alacritatis in prosequendum bellum Polonis superesset, per submissos, sublesta vt patuit fide, experiebatur. Iura Diuina humanaq; tractis in Partes Turcis interuertisse liquido constabat; læsæ Cæsareæ Maiestatis crimine, vel seipso Iudice absolui nequibat; Germanorum odio, Hungarorum execrationibus, Polonorum armis, Turcarum ob cladem indignatione, damnatum se non noscius, in omnes figuras versatilis, quo se daret agitauit: cuncta illi desperata, parum à quoquam opis aut fiduciæ; Cæsaris festinantior reconciliatio suspecta, transfugium à Turcis, prohil sibi Poloni Regis protectione tutius præuidebat, insigni clementia Princeps, & cui recenti auxiliorum merito, coacti in arma Thokolij demeritum, à Cæsare condonari par esset. Ergo Absalonem, sub fide publica, delegat, qui non vsq; tenaces societatis Turcicæ Hungaros nuntiaret Regi, simul ciuilibus defectionis nefas, notabili facinore repensuros promitteret; modo REX

interpositione suâ vltionem moraretur, emoliretq; Cæsaris iram
 mox ei vniuersæ Hungariæ exitio, nisi supplicibus parcat, constitu-
 ram. Sed perfidia & simulatio, cognatæ inuicem artes, supersti-
 ciali verborum apparatu haud inuolui poterant; apud eum præ-
 fertim Regem, qui nuper, simile CHMIELNICHI expertus inge-
 nium, & Crocodyli lachrymas, nunquam magis, quam vbi falsæ
 nocentiores, probè intelligeret. Ast non leue habiturus ad fa-
 mam argumentum, tum quod segregari à Turcis Hungaros, è re
 belli gerendi existimaret, interpositionem non negauit, si modo
 Hungari, è iurata Barbarorum societate, commissum in Cæsa-
 rem Maiestatis crimen, in posterum fide & merito melioribus
 diluerent. Hic Rhodus, hic saltus, vt probarentur opere, quæ
 proponebantur sermonibus. Sed vno pede apud Regem,
 altero apud Turcam subsistere arduum fuit. Quid ergo fa-
 cit? (quæ olim Hebræo Absaloni crinium superfluitas, eadem
 Tekeliano verborum fuit) ambagibus ludit, querelas miscet, ani-
 mos promissis implet, sanè Logicus sine conclusione: tempus
 interea lucri faciens, quo reparatis viribus, iterum fortunam su-
 am, & spes Hungarorum Wezyrus erigeret. Etsi intellecta probè
 ars, attamen molliter responsum, ac subinde ad Cæsarem delega-
 ti, qui intimiora sensa exquirerent.

Permeante Austriæ oras Exercitu, etsi vbiq; dira solitudo,
 maximè tamen templorum abominabilis desolatio apparebat,
 quorum nuda exustis tectis mænia, intus cadauera, parietes cruo-
 re aut rabo obliterati conspiciebantur. Id ab immanitate Turcica,
 an rabie Calvinistica prouenerit, incertum; nam & isti in Sacra
 nostra vltra Barbarorum truculentiam feruntur. Fortè per ex-
 astum oppidum transeunti Supremo Duci IABUNOVIO pla-
 cuit ingredi templum, etsi in præsens igne penitus desolatum; vbi
 intrò reperit imaginem, Lauretani in formam iconis coloribus
 depictam, sed cuius pectus globo aut telo mediorenus distruptum
 esset. Ergo mirabundus indignatur barbaræ manni, stolidè in
 innoxiam imaginem crudeli, simul coherentem scripturam legit,
 eamq; maioribus literis exaratum; vno latere. *In hac imagine vin-*
ces.

res IOANNES. in altero. in hac imagine IOANNES Victor ero. Læ-
tus accipit Dux omen & imaginem, ac ne impostura aliqua in af-
sentandum composita illuderet, exquirendo comperit, eam ima-
ginem diu antè inter suppellestem Templi habitam; oppidum
verò ante trinos menses exustum, nè vnum quidem Incolam vi-
uum, post abitum Turcarum habuisse. Facile præterea ex literis
coloribusq; situ diuturno obsoletis, conijci poterat, Diuinitus
præmonstratam victoriam, cum qui illuderent credulis, Pictor-
es, & Poëtæ, etsi maximè bellicis ingenium exerceant, non so-
leant tamen inter operas castrenses connumerari. Hungari olim
DEIPARAM in Nummis suis, Reginam Hungariæ signauêre;
abrogante post titulum hæresi, offert se Polonia, quæ Cælorum
Imperatrici, Regni sui Diadema substernens, ab hac Regina re-
gnari amet. Ergo redit cum fænore oblatio, & non frustra No-
men IOANNIS, Victori tribuit fatidicus, quisquis ille fuerit;
nempe vt post mortem IOANNIS ZAPOLII Hungariæ Regis, pri-
mò Turcæ, mox Hæresis irrupère Hungariam, ita vtraq; hæc pe-
stis, IOANNI III. Poloniarum REGI fataliter isthic expugnan-
da erat.

Nec; Schut Insula, à Turcis (vt relatum fuit,) iusta cta famelico
Exercitui ad victum satisfecit, nisi alicubi fani copiam, etiam
nonnihil manipularis segetis, in pabulum equis subministrando.
Pastillus panis inter obsonia habitus, & congius cereuisiæ Talero
venalis, nec acquiri pro morbidis potuit, & qui aduersus sitim
potando, mero non affuescent. Refrixerat siquidem Germano-
rum liberalitas, in subministrandis prono Danubio commeati-
bus, quos ante Viennam affatim nostris dederant, iam tunc pre-
mente inediâ, gratiore officio; & dùm in suorum tantum vsum
alimenta submittunt, iustam ex subtractis iram & murmur in Po-
lonis excitabant. Hinc fuit, vt REX etsi generosè subiticens, aut
dissimulans tamen cursum armorū ob victus penuriã retardari,
dolens Cardinali Barberino Romam scriberet; quatenus Ponti-
ficij annonæ curatores, ad victum necessaria submitterent; breui
enim fore, vt commeatu & pabulo refectis equis, arma Christi-

ana in profundiores hostium ditiones, proferre liceret, quibus interim ad ripam Danubij otari necessum sit. Sed commercia literarum nihil ad famem, satius pane, quam papyro expugnandam. Hinc murmura passim inter Militem, & acerba Exercitus in Hungariam traducti exaggeratio, ab ijs maxime, quibus palam deserere Principem nefas, & Patrij soli desiderium aletius infudit. Et erat aliquis, qui suggereret. *Quorsum verò trahimur? sorte ut liberatâ Viennâ, vno impetu Constantinopolim obsideamus. Id demum pretium fame, ea immortalitati laurus superaddenda restat. Sed tenes conamur grandia. Subigendum prius viuarum, expugnanda Buda est, permeanda Silistria, & quidquid ista Euxini parte Turcicum; ut de Scythis, velut certo transfugio, in partes Christianorum transgressoris, si leam. Sed auarè nimium spes hominum agunt, & impotentis animi imaginatio plura concipit quàm retinet. Ad Viennam nobis respectus Patria, quietis desiderium, satietas deniq; gloria, occurrere debuit, ne intra spatia imaginaria Orbis domitores: fames in Hungaria enecet: vel saltem debilitatos hosti prostituat. Quod si Turcas ex Hungaria comminari conducit Germanis, utiq; primi in causam descenderent, comminatu Polonos iuuarent, Cæsar ipse propior periculo, animos suorum, sociorumquè hortamentis, liberalitate, annonâ, erigeret. Sed per Epistolâ solummodò mala nostra ad aures admittit, neq; tangit externum patricij sanguinis iactura, qua eidem securitatem & victorias parit. Nam cur Elector Saxo cum Exercitu reuersus? copia Imperij subsidiaria notabiliter diminuta? Thokolij toties supplicantis reiecta submissio? deniq; denegata immisericorditer alimenta ijs, qui pro aliena incolumitate sanguinem & vitam baud parè profunderent. Iam verò classicum Imperator cani iube, pariturus utiq; miles, sed fame enecor. Saniora contra hæc alij, & potiores; nempè. Abundè quidem apud Viennam litatam gloria, ast non securitati; irritato magis, quàm victo Wezyro, ut qui à Turcis indomita bestia dicatur, Christianorum sanguinis avidus, suorum prodigus. Sed respirare opus, imò sanè nisi tadeat duorum aut trium dierum itineris, ut emensis, qua hostium populationibus vastata ora, in penâ illud, ac horreum interioris Pannonia Exercitus introeant, ubi non modo famem expellant, frugibus Hungaricis, sed & loculos opibus Turcarum*

rum, Sed Moraviam reficiendis Polonis destinat Caesar? Fieri posse, quando bello defuncti, astatem in hostico transegerint. Neq; vnius Pro-
 vincie terminis Imperatoriam liberalitatem circumferendam in eos, quos constantia lauru coronandos iudicaverit. Iam verd medio ex belli
 astu subduci, non absimile fugæ probrum, ac quadam inconstantis animi
 labes. Factum sanè rebus Wazyri conducibile, qui abolenda ignominia
 cupidus, & Vienna obsidium iterum repetet, & Polonos, cladis memor,
 à ceteris segregatos Christianis, opportunè ultiscetur. Sed quisquis ille
 concitor talium, non per tumultum militarem, aut nocturnos catas; sed
 palam exponat, credo providus REX concedet domitionem excordi po-
 pulo, fruges tantum consumere nato, exoluetq; baltheo cum Gedeone
 tales, quibus siti levanda ad fontem acclinari graue. Ea tunc passim
 nec obscure iacta, etsi continuâ praxi cognitum sit, militem vt
 affluentia rerum lasciuire, ita penuriâ tumultuari; nihilominus
 sublatâ causâ, facilius in Officium reducis ex inopia turbidos,
 quam ad disciplinam reuocaueris luxu dissolutos.

Per Insulam nè seque iter esset, REX studio Iaurinum defle-
 xit, Germanis Raba à Fluuio cognomine, incolis Dziawarynum
 vulgariter dictum, videndo famoso illi sortalicio, quod citra fa-
 bulas, multi primariam Europæ arcem asserunt. Eam antea octo
 sæculo nimirum Anno Ch: 1594. Sinan Passa eripuerat Casar-
 reanis, festinatam deditioem, Comite FERDINANDO ab
 HARDECK, capitis supplicio expiante. Post aliquot demùm
 annorum spatium, stratagemmate aut fame compulsæ Turcæ,
 Austriacis deditere. Præerat nunc loco sub Gubernatoris Ge-
 neralis nomine, HERMANVS BADÆ Marchio, sed cuius absen-
 tis vices obiret, Baro de Vallis legionibus Germanicis impositus;
 nam hic præsidium Hungarorum quoq; agit, quorum caput
 Comes ESTERHAZIVS, propè trecentorum Equitum comi-
 tatu prodibat obuius Regi, nobilitate Hungaricâ septus. Prima-
 rium templum intrantem, S. Georgij Abbas Clero circumfusus
 magnificè salutauit, repetitis ad nauseam encomijs, quæ REX
 Numini rectius adscribenda voluisset. Iaurini situs raritate suâ
 maximè commendatur, naturâ & arte in certamen prodeunti-
 bus,

bus, vtra pius loco contulerit? Planities vndiq; spatiosa, subest
ager frugis qualiscunq; ferax, hinc referta vicis Oppidifq; Regio,
nunc vastata aut deserta per belli iniurias, Hic Raba, flumen,
multorum aquas torrentium in Danubium euoluit, cuius vtraq;
ripa pratis herbida, etiam latis conuicta nemoribus, non ma-
gis opimo pastu armenta nutrit, quam arborum frondibus obte-
git, contra cæli ardores. Urbem adulto opere mania, & hæc
septem moles seu externæ munitiones (Rauelynij) includunt,
pro loci situ, præsidio & annonâ competentibus. Disperxit REX
cuncta, & postquam ad mensas ventum, mirâ comitate vrbano-
ribusq; iocis inter militares reliquum diei transegit.

Ad Comarrum tandem, seu Komorram, non inferius Iauri-
no propugnaculum ventum est, quod aliquoties Turcis irrito
euentu in expugnandum tentatum, intactæ Virginis titulum in
hanc diem vsurpat. Arcem gemino latere, diuortiatu ambit
Danubius, alia parte latissima fossa circumuoluitur; quæ deriva-
tis è flumine per catarractas aquis, subito impleri aut exsiccati fa-
cilè possit. Præsidium in arce ad quinq; millia reducebatur, nisi
morbi diminuissent numeros, loci Præfectum agente CAROLO
Comite ab HOFFKIRCHEN, Cæsaris Colonello, nam Urbem
vt ex ruderibus patuit per amplam igne hostis deleuerat. Ex-
ibat hîc ad viam publicam, crassiori stipiti confixum barbari ho-
minis caput, sub quo viginti paxillis transfuersim actis, totidem
aliorum appensa suberant. Hungaros fuisse detonsi in morem
gentis crines, ob peruitaciter Cæsari seruata fidem supplicio
affectos, narratum memini.

Superueniebant interea notabilia Exercitûs Regij supplemen-
ta, STEPHANO CZARNIECKI Campestri Exercituum Præfeco,
ac IOSEPHO LVBOMIRSKI Sandomitiensi Præfeco, quin-
cum egregio bis mille propè comitatu, in Castra allapsis. Quin-
etiam ab Electore Brandeburgico, Mille quingenti pedites, ex
FEVDI BORVSSI nexu, sub Generali TRVCHSESSIO aderant,
insuper Mille ducenti Cosaci, meliori quam olim fide, & campo,
contra Turcas militaturi, præsto fuere: Lithuanos velut aliquo
fascino

fascino tardarentur, segnitinere Poloniam emensos, venturire nec adesse, multiplices ferebant nuntij; abscondita tardi aduentus causa, etsi non infra rem erat, rebelles Hungaros, ostentatione virium, eius gentis, à tergo distraxisse.

Quum apud Comarrum REX cum suis, & LOTARINGVS cum Casareanis, extremum Danubij brachium traſciunt, in consilio militari agitatum fuit, in quam partem Hungariæ, ex vsu victorum arma verterentur. Neuheysel seu Nouæ Arces, Comarro geminâ leucâ distantes, haud ignobile munimentum sex millibus Turcarum præsidio tenebantur, comportatis antè defensionis necessarijs, quantum satis; etiam Wezyrus obiter subsidiariorum certo succursu, si oppugnarentur, erexerat. Iam vetero intentatas prætergredi, non pro animo victorum; integras à tergo relinquere incongruens, nec ex regula bellandi videbatur. Er rumor publicus inclinavit, destinasse Regem vniuersi Exercitus viribus aggredi fortalitium id, cum & peritos recognoscendo loco submitteret, & pabulatorum turmæ conquirendis commatibus huc se darent. Sed patuit arte sparsum rumorem, vt ostentatione armorum Nouæ Arces, subitâ impressione Buda quæ tendas in tempus eas, si destinata succedunt, minore negotio & commodius posthac tentandam; interea in vltiora hostilis ditionis vsque ad Pestum penetrare, quod in citeriore fluminis ripa, ac velut Budæ brachium, Wezyrus in oculis inuadi haud pateretur. Ast sententia vicit eorum, qui Strigonium verus tendere, pontemq; constructum occupare aut deijcere suadebant. A Comarro itaq; instituta profectio fuit, concordibus exploratorum & captiuorum narratis, nullos ea parte Danubij Turcas comparere, nisi qui pro custodia pontis apud oppidum Parkan excubarent. Ita Fato impellente positi rumores ante salutem, auxitq; nimia securitas discrimen, aliquantum grauiore hoste, dum contemnitur. Solitò maturius REX è statuis mouerat, etiam diggressa Carragine (sic Ordo Curruum appellari solet.

lolet vulgo Tabor) cum qua non modo lixæ in diuersa pabulorum abierant; sed plurimi è commilitio, valetudinis, diurnicæ, friuolo obtentu alij, à signis discessere, nullo imminenti-um metu, ne suspitione quidem. Præmissæ Excubitorum alæ quæ situm loci pontisq; præsidium apud Parkanum explorarent; additis Desultoriorum manipulis, si maior ingrueret vi sustinenda: donec Exercitus superueniret, cumulus prosperis, aut laborantes erecturus. Districte istis præceperat REX, ne se, etiam prouocante hoste, in conflictum darent, omni possibili modo certamen declinando. Tendebat interea peditatus cum recrementaria ad Castra haud longe distita; etiam Cæsaream exercitum agmen claudere soliti, aliquot legiones præmiserant, reliquis Equitum alis per pridiana statua demorantibus. Hic circumacta fortuna victorum est, etsi subita calamitas claritudinem virtutis sæpius approbat, dum experitur. Triste fateor experimentum, & nimisquam funesta Polonis clarescendi materies. Sanè atrocem casum horresco referens, prætermitturus non illibenter, nisi veritas & secundiore actu reparata clades, vt læta aut tristia, prospera vel aduersa, euenere; simpliciter memorari cogat: pari fide & narrationis filo, quod vtramq; Lex Historiæ exigat.

Post Viennense prælium multo acrior & infestior Wezyrus, dum ab accepta ignominia stimulus, & recentes Imperatoris sui fauores impellunt, abolere maculam sollicitus agitabat. Nonis præcipue Arcibus ex fama timens; & post has Budæ; nec nisi flumine inter medio cursum victoriæ remorari intendens. In eum sinem quidquid penes se veterani militis, etiam recentia supplementa, cum Kara Mehmer nouiter creato Budensi Basso trans Danubium dimiserat, vt is aliquo notabili facinore, successus Christianorum præcideret. Spem nimium cupientis auxit, sparsus rumor, velut Poloni relictis in obsidiam Wiwari seu Nouarum Arcium Cæsareanis, leui tantum ac ferentario agmine, vitiore Danubij ripa vagarentur. Itaq; pontem apud Parkanum nocte concubia transgressi, Turcæ per subiectam oppido vallem, donec

donec lux clarior malo nostro in obseruati steteret. Summè pro illis faciebat locus, per depressiorem ripam vastior, qui mox in prominentia tumescentibus collibus occultatum agmen tegeret, non nisi è fastigijs collium conspiciendum. Hinc factum, vt hostis simul videri & pugnare cogeret, nostris eo peruectis, vnde retrò viam, nisi conferta manu aperire non possent. Dum opus erat propè excussores hostium, à Polonis velitando excipiuntur, reliquum Turcarum à ripa Danubij agmen, in memores mandati vt eluderent vim nostros, epixe ferebatur. Re itaq; creperâ ac vrente necessitate, signa signis collata; sed tantum obiter impetum morati, nostri mox numero impares, & velut diducta massa inuoluti, compositis tamen in militarem recessum Ordinibus, retrouertebant; Desultorium manipulis, hostem gloriose procella excipientibus; egregio sane consilio, sed parum profuturo ausu, nisi vt nouissime edito virtutis specimine, pulcherrime morerentur. Quippe in hos agilissimè inuecti Turcæ, dolente edidère cladem, quod potior militiæ eius pars, vt explosione sclopetorum ingruentes arceret, Equis desilierat; hinc cædes maior, mira hostium vincendi celeritate. Nam etsi Equestris ala per intervalla circumactis cohortibus iterum atq; iterum saluandis in succursum verterentur; maiore tamen vi campo depulsa, sparsim propellebantur.

REX, vbi aduentare simul imminere iugulo hostem conspiciat, quam celerissimè aciem instruxit, simulq; in cornua diductam ingruentibus opponit. Equestre solummodo agmen erat, mirari non pars, dilapso milite, Exercitus, hinc consilium certamen morari; sed præcipitabat Budensis, collecto gradu in pugnam ruens, primoq; successu ferox; insuper comparatione virium, quod admodum acies exilis esset, accendebatur. Ergo alibi dispersa ostentans agemata, in dextrum cornu, quo LABTONOVIVS Generalis Dux stetit, effusissime inuehitur. Sustinet iste ante sibina ingera loco submouet, spem amplexus, si tota acies insurgit, non diu Victoris Exercitus impetum, laturus Turcas. Ast

continuo incrementibus hostium cateruis, quarum loco depre-
 fiore subsistentium quantitas haud facile recognosci potuit, ma-
 nifestum discrimen suberat, Euiyyppo illi se iniicere, vnde nisi
 cum certa perniciē euadere non posset. Recrudescit enimue-
 ro praelium, iterato Turcis in idem IABTONOVII cornu incur-
 rentibus; cum ecce fatali reliqui Exercitus in succursum morā,
 vehementissimo Barbarorum impulsu, acies nostra resolui in re-
 gressum cepit. Hic REX elatiore voce, signiferos suis appellans
 nominibus, conuerſi signa iubebat, ter & ipse conuerſo in restau-
 randam pugnam equo connitens; idem Dux Generalis praestitit,
 vtriq; aegre subducti periculo. VLADISLAVS DENHOFF Po-
 meraniae Palatinus, postquam gemino assaultu cohortem suam Ha-
 statorum, in hostem inuexerat, per medium pectus ē sclopo ictus
 cadit; externorum bellorum praxi innutritus, Turcico victima.
 Ex aestu pugnae subducebatur a suis saucius, cum in extremum
 agonem fatiscens, ac supra curam vitae magnanimus, valedictis
 qui exhibebant reducendi officium, neu cum moribundo gratis
 periclitarentur, equo delabatur. Hero animam agenti, adſtat
 GVTOWSKI Polonus nobilis, ex constanti fide & obsequio
 ante aestimatus, quae etiam in extremis indiuiduus probat, cum
 Domino simul obruncatus. Cadunt simul SIEMIANOWSKI
 ac KALINSKI, hic DABSCII Plocensis Episcopi, ille BRAN-
 NIECII Branocensis Praefecti, Hastatarum Cohortium Optio-
 nes; tum plurimi ē nobili commilitio: praecipua Desultoriorum
 iactura, quorum ad duo Millia cecidere. Ea Turcarū in caesos fru-
 gulentia, vt ne vnum quidem ex nostris repertum cadauer fue-
 rit, quod exanime licet, non decapitassent. REX instaurare
 aciem non valens, sero ac iam suspecta praelij fortunā excessit,
 summe periclitatus, quod tamen discrimen velut fataliter im-
 missum, animosē tulit. Neq; Turcae institerē abeuntibus, recessu
 sum ad stratagema referentes, maxime quod in conspectu Castra,
 tanquam alterius Exercitus speciem oculis subijciebant. Im-
 minens nox partes diremit, prout fors dedit successu laetas, aut
 casui indignantes. Pro hoste loci opportunitas egit; nostris ni-
 mia

inla securitas nocuit, ut qui viæ non prælio accincti irent. Verum nihil adeò malum, quod non aliquando possit esse vsui. Inciditur vena ut sanetur homo; & sæpius ad valetudinem confert, ex humorum redundantia, aquâ intercute leuari. Durabilior felicitas censetur, aduersis interpolata. Reciproci in bello casus sunt, ut in mari æstus; mutualq; mortes & vulnera, cotem virtutis Bellona habet. Post cæsos Consules, imo Patrem Patriumq; amissos, grande nomen ex deuicta Affrica Scipio meruit; post Minturnensis arundineti latibula Marius, de Cimbris triumphauit. Rotam volubili Orbe Fortuna versat, infima summis, summa imis, miscere gaudens. Præclare Macedo, qui Olimpico stadio, Dardanâ victoriâ, insuper Alexandro Filio auctus, admodum circumspecte cæcum hoc Numen habuit, exclamans. *O Fortuna, inquit, pro tot tantisq; beneficijs, etiam aduersitate aliqua, me affice.* Nam si Fortuna est, accidentium rerum subitus atq; inopinatus euentus, cur non potius ad Deum causam referam? apud quem nihil casuale, aut fortuitum, sed omnia præuisa, prouisa, & in se ordinata. Non desuere tunc qui iustæ Nemesis tribuerent, sequiorem casum; ob templa à pabulatoribus irreuerenter habita, ac ad vsq; sacra supellectilis rapinas, progressam insolentiam.

Tristis casus, in breui spatio temporis, latiore rem faciem aperuit, nuperam iacturam celebri victoriâ, compensante Deo. Siquidem Wezyrus accepta Budæ per celeres nuntios prosperi successus notitiâ, terricam illam seuerioris nubem discussisse, & iterum atq; iterum, an vera narrarentur ex adstantib⁹ percunctatus? Vbi qui interfuerant firmare, omnes in Christianos diras effutiebant; simulq; Aulicum Comitatum (Delis) ex ratione suppremi officij conduci solitum confestim amandauit, districtè præcipiens quatenus Budensis, iterum aleam belli periclitaretur, vel si maximè decretorium certamen vitaret hostis, in ipsa etiam Castra impressionem faceret. Similem & Budensis spem concipiebat, æmulabaturq; Wezyri sui ferociam; ac quod, alterâ post experimentum, die, in reparandam Fortunam non comparerent

Christiani, animo lapsos ac regressum meditari, censebat. Itaq; victoriæ aut intereludendæ fugæ properus, notas sibi ac opportunas valles ad Danubium occupans, summo mane quod in Notam Octobris incideret, in prælium instructam continuit aciem. Idem præstitit REX, ac si mutuo indicta hostilitate, tum de tempore & loco assensu partium conuenisset. Vno discrepabant, quod Barbarus stolidè ferox, & suis nimium viribus fidens; Christiani Numini supplices, profundioribus suspirijs è celo precarentur Victoriâ. Videre erat confessione permultos animos expiare, orationibus cælesti implorare auxilium, sacro viatico in quemq; casum refici; vel REGE ipso, dum Mystra incruentum peragit sacrificium, altari humiliter assistente. Verum, etsi Ethnicum dogma, *Colentibus Deum prospera euenire, spernentibus aduersa.* In breui fortuna, aut per hanc DEVS quid constituisset explicat. Depressam Danubij ripam Turcæ studio occupant commoda sibi planicie; REX supra parte assurgentibus campis cum suis institit, eo modo ac ordine instructa acie, qualem Viennensi prælio non inèommodum vsus probauit. Frontem aciei Hastati, intermixtis Germanis Equitibus obtinebant; loricatorum alæ iustis spatijs locatæ, tum demum legionem peditum, ac post condensatos Ordines machinæ, vbi inobseruatæ hosti nocentiores. Præerat cum summo imperio Turcis, Kara Mehmet Bassa, Himbraimo nuper strangulato, in Budensi Præfectura suffectus, cui septem celebrioris Nominis Bassæ, tanquam subpremi Wezyrij Vicario, suffragarentur.

Vbi Christiani sub ortum solis signa promouent, nec hostis moratur, imò in conflictum ruit. Prima vis ingruerat iterum TABLONOVJO Duci, in læuum cornu impressione adeò violenta, vt sub ipsis nostrorum signis, aliquot notabiliores Turcæ caderentur. Quod vt conspectum REGI media acie subsistenti, mox Hassaros hastas conterquere mandat, simul tormenta explosa, si quando & memorabilis pugna fuit, non diu tamen acies aduersa restitit; etsi modo acerrimè impulsis equis strenuè rem egerent,

terent, vel reducū habenarum gyratis equis prælium insta-
 rent; dein pulsi, non pro pridiano successu viros ostendebant.
 Nam noxio hastifragio confusi, vbi Germanus eques simul &
 Poloni lanceati, vtroq; cornu prælium excipiunt, & prima aciei
 nostræ linea, loco quem ante pugnam cæperat, immota subsistit,
 reliquis ad conferendam manum nedum venientibus, Turcæ ve-
 lut repercussa à pariete pilâ, fracti animo, resiliebant, Tribus ta-
 men horis ancipiti Marte pugnatum; donec fusos ordines suo-
 rum Badensis reuocare impos, ac globo per vtramq; scapulam
 idus, campo excederet. Interea horrenda strages aut captura;
 ferrum ceruicibus imminet, è sclopis cominus aut eminus dan-
 tur vulnera & mortes, ferociorē militis irâ, vbi nuperæ trucu-
 lentiæ memor, & vltionis capax est; Polonis maximè in cædes
 æquæ abscissum immodicis; Expōrrectus latè campus cadaveri-
 bus sternitur; velut tales nuper cæsi Poloni, à commilitio inferias
 dari sibi poscerent. Nec stragi finis, quia nec fugæ. Qui in Gra-
 no flumine deprehensi, à lixis necabantur; Noxior fugitiuis
 Danubius alueo maior, etiam discrimen geminauerat casus.
 Ponte sternebatur à Parkano Strigonium commeabilis; per hunc
 fugitui, metu aut curâ vitæ versi, nitebantur, vt in aduersam ri-
 pam euaderent; cum impar oneri moles, disrumpitur; deiectisq;
 in flumen qui supra tabulatum erant, Turcis, reliquis citiore ri-
 pa, traiectum vrgentibus, effugium præclusit. Nunquam piscos-
 quæ terna depulsa, aquas insilirent. Multis hic exitiabile balne-
 neum. Plurimi qui scaphas aut sintres nacti, sub nimio ingruen-
 tium onere, mergebantur; nudabant se alij quo agilius narent;
 exuebant vestes ne spoliarentur, & flumini salutem comittebant
 vt ferro subducerent. Nec istis qui se aquis commiserè securior
 idibus ferirèt; etiam libratores è machinis ex artis suæ discipli-
 rentur. Vnde præter deriuata in annem sanguinis profluvia, cru-
 entatus passim Danubius ruberat: Parkanum ex fuga se recipi-
 entes,

entes, ne isthic quidem belle hospitati. Quippe Generalis Dux huc propere accurrens, legiones peditum in assultum oppidi ordinavit. Iuere mox STANISLAVS MORSTIN Zatorienſis Vexillifer, Tribunus cum ſua; ac THOBIAS KNOBELSDORFVS cum Palatini Podlachiz legionib⁹, qui per pomaria inſeſtis exploſionibus proturbatos Ianczaros, diu in reſiſtendam pertinaces; demum ſuperuentu ſuorum, feſſam cum ſepto palorum, ad Danubium uſq; pertingentem eadem impreſſione capiunt. Iterum hic recrudescit conflictus, propugnantibus oppidum Turcis; cadit e ſclopoiſtus WERETYCZ legionis legatus, ZALYſKI commilito Haſtatus e tormento ſternitur; quippe & Strigonium ex aduerſa Danubij ripa, & Parkanum nouiſſimo caſu audaciuſ, contorquebant in ſubeuntis Chriſtianos e machinis tela. Aſt differebant extrema, non effugiebant, nam altera parte LOTARINGVS, cuius eo prælio vti ſemper inſignis virtus eruit, Cæſareanis accurrentibus oppidum inuadere præcepit; eſſiam Vexillum album ſuecæ illis deditiõnis reſſeram, ſuſum tollent. Quin etiam REX dedititijs parci voluit, dato receptui ſigno, ſi Victoria fræno regi potuiſſet, ac ferrum retrahi, cuius inſecti ſemel vecors libido eſt: ſiquidem ſerox ſucceſſu miles, inuaſo oppido nemini ferro & igne pepercit, donec ira & furor deſederit. Hæc eſt illa mobilis apud Parkanum de Turcis Chriſtianorum Victoria, Vienneniſi ſi non celebrior, certe cruentior. Opimior illic præda, hic plus ſanguinis fuſum; apud Vienam pro loco, ad Parkanum pro Victoria dimicatum; nunc ſtrage ante ſagâ hoſtium, Triumphus ſtetit. Triginta ſex Millia Turcarum interfuiſſe prælio, captiui confirmabant, numerum atq; ad Quinquaginta Millia reducentibus. De numero haud contendam, nucleum Virorum ac Ottomannicæ militiæ florem, plane conſtitit. Iſ cum imperio præerat, Kara (nigrum ſonat) Mechmet Baſſa Budenſis, vnus ex ſeptem Ottomannici Imperij Wezyris, globo per ſcapulam iſtus, quo tamen cum vulnere ſumini ſe comittens, ac diſrupti pontis fragmentum naſtus, Strigonium euasi, inde leui cymbula Budam prono amne tranſmiſſus.

Kara Musztaffa Silistriae Wezyrus, sub quo nomine omnium Ponto Euxino adiacentium Praefectum agit; ac Hali Damasci Bassa, viui in potestatem venere, praeter complures haud obscuri nominis Agas, aut Sandziacos. Quindecim Millia in praelio ac oppido caesa, verisimile fuit, quantum Danubius absorpserit, numerus ihiri non potuit. Extra hyperbolen vndas fluminis humano sanguine permixtas rubuisse credi, par est: eodem ipso amne defluentibus cadaveribus, Budae apud Wezyrum novorum audum, nuncium agente. Sane paucos fauentior fors, in alteram ripam euadentes seruauit, vti post deditum Strigonium ex Turcis compertum. Qui flumen nando transire ausi, ac ob vastitatem aluei in cumulos arenae aquis circumfluos respirandi gratia exscedebant, Cosaci ac lixae mira celeritate adnatantes, anhelos inermesque mactabant. Id plane talionis iure. Siquidem capto Parkano reperere nostri, aliquot immania plaustra capitibus Polonorum confertim exaggerata, nupero praelio occumbentibus aut captiuis recisa, quae mox Budam ad Wezyrum mitti debuere, Victoriae pretium & aestimatio nisi variabili vt semper sorte, Polonorum iugulos decuplo cum faenore proprijs repensassent.

Sequenti die, Diuini beneficij gratus Rex, pro collata Victoria aeterno Numini, laudes cecinit; praeter solitum Ambrosij cantum, trina machinarum explosione, gratam mentem auctori testatus. Etiam Delubrum Turcicum tormentarijs ictibus demoliri iubens, per omnem qua late extenditur Hungariam, Machometanae superstitionis vestigia delere sollicitus. Vere de ea Victoria dici potest, quia, *Respexit Deus corda bumilium & non spreuit preces eorum.* Secuta dehinc per Exercitus festa gratulatio, congestis in Victoriosum Regem encomijs; cum tanti triumphum decora, secundum DEVM immortalem, a sub aequo externo Exercitu tribuerentur. Ipse quinetiam vt casu pridiano nihil animo fractus, ita post Victoriam vultu & gestu aequanimis, tacitus gaudebat, DEI beneficio, post, suo merito, bella Domini pro vniuersa Christianitate praeliari. Post pugnam octiduum instaurantando ponti, dolenda sane temporis iactura insumptum; quem

vnanimi Procerum militarium placito, supera parte construeret. visum, quò maioris machinæ ictus, à Strigonio non peringeret. Etsi multorum tunc sensus esset, Pestum è regione Budæ, recta ducendos exercitus; Ast conclusum fuit, præscindendo Commearui ac importationi (communicationem dicunt) cum Viuaro seu Nouis Arcibus, haud transmittendum Strigonium. Ac quia lixarum pabulatorumq; insolentia ad vsq; Templorum ex-pilationes increuerat, præterquam quod per eiusmodi licentiam, castrorum disciplina resolveretur, etiam nuperæ cladis causam, multi prudentum adscribebant, ylciscente profanos ausus Nemesi; proin Germani duo, Polonus tertius, quos surrepta templorum supellex sacrilegij conuincebat, militari iudicio damnati, ac medio Castrorum foro, pijaculati igne exusti sunt. Edito palam ad cantum tubæ proclamate, neu Commilitones feruos, eiusmodi violentiarum compertos occulerent, nec feruicia sine scitu Dominorum, pabulatum abirent, secus qui faxit, simili pœna afficiendus.

Eo statu Thokolius, protectionem Regiam prehensare non destitit, mutatis subinde postulatis, & legatis, sola sibi constans simulatione. Ab eo venerant Humenaius Comes veterimæ apud Hungaros nobilitatis, tum & GERATOWICZ alter, superaddito Abalalone toties recoctam cramben regesturi. Clementiam, & Misericordiam, fauorabilia vocabula, in salutem afflictæ Hungariæ implorabant, vt REX iras Cæsaris leniret, & abductis Exercitibus nouissimo eriperet Pannonnes exitio. Titulus saltem non iniquus videri potuit demissa petitionis, sinceritas deerat. Instituto colloquio, Delegati Regis (IOANNES GNINSKI Procancellarius, MARCVS MACZYNSKI Stabulo Regni Præfectus, IOSEPHVS ZEBRZYDOWSKI Canonicus Cracouiensis, ac GISSA Secretarius) districtè quaesierunt, an delibatum Hungaris esset, ex animo Turcarum renunciare patrocinio ac societati? vt postliminio legitimi Domini qui Cæsar est, imperium constanter agnoscerent? Responderent præcisè, deesse ambagibus locum constanter uam basitantiibus moram: quod si illi strophis verborum ludunt, ast à ter-go Li-

80 Lituanos, à fronte ingentes Exercitus, mox in hyberna distribuendos, nisi præciterit a constanti obsequio diluunt, ab istis non in totum amice, uti hostium amicos, tractandos. Illi spatium temporis concedi petière consulendi super præmissis Thokolium, anxij & donec nuntius redit, in Castris Polonicis manentes. Quippe in istos Germani haud celatâ offensâ, minas vultu, probra verbis, etiam ante Prætorium REGIS, impotentius iecerant; vnde non vanus Hungaris merus ab implacabili ira, ac dehinc maior in abstrahendis à Turca difficultas.

Perfecto ad diem xx. Octobris ponte, in alteram ripam Strigonium versus Exercitus Cæsatis mouit; moram & famem suona, ægrè ferente REGE, semper magnis conatibus mala obstantia, maximè vbi largiores post diuturnam serenitatem imbres, & graue autumnii iniurijs cælum, obicem progressibus belli poneret. Cunctis passim negotijs temporis iactura noxia est, sed maximè in bello, vbi exile momentum victorias versat, aut clades; & Generosum Bellatorem dedecet phrasis illa. *Non putar am.* Nisi simile quid, belli natura cum auibus habeat, ex quibus maiotes, tardiùs euolantes sublimius feruntur; minores per recta tantum aut ædium culmina pernicitatem volatùs ostendunt; ita grandior moles, gerendo bello iusta temporum spatia poscit, contra minuta illa, velut è stipula ortus ignis, citissime deflagant.

Post cladem apud Parkanum acceptam Wezyrus, breuis solatij & recentis merus vicissitudine, trepidus, Budâ Belgradum, quod olim Alba Græca seu Taurunum, Turcis Akcehisar dicitur, in confinijs Pannoniæ ac Thraciæ situm properabundus contendit; sanè æstro percitus ac dubius, vter magis sibi an ad quem fugeret? an qui insequeretur, timendus esset. Vapulabat ille Turcarum odijs, ob immanem in cunctos Tyrannidem, ac quod rariùs in templis deuotioni vacaret, non deerant qui tanquam patriorum sacrorum contemptorum, mox desertorem insectarentur. Verum sanguis ille per Austriam fusus, parricidam suum irrequietum agebat, donec in vindicias Tyrannidis qua Orbem

dem terruerat, strangularetur. Sed hæc post; nunc celebris loci
obsidium calamum vendicat.

Strigonium Pannoniæ Vrbs, non magis antiquitate, quam
vicissitudine fortunæ nobilis, in vltiore Danubij ripa, ab Istri &
Grani fluminum confluentibus, quasi Istrogranum nomen obti-
net; nunc ab incolis Gran, à Turcis Estergran nuncupatum An-
tiquitatis non mediocri indicium, quod recipientibus Christiani-
tatis fidei dogmata Hungaris, in Metropolitanam Archiepiscopo
Sedem Vrbs ea cesserit, qui Regni Hungariæ Primas, ac Primus-
gentis Princeps est. Dum Solimannus sub prætextu tutelæ Bu-
dam receperat, mox Strigonium non indignum videbatur, in
quod arma verteret. Itaq; sub Annum Ch: 1543. ingenti sub-
nixus exercitu, qua terrâ qua flumine obsedit, donec aliquantum
defensum, Liscano ac Salamanca Hispanis, qui fortalatio præ-
erant deditibus, in Barbarorum potestatem venit: ingenti non
Hungariæ modo, sed totius Christianitatis dispendio. Arx in
edita rupe, quæ porphiretici marmoris venis tumet, subterlaben-
tem prospectat Danubium; veteri structurâ ac murorum crassitie
spectabilior, quam vt per sinuatos operarum anfractus, aut ex-
stantia propugnacula, aduersus neotericas oppugnandi artes fir-
mior sit; maxime apta ex loci situ, per emissa machinarum tela,
insultus hostium arcere. Geminum iubeat oppidum, superius
vnum, Wasserstad seu aquaticum, alterum quod monti cohz-
rens, eidem perpetua munitione iungitur. Non currebat ta-
men longi tēporis præscriptio, aduersus malæ fidei possessorem,
imo inter lapsu temporis, CAROLVS Comes MANSFELDIVS,
è Belgio in Pannoniam à FERDINANDO Imp: euocatus, ob-
sederat Dux vetus, & multo in Hispanum Regem fidei experi-
mento. Et Cæsari notabili merito respondit, siquidem in arctum
reductis per obsidium Strigonij rebus, deditioem loci iam plane
perfecerat, nisi in ipso potiundi loci procinctu, nobilis Heros
moreretur: consummatam gloriam relinquens. MATTHIA
ARCHIDVCI, qui cum imperio ad Exercitum missus, in fidem
Cæsaris Strigonium recepit; dedente Natoliæ Bassa post bime-
stre.

stre obsidium, die 2 Septembris Anno 1595. Post hæc Turcæ, vicinitatis Austriacæ impatientes, Strigonium acerrime ap-
pugnatum, nec minus fortiter defensum relinquentes; mox se-
quenti Anno 1605. maioribus copijs & apparatu obsessum, per
deditionem recepêre: verius per traditionem militum flagitio-
sam, qui ob non soluta stipendia tumultuantes, victo Præfecto
suo Comite Dampiero, locum Barbaris prodidêre. Ita recep-
tum in hanc diem possedit Turca, velut exterius ditionum sua-
rum in Hungaria propugnaculum, ac possessione Strigonij cla-
rem se ad dominia Austriaca retinere censens.

Ergo tunc militare consilium inclinavit in obsidionem Stri-
gonij, conterminis gentibus æstimati, effectu moliminis apud
prudentes desperato, apud cordatos possibili. Quippe Rex na-
turam & positionem loci dispecturus, advertit facile, magis ex-
samâ quam arte validum, multaq; operum deesse, qualia ex præ-
sents sæculi inuento, vrbes reddunt inexpugnabiles. Præcipu-
um erat S. Thomæ montem, fastigio arcis æqualem, nullo præsi-
dio firmum Turcas de servisse; fossas Aquaticum oppidum flu-
mini iungentes, quisquilijs exaggeratas, circa arcem munitiones
semi cæpto opere imperfectas, insuper dilabentes Strigonio
Turcæ, subduci periculis, & futuris diffidere ostendebant.
Auxit animos, Ducum Casareanorum alacritas, negotium op-
pugnandi Strigonij sibi deposcentium; ex emulationis generosæ
motivo, vt quia Polonos campestri prælio occupare discrimina
viderant, etiam illi quid in munimina Germana virtus posset,
socijs armorum monstraturi. Subit primæ aggressionis opus
Marescallus Starembergius, iisdem artibus quas nuper pertulit
obsessus, feliciore conatu hosti grauis. Primum Turcarum ad
conspicam vim facinus, anteurbia succendisse fuit, dein in su-
beuntes Germanos, minoribus globis effusi, sclopetorum iactu
experiebantur: nec incurso nec iactura notabili, cum & densior
pluvia explodendis corrupto pyrio fistulis incommodaret, &
Germani haud morati segniter oblucentes Turcas, recta in mon-
tem Sancti Thomæ (Thomasbergum) densis ordinibus ingru-
erent;

erent; vnde mox quadrifariam excitatis tormentarijs suggestibus (Batterie) pilarum iactu in arcem detonuere. Ipse Princeps LOTARINGVS designandæ cominus metationi præfens aderat, animi ac gloriæ indefessus; suggrediebatur mox cum legionibus Staremburgus, accessus operum festinato labore perurgens, etsi in madefacta imbris humo, agrè fossæ ac operarum ductus egeri possent. Fulminatum dehinc in arcem è viginti quatuor regij modi machinis, vnde vehementior verberatio labefactarat aperto hiatu (Bresse) murum, indictæq; generali assultu, acies: fere missiles ignes, quibus malorum Granatorum nomen, noctu ac interdum in obsessos iacti, non sine pernicie intro existentium, quod sequens dies ostendit. Quippe indefinens explosio, simul ad impressionem paratus, fregit pertinaciam, maximo exinde metu, quod loci Præfectus, è summitate turris, Polonos Budam tendentes conspicatus (exploratum istum dimissi ibant, numero plures crediti metuenti) hinc animo lapsus, ac subsidia pro desperatis habens, comperto iam relicta Budam Wezyrum abiisse, mitiora mox consilia agitauit.

Insomnis REX vltra mediam noctem agebat, cum afferretur ab obsessis Strigoniensibus adesse non neminem, qui ipsimet Regi super quibus missus exponere velit. Is primum Arce delapsus, in potestatem Casarcanorum venerat, mox Princeps LOTARINGVS ad REGEM misit id enixe postulantem. Admissus in conspectum, à Præfecto Arcis Literas REGI exhibuit, quibus de spontanea deditioe Strigonij in Nomen REGIS Poloniæ consignandi compellabat. Tenore eiusmodi, *Serenissimo ac Potentissimo Poloniarum REGI post obsequia nostra humiliter delata.* (Ita quippe ex Turcico idiomate sonat.) *Mandato tuo REX, de tradendo Strigonio paremus ecce; ex vnanimi Beglerbegum ac Agarum nostrorum consensu, in nomen Tuum toto Orbe gloriosum, portas illius recludendo. Nec ulteriores requisitiones moramur, cum certa nos ex Verbo REGIO maneat ratio salutis: cui in summam confisi, per exhibitorem presentis scripti poscimus, ut tradito Fortalio, cunctis eum omni habentia ac supellectili saluis, ad suos redire liceat sine vlllo detrimento Imperato-*

vis nostri militia. Quod idem, ut locum tenens Generalis Sacra Casarea Maieſtatis, tum & alij ad conſilium bellicum pertinentes Proceres præſent, prout melius ſua Maieſtati videbitur humiliter ſupplicare. Ut ſic nobis ex incolumi hominum iſtibi exiſtentium deductione, legitime excuſaturis, apud Imperatorem noſtrum conſulere valeamus. Subſcriptio erat.

Aubekir Baſſa Aleppi Præfectus Strigonienſis.

Ante deditum Strigonium, in ipſo flore ætatis decedit, MICHAEL MORSTIN, Vladislai Præfecti Kowalienſis maior natus Filius. Exteras nationes peragrauerat, Literas, idioma, Politias Regnorum, felici ingenio aſſecutus. In Poloniam redux, Nuncium Terreſtrem ad Comitia Grodnenſia egit anno ætatis xvi, iam tum negotijs Reip: admotus, quando alij Iuuenum, ne tunc quidem renuntiant crepundijs. Acerba præclaro Adoleſcenti militia rudimenta, ferro illæſus, febris extinguitur. In prælio apud Viennam, peditum in legione Sac: Reginalis Maieſtatis Centurio, ex eminentiori Vinearum macerie, animoſius quam conſultius, præcipiti ſaltu ſe deiecerat, hinc viſcerum conuulſio, dein lenta ac mox penodica febris, ſub ipſis plane Strigonij manibus, extremum diem obire fecit; multorum deſiderio animum & indolem, quid ſi maturuiſſet æſtimantium.

REX dedendi Strigonij nuncio lætus, Caduceatore Aga in ſpem clementiæ erecto, ſub diluculum NICOLAVM ZLOTNICKI Poſnaniensem, ac STANISLAVM MORSTIN Zatorienſem Vexilliferos, conſeſſim expedit, recipiendo in nomen ſuum Strigonio; illo ab Annis Centum Quadraginta, ſanguinis Chriſtiani Eurippo, ac velut armorum palæſtra, vbi Barbarorum vires noſtris cum exercerentur. Aſt reuoluantur Annales, ægrè aut nunquam repetiri licet, adeo faciles à Turcis Urbium dedicationes, præſertim quæ in confinijs ſitæ, tanquam propugnacula ſuperſtitioni erecta ſunt. Credunt eiufmodi pijaculum, ne totius maris aquis emaculari poſſe, hinc incitamentum fortitudini, perire fatius, quam ſe dedere conſentibus, nec vllum cordolium maius, quam loca Sacris ſuis addiſta eripi. Superuentu Dele-

gatorum non diu morati deditiois leges Turcæ, confestim portam Arcis Regio firmandam præsidio tradunt, captiuos soluant, Renegatis quibus ad Christianos redire placeret dimitunt; vicissim ipsis salua vita, exeundi libertas, etiam rerum quas circa se tollere possent exportatio, conceduntur. Sic in nomen Regium traditum Strigonium, iidem Delegati in Personam Imperatorum Romanorum consignant; Marechalculus Staremburgius capienda possessione, præsidium Cæsareum intromittit, reditq; ad veterem Dominum postliminio proprietatis, etsi tamdiu inuasor Turca Dominium rei vsurpasset.

Die xxviii. Octobris LOTARINGO ac Bauaro Principibus associatus REX, isti rursus Proceribus ac Tribunis militiæ, splendido sane comitatu ad inuisendum Strigonium iuere, quod tamen à peritis talium, haud æquiualens iudicatum, pro quo tantæ contentione, ac immortalibus odijs infestissimæ gentes depugnarent. Intra arcem nihil vsquam pro magnificentia aut splendore, absumptis ante bellum ex conflagratione ædificijs: etiam tunc demolitis tectis, quominus incendio materia subtraheretur. Dum exeunt Turcæ, REX spectabundus cum Principibus exiire ultra tria Millia, vegeti omnes & diuturnæ apti defensionis; nisi DEVS mentem, abitus Wezyri pauorem Regiæ clementiæ fama, maturatam deditioem ingessissent. Iuncta his ibat ad Duo Millia Mulierum puerorumq; turba, claudente agmen Præfecto loci, cum altero itidem Bassa Miczyrensi, ac præcipuis militiæ, qui post osculum Lacinia vestis, demissè REGEM veneratus, prægressos suos consecutus est. Pars istorum prono Danubio scaphis, pars terrestri itinere Budam dimissi, securitatis causa comitante MICHAELE WILKONSKI, Cohortis Vexilliferi Lithuanicæ Optione xxx, maiores machinæ, annona ingens, pyrit pulueris, ferri plumbiq; copia intro-reperta. Forte nauigium expressum absorpserat flumen, ex quo tamen naufragio septem mulieres Turcæ, in ripam eluctatæ periculum euaserant, Cuiuslibet nouissimum discrimen eripuisset mentem, ast istæ vt erant aqua

aqua madidæ, confestim per interpretem in Castra Polonorum
 deduci, ibidemq; non hosti qui fidem seruasset, sed flumini ira-
 ta, Budam se remitti petière. Nec sefellit opinio, concessus sup-
 peditato nauigio abitus, sola Polonide retenta, quæ dudum ca-
 pitua, ad Turcas abire peruicax contendebat. Expeditis dedi-
 tijs, primarium Arcis Templum Rex ingreditur, quod in ho-
 norem D. Adalberti Præfulis & Martyris sacrum est antiquitus.
 Non indignum memoratu, Solimannum olim dum Strigonium
 obsidet, Crucem qua Templi fastigium ornabatur, assidue con-
 tortis in eam telis ac missilibus reuulsam, deniq; & deiectam, au-
 gurij loco habuisse, capiendum fore locum, vbi signum Chri-
 stianis summe adoratum, felici casu è Templo decidisset. Etiam
 tunc repensus talio fuit, iussis libratoribus substitutas Crucis loco
 Ottomannicas Lunas, ex eodem Templo, machinarum globis
 detrudere, quod & factum. Ac postquam Catholico more, à
 Machometi superstitionis ritibus expiatum fuit, ad extempora-
 neam aram in cruento Missæ celebrato Sacrificio, actæ humiliter
 Deo Victori gratiæ, decantatusq; solitus Ecclesiæ Hymnus; TE-
 DEVM LAUDAMVS. Sane augustum hic Templum, Marmore
 incrustati parietes, è diuersi colore porphyrite peristilia ac For-
 nicis bases, tessellato opere pavementum, ad materiæ raritatem
 concurrente ingenio artificis. Nisi quod cælatas insigni opere
 Crucifixi effigies, aut statuas Sanctorum, iconoclastica Barba-
 rorum manus per superficiem Templi deformârat. Bis liqui-
 dem loco potiti, bis eiekti, rotidem vicibus Templi possessionem
 adière, aut amisere. Neq; minus cõhærens sacellum spectatu
 indignum, à Thoma Bakossio de Ardentij Archiepiscopo Strigo-
 nicali eodemq; Sac: Rom: Ecc: Cardinali magnifice extructum.
 Post Strigonium Buda in se oculos ac destinationem verte-
 rat, si vel vno in antecessum mense, in eam victricia arma expe-
 dire licuisset. Nihilominus, circumiacentes Ciuitates ac fortali-
 bus passim accurrentib⁹ nuncijs conuolabant, quod coactæ hosti-
 bus adhæserint, ac potentia Turcarum præoccupatæ, excusantes.
 Ex præcipuis erant Papa, Totim, Lebens Hullstun, Vesprinum
 aliaq;

aliaq; nonnullæ sincerius restandæ fidelitati, aliquantum tulere comعات, gratiori ex affectu tribuentium quam copia largitione. Sed vanum est, inter incudem & malleum positus in totum fidere, nisi prius imposita præsidia, loca & fidem popularium, contra mutationem tueantur. Nam vt bractea seu Tritones, commoti vento, ad flatum eius obuertuntur, ita populi ac vrbes in bello, ad potentioris sese circumagunt fortunam.

Inter continuos labores inedia mq; exacto autumno, grauius à frigidiore cælo malum, perq; iugiter depluentes imbres, corruptum perpetuis madoribus agnini iter; vnde miles sub Martini ferias ex Castris in hyberna dimitti solitus, vacationem aut saltem respirium, omnino poscere videbatur. Nec iniusta requisitio censeri potuit, nisi REX animo Budam agitans, firmiter proposito insisteret, vel solo eius loci aggressu, grandem annuo labori impositurus coronidem. Sed plus in molimine tali gloriæ, quam possibilitatis apparebat; rarefactis per mortes aut morbos vtriusq; militiae Ordinibus, & infirmiore Buda quam vt sine dolabra & rutris subigi posset. Diu perstitit in eo REX, donec palam fuit, Germanos respirium ab opere meditari; ne id quidem ex lege humanitatis, quæ Patri familias, non nisi dimisso liberaliter hospite, demum se tradere quieti permittat. Siquidem mox post Strigonium deditum, Elector Bauarus, multa pugnacis animi excellentia Princeps, domum cum copijs retrouertens valedixerat REGI: etiam FERDINANDVS Curlandiæ Dux; insuper STAREMBEGIVS Campi Marschallus, Vir bello hoc eximie meritis, Viennam abierat, reliquis mox dominationem vrgentibus. Hinc tentandæ Budæ destinatio omitti debuit, potissime à regressuris Principibus concludi annitentibus nostris, scilicet Hyberna militi vbi & qualiter assignanda; tum Hungari, qua spe Cæsareæ gratiæ ab extrema desperatione retrahendi forent. Militi quidē iusta negare, in humanum prorsus videbatur; minus item consultum, Thokolium inter Cæsaris iram, & Turcæ fauorem nutantem relinquere, nisi aliquo possibili medio reconciliatus CÆSARI, à patribus Turcarum auelleretur. Quippe etiam

etiam tunc aderant PAVLVS SZEPEEI & MICHAEL NEY internuncij; sparso, nec scio, an vero rumore, quod in Sacerdotes Catholicos, persequere egisse dicebantur, hinc minus grati. Certe effectus legationis in abscondito fuit, iacta in vulgus fama, graui morbo decumbere Thokolium, quem mox soderatio paralysis auxisset; simulatam alij ægritudinem dicebant, nimirum vt abitum Wezyri ex Hungaria præsentiens, etiam eo prætextu thesauros, quos ingentes corraserat inhianti offam subduceret.

Militis in hyberna locatio, Exercituum Duces diu fatigauit negotium, si quod aliud arduum & molestum; fortè quod vincere, vni omnibus facilius sit, quam vt vnus omnibus satisfacere valeat. Suberat quidem per superiorū Hungariam alendi Militis ratio; sed exinde securior illa, si reconciliati CÆSARI suo Rebellis, Exercitui eius sociorumq; suppeditarent com meatum, vt amici, ac certi, mediante Polono REGE, veniæ; solos Turcas infestarentur vt hostes. Sed hoc impetrari non potuit, reluctantæ Cæsaris Aulæ, non statim nec aperto sinu perduellibus indulgentum. Sanè mirum, gentem in bellicis perspicacem, adeò tunc vitionis desiderio impotenter agitatam, vt nec admissio in gratiam Thokolio vires Turcæ accidi; nec festis qui pro se pugnauerant sociorum legionibus, tutum exhiberi respirium paterentur. Equidem inter requirentem & exhibentem auxilia, sæpe primis officijs non respondet finis, cum beneficia eousq; grata sunt, donec exolui possunt; & sublimitas meriti, si destinata eius cui succurras transcendit, primo suspicandi mox sollicitudinis causa est. Vno verbo, qui ante Viennam liberales Germani, iam tunc post exhibitum auxilij opus, in tuta inter gentes infestas statione, ambiguo bello relinquebant Polonos, fortè non aliter maturandum in Patriam reditum eorum præuidentes; consimili vt Hungari voto, dissimili ratione. Sed talibus ex rumore famâ, an ex veritate origo fuerit, haud perinde affirmem, nisi plurimum firmasset relatio, & aulicæ subtilitatis aphorismi, cautè ac suspicaciter externa tractari auxilia præscribant. Quæ si per liuorem sparsa, pro nihili reputare fas fuerit. Tandem diu disce-

prato, quo species in hyberna locandi Militis maneret, Polonis Cassouix, Pressouix, Bardiuix, circumiecta ora obtigit, peditatus in præsidia arcium distribuendus: Lithuani ad vsq; flumen Cissam & coherente tractu subalpinæ ditionis, Transyuaniam vsque, subsisterent. Ita quidquid rebellionis turbidum, aut aggressu discriminosum, hospitibus in respitum tradebatur; Cæsareani præter quinq; cum Duneualdio legiones, in inferiorem Pannoniam contendere, quantum à periculo remoti, tantum domui propiores.

In breui Exercitu ad flumen Hyppol eluctato, iter Viennam die quarta Nouembris Princeps LOTARINGVS destinauit. Iturientem comiter vt solet excepit REX, etiam diggressuris ab inuicem, optimè de Christianitate meritis bellatoribus, ad mensas valedictio instituta fuit. Assedere vna Principe IACOBO comite, plurimis Cæsareanorum Tribunis ad instructum multa dapè conuiuium admissis. Ac quia crudus sub casside Mauors, florentibus vino animis verborum largior est, multa tunc nec indèbita alterutrius Principis encomia audiebantur. Planè meruerant, mutuo amore & confidentia bellum orsi, etiam tunc eodem affectu, si non finientes illud, at saltè differentes. Post secretum colloquium, generosis duobus equis à REGE Princeps donatus, in viam se dedit, militariter æstimans munus cui vitam comittere posset.

Interuenit hic casus quales in bello solent, inde tamen consideratione non indignus, quod velut alteri parti fortuna renunciasset, vtriq; illud. Craconiâ expedierat REGINA Daleratum, cum literis ad REGEM, sollicita quod credibile, de salute Mariti REGIS ignorare. Dum vero Gallus Schat insulam præterlegit, cum ab erumpentibus Wiwarij præsidarijs captus, simul receptis Literis in custodiam rapitur. Wiwarum item delegauerat Wezyrus, noscendo illic rerum statui cum literis Czauisum; etiam hic in manus Polonorum delatus exhibetur REGI, falsus formidare admodum Wiwarij suos, iam vulgata quæ immineret obsidione; etiam comperto, iterata apud Parkanum clade, res Turcarum admodum comploratas esse scripto erigebantur ad constantiam

stantiam Viuarienses, in brevi enim fore Wezyrum reparatis Vi-
ribus, ijs sine mora succursurum.

In interiora Hungariæ tendenti Exercitui, iam ardui mon-
te, iam continuis imbris madefacta telus, infestum nimis red-
debat iter, adeò, vt prægressas legiones, vix tertiâ die Carrago
cum impedimentis consequeretur. Occurebat euntibus Sethi-
num, olim Stephanopolis, muro & fossâ, etiam exterioribus mu-
nitionibus circumductum oppidum. Infederant Octingenti Ian-
czari, ac Spahorum cum Aga suo Vexilla septem, tuendo loco à
Wezyro immitti. Siquidem ab Agria Wiwarum hac transitus,
oportunitatem commendi itinerantibus aperiebat. Præmissus
cum ala Equestri ATHANASIVS MIACZYNSKI Krzepicensis
Præfectus, exploratum iuit; vir in prima semper discrimina prom-
ptus, & qui apud Viennam insequendi Wezyrij partes sibi à REGE
delatas, non sine dexteritatis laude executus est. Etiam tunc
Sethinum præcurrens, ex interceptis captiuis comperit, firmo
præsidio oppidum teneri, nihilq; minus quam spontaneam dedi-
tionem meditari. Cum contra Hungari quibus situs & præsi-
dium loci ante cognita, inualidum aduersum vim maiorem locum,
continuo dedendum retulissent. Proin exprobrata vanitate fu-
silia narrantibus, it REGIS iussu, dignoscendo loco, Ser: Prin-
ceps IACOBVS, MARTINO ZAMOYSKI Palatino Lublinsen-
se; Heroe continua bellorum praxi innutrito, ac MARTINO
Kacki Leopoliensi Castellano, præterea Dunneualdio CÆSARIS
Tribuno associatus, Indiuisus Princeps laborum periculorum-
que Parenti Comes, filium tanti REGIS inter discrimina age-
bat, cum nedam tertium ætatis lustrum attingentem, bellicis
exerceri Pater voluisset. Id autem non ex vmbratica chartarum
disciplina, aut accurate dispositis, latruncularia tabula, puppis
sed Marte & campo apertis, vbi animus manusq; per se agunt,
indeq; militaria præcepta perfectius hauriuntur. Vix eo flexu,
ætatis humanioribus literis quantum Principi satis imbutum,
mox inter belli fragores, huic Regiæ armorum voluptati, insue-
fieri

fieri oportuit, vnde mox fortunæ suæ pararetur. Id quidem ad præscriptum Lyrici vatis, armorum exercitio à teneris durandis.

Pulchro Quirites puluere gaudeat

Impubis atas, & strepitus & minas,

Iam nunc & audaces tumultus,

De tenero meditetur ungui.

Suggressus Princeps recognoscit locum, demonstratq; vnde facilius Militi via in assaultum, vbi suggestus pro machinis locandi; & quamuis impedito accessu difficilior oppugnandi ratio, parum tamen ausuros præsidarios, vbi extrema conspiciunt, paralam edicit. Proin per tubicinem explorare animos visum, qui primo contumaciter dedendam urbem, negarunt ac hostiliter in subeuntes iaculati sunt mox comperto, REGEM post præcursores venire, mitius egerant, tantum anteurbia cum adiacentibus horreis incendentes, quod tamen incendium mox accurrentes Cosaci restinxere. Prima luce adest REX ac admotis legionibus, in prætenturas seu Palifadas impressionem adornari iubet; facili in expugnandum locum creditâ viâ, si has primo antecaperet pedes. Nec segnius quam iussæ prorupere legiones Polonæ, etiam Dunneualdus altera parte cum Casareanis, cuius tamen prima cura, vt excitatis loculamentis machinas in urbem disploderet. Validus murus oppidum ambiebat, muro profunda fossa suberat, huic rursus ex adultis trabibus septimentum prætendebatur. Piguit Tribunos nostrates subacti oppidi gloriam tormentorum iactibus deberi, proin pernices ingruunt, ac primo assaultu prætenturas illas demoliuntur. Sed inter istas ac muros præiacebat area, in quam delati certissimis iactibus propererentur, ac vnde regredi infame esset; mænia vero assilire profunda fossa haud pateretur. Hic enimvero cuncto certamine pugnatum, ancipiti pugna & noxia, attamen læta nostris, mox in deditionem certam, alba Vexilla Turcis pendentibus. Ultra quadraginta ex legionarijs ac Cosacis cecidere, nam hîc isti egrégiam nauarunt operam. Sed gregatiorum iactura minor, & facilius reparatur, dolentior casus fuit FRANCISCI LANGKORON-

RONSKI Stobnicensis Præfecti, cui Laccianæ Legionis Legato, violentus è sclopeto ictus, tibiam pedis fregerat. Enorme vulnus ab archiatriis immedicabile iudicatū, nisi serpenti gangrenæ, partis affectæ sectione occurreretur. Ergo aliquis eorum monet, ægrum pedem refecandum esse. Cui LANCKORONIVS doloris ac perturbationis in speciem expers, reponit. *Minor inquit iactura pedis est, qui vitam hic tuli pro Fide & Rege profundendam. Iam vero si mori necessum, cur non utroq; pede integer denascer?* Adhæc præsentibus solati, ac ut consilio Medicorum acquiesceret, tandem inducere, ut vnus membri iactura vitæ consulens, nobili victoriæ superstes agere vellet. Permisit tandem, eaq; animi constantia sectionem pedis tulit, ut ne minimam suspirium emiserit, licet si ferratam pilam in recidendo osse, frangeret chirurgus. Ita fortis Miles pedem amisit, vitam retinuit, etiam hac quandoq; positâ gloriam ex robore animi retinebit semper. Consignantibus oppidum in nomen Regium Turcis, ægre ab irruptione contineri potuit Miles, cæde suorum ferox, & quem facilius in pugnam impellas, quam retraxeris. Deditur itaq; Sethinum ea lege qualem Clementia REGIS dixerit; ac mox reseratâ portâ duo Prætorix cohortes custodiæ causa inière; loci Præfecto Agapro libero habitu suorum humillime REGEM depræcante. In oppido delubra solo æquata sunt; repertis viginti diuersi modi machinis, præter alia requisita ac instrumenta belli. Traditum in nomen REGIS Sethinum seu Stephanopolim, mox in manus Dunneualdij Generalis pro Cæsare consignauère Commissarij, in antecessum emissis Turcis ut quidquid circa se haberent, tolerere possent, etiam habitu quo vellent instituto.

In Hungaria feruentibus Christianorum armis, Moschi interrim in scænam, verius successum belli speculabundi egere; cum certo constaret, sabornatos ab ijs exploratores, Exercitui nostro immistos, Viennensi prælio interfuisse, celebris victoriæ oculos testes, & friuola narrandi suspicione carentes. Attigi supra, post conclusa Varfauix Comitia legatos eorum adfuisse, præposita comparitione id tantum assecutos, ut ad tractandam induciarum

ciarum prolongationem, ac mutuam armorum societatem, vtrif-
 que gentibus condiceretur ad Nouembrem Commissio. Con-
 uenerat inuicem de loco Kadzyni, commodè in confinijis institu-
 endo, delegatis à parte Moschorum IACOBO ODESZOWSKI,
 BASILIO GALLICZYN, IOANNE TROCZKIEWIO, GRE-
 GORIO PYSZKIN, sapius in Poloniam internuncio, aut Legatis
 adiuncto. A prima origine dudum inter Polonos ac Moschos
 gentes conterminas bella & discordia; quæ tamen pace, aut
 internuenientibus inducijs sopiebantur. Sed nulla acrior hostili-
 tati ansa, quam tradita per manus de Smolensco controuersia,
 quod Iuris Polonici antiquitùs, perfidia GLINSCII Lithuani
 occupauit IOANNES BASILIADES Dux Moschorum, inter-
 lapsu temporis recuperauerat SIGISMVNDVS III. Polonorum
 Rex; donec memoria nostra, ALEXIVS MICHAELIS Dux
 per deditioem recepisset. Sic Smolensco alternis vicibus Pos-
 sessorem mutante, non Dominum dirempta tandem arma indu-
 cijs, quarum ad Annum 1683 descripta duratio. Per ea tempo-
 ra Moschi, internis dissidijs domi agitari capere, vt fere immor-
 talia odia sunt, quæ ex ambitu orta, pro dominatione geruntur.
 Namq; ALEXIVS MICHAELIS reliquerat THEODORVM,
 vernacule FIEDOR; is rursus ex MIŁOSŁAWSKA IOANNEM,
 alterum PETRVM ex NARYSKINOWNA, pari iure inter se
 Imperium illud vsurpantes. Vnde sub confusa noui domi natus
 initia, non desuere assertores paruum, qui alterius Principis
 prerogatiuam nascendi, alterius suffragium Electionis, armis
 vindicarent, non sine Imperij illius noxa, ac conuulsione, forte
 tunc in turbido piscari non ineptum videri potuit, si modo, vt
 nuper Moschis inuadere aliena, ita Polonis ad recuperanda abla-
 ta, occasione vti collibuisse. Sed expectare hanc quam habe-
 re, tenax pacti Respublica maluit; sepositis armis ex aquo & iu-
 re disceptatura, vt aliquo modo iustitiæ congruo, pax haberi
 posset. Eo itaq; Commissionis actu imminente, vt species cu-
 pientium esset, miserant Moschi Nicephorum Poddiaczy inter-
 nuncium, qui adhuc dum in Hungaria demorante REGE Cra-
 couiam

couiam appulerat, tanquam præliminaria futura Comissionis tractaturus. Interuenerant nuper Moschis cum Turca induciæ, quibus firmitus sancientiis, transcribebant illi cisborystenianam Vkrainæ oram, in ditionem ac imperium Turcæ; hæreditariam Regni nostri. Prouinciam ad quam illis ne imaginarium quidem ius esset: vel Turca ipso Buczacensibus pactis diserte pronuntiant; *Vkrainam Cosacorum possessioni relinqui.* Dudum ante mutuo in se odio infestissimi Cosaci & Turcæ, dum illos Scytharum incurfines vexant, & ab his prono Borystene in Pontum Euxinum penetratur. Iam nunc veteris odij, nec minus abruptæ suæ culpæ dominationis Polonæ, diffusa per Orbem Regiarum victoriarum fama, obliuisci haud patiebatur. Præsertim eum, REGÈ externo bello se accingente, Cosaci in spem excutiendi iugi erigerentur, vt domicilij antiquis extortes, armis repeterent Patriam, impositumq; grauem ceruicibus Valachiam reijcerent penitus. Permoere talia vehementer indolentes, quod præter Bialocerkwiam ac Braclauiam, præsidij Polonicis inestsa oppida, noui coloni veteribus exactis, in Vkrainam immigrassent: ac **DOROHYNVS** DV CÆ Valachi Vicarius, admodum strictè & seuerè haberet populum, nuper sub rebellionè licentiæ suctum. Itaq; præsentia detestari, antea actorum meminisse, futura animo voluere incipiunt, in extrema semper præcipites, & circa mutationem dominorum audaciores. Addiderat stimulum **REX**, **KVNICIO** ortu nobili, sed qui diu ante inter Cosacos meruerat, per publicum diploma Duce creato: cum additamento spei, si is fidum & fortem Virum præstat, amplissimum ei de Regia gratia, merendi campum offeri. Talibus permoti Cosaci, Bone **DEVS**, quanta alacritate cristas arrexere, ex inimica gente vindicias, simul & spolia Orientis flagrantissimè agitant. Igitur citeriore Vkrainâ crebris globis ad **KVNICIVM** concursum est; idem & Trans borysthenianorum ardor, nisi **SAMVILOWICZ** à Moscho oræ illi cum imperio impositus, non minis non pœnis parceret, quominus iuris sui Cosaci, ab ea iuuandi Poloniam opportunitate abstraherentur. Sed quantum seueritas cohibentis obstabat,

bat, tanto in vetita nitebantur magis, nulla pœnarum irrogatione absteriti, vel ea ipsa in contrarium perucatiores. Huc accessit, quod ANDREAS POTOCKI Castellanus Cracouiensis, amore in Patriam, fide in REGEM insignis, Camenecum prope suggestus, in omnia intentus egit, quæ ad securitatem Reip: aut hostis nocumentum spectarent. Latus id Regni exili præsidio firmabatur, SIERAKOVIO Bełzense Dapifero cum xx. cohortibus ea parte excubante. Adiecit prudens & Vigil Castellanus, è priuato peculio quantum re crepera licuit: ac primo publica edicta Terrarum Russiæ Nobilitatem, quo in omnem casum intenta ageret, præmonuit; recens Leopolim præsidium induxit; quidquid eâ plagâ Virium colligi potuit, ad se euocauit; insuper motis Stanislauouîâ Regnis, Iazouecium versus contendit. Congruebat cæptis, ad latus habere Stephanum Petri alias Petrycenko, nuper à Turca exautoratum Valachiæ Palatinum, ob ciuile & in populares mire ingenium, Valachis æstimatum; contra Ducæ infensis illis, vt qui rapinis tantum Pronincialium rem priuatam auget; in extorquendo seuerus, in habendo insatiabilis. Hinc ex successu belli Hungarici, Valachos trahi in arma promptum fuit, Castellano Polonis, Lithuanis, etiam Cosacis, numerosioribus in dies cateruis sese aggregantibus. Nec KVNICVS opus belli segniter ordiebatur, exacto Niemierouîâ Dorohino vbi non temnenda prædâ potiti Cosaci; ea maxime, quæ ex conuectis isthuc commeatibus, in vsum eduliorum famelicæ turbæ verti potuit. Sic Dorohinus creditam sibi præfecturam ab imminente vi defendere impos, cum sequacium manu funditur, ægre manibus Cosacorum elapsus. Itum dehinc Miedzybożam, vbi sexcenti Turcæ in arce operibus, & Derazniæ fluminis lutulento ambitu firma, ingestam deditioem, mox & vim contempsere; quod Cosaci in prædas magis quam obsidia accincti, sine machinis bellum tantum circumferentes adessent. Potissimi Cosacorum erant, qui citiorem Tyræ ripam incolunt, inter montium saltus, aut sylvarum latebras perpetuis exercitiis latrocinijs, genus hominum pernicitate ferox, aperto campo pugnare

gnare insolens. Vnde maiore famâ quàm vi bellum orsi, plus terroris, quàm successûs genti munimina probè tuenti adferebant. Pari assultu captatum Barium, similiter re infecta deserui debuit.

Mirum sub hæc Turcis silentium, certe apertus pauor aut stupor erat, dum Iazlouecio, Hussiatyno, Czorkowo, Iagielnica, profugi aut exturbati, intra solius Cameneci mænia se recipere. Sic in viscera Podoliæ infusi, Cosaci maiorem pro viribus incussere formidinem, etiam vastitatem, hominibus armentisq; vt fors tulit, abactis. Quæ vt Cameneci Præfectus Turca rependeret, aliquam Scytharum Budziacensium manum, quibus Czernercij cum ala Equestri Turcarum accesserant, ter mille excellentem, in Wołhyniam immisit, vt subita irruptione circa Lubartoniæ, Constantinouiam, Połonne, ad vsq; Zaslauiam impune grassati, incolis in nimiam securitatem resolutis, oram circumiectam popularentur; quod vbi cognitum, (opportune intercepto qui Camecencem prosperi successûs nuncium ferebat,) mox Castellanus suos per compendia viarum in occursum expedit; nisi Barbari, comperto adesse qui insequerentur, præda apud Dunaioyce sese exonerantes, in effusam fugam, nihil aliud ausu, mature proruperint. Ad Mille tamen captiuorum in libertatem asserti, saucij pleriq; aut dum abduci nequeunt mutilati. Sat fuit miseris vitam & patriam reddidisse. Quippe non vltimolim redimi à suis captiuos Scythæ patiuntur; sed mox Constantinopolim nauigijs transmittunt, vbi cariùs & celerius veneunt eiusmodi merces, præsertim ex Russia, viri ob robor, sænuxæ ob formam promercales. Dissipati agminis ductor Musztaff Aga, è Camenecensi præsidio vir impiger euasit, ad triginta captis, præter eos qui celeritate insequentium præuenti interièrè.

Dehinc POTOCIVS, vbi constitit Valachos à Duca auertantur ad veteris Palatini subiectionem inclinare, non è securitate Turcum sed Maiestate Regni duxit, eo rerum statu, Stephanum à Turca exautoratum, in ablatum iniquè Dominatum reponere. Cum ex primoribus PRAGOWICZ partium Duca assertor, iam tum à Cosacis male mulctatis, communem popularium de reci-

piendo Stephano consensum frustrari nollet. Vnde regressum in Vkrainam meditantem KVNICIVM Proceres Valachiaë enixè retentabant, quominus consociatis armis aduersus Ducam essent firmiores; etiam contra Scythas, qui recens ex Hungaria cum manubijs, per extimum Valachiaë limitem redituri nunciabantur. Nec id consilij improbabat POTOCIYS, vt in Camenecum ipso intento, si non accidi, certe distrahi eo modo Turcaë vires, faciliùs possent. Hic in eam societatem Cosacis Valachisq; coalescendi, videri potuit enata occasio, quod eidem Ducæ vtriq; fiduciario iure à Turca commissi, vtriq; simul ferocem & rapacem, acerrimo odio insectarentur. Vbi nouum fœdus iureiurando firmatum, Stephanus apud Botuszany subsistens, abrogato Ducæ Imperio, in legitimum Palatinum. (Wodam vocant) recipiebatur. Interea ad famam tanti moliminis, vndiq; confluentes, nomina dabant Karalassy Valachiaë, Leuensij Montani, & quid vsquam vtramq; Tyræ ripam eius farinaë hominum circumspicit, acurrebant passim, præter genuinos ex Vkraina Cosacos, vt solius KVNICII exercitus ex illa colluue hominum ad xx. Millia numerari potuerit. Etiam Quingentos à Tanai amne, (vernaculè Don) Cosacos Donenses, fama surgentis belli excitos, huc se raptim contulisse, vt narratum infero. Imo haud falsos puto qui credidère, vix vnquam simili periculo res Turcarum patuisse, si aut copijs illis è turba collectijs maiori autoritate & experientiâ Dux, aut saltem KVNICIO requisita bello necessaria ad manum essent. Sed arduum fuit sine destinato Reip: sumptu fortuitum alere bellum; licet si suppleret miles, deerat neruus, sine quo corpus illud Exercitus ruebatur magis, quam mouebatur. Submiserat quidem REX pecuniam, etiam pannos pro vestitu Cosacorum liberaliter; sed quid inter tantos erat: attamen durauère promissis erecti, ac in hosticum, spem vertentes. Quid demum profiterint, ne sapius reperam, sub finem memorabo.

Sub id ferme temporis, notabiles Moschorum copiaë pronò amne Kijouiam appulère; declinui iam æstate in eum tantum vsum venisse.

venisse creditæ, quominus terrefacti Cosaci, ab effendendi Turcam conatu retraherentur. Hinc suspicio ægre Moschos à fædere Barbarorum auellendos, quibus Christianos insurgere victorijis haud volupè esset. Costitit nihilominus Archiepiscopus Armenorum, saluo conductu Ducis fratrum, compendioso per Moschoniâ itinere in Persidem diuertisse, vt REGEM eius gentis, Ottomannis non ex asse amicum, in sociandacum Christianis arma, aut certè alia parte impetendos Turcas, Pontificis nomine sollicitaret. Czauzius Turca cuius nomen ignotum mihi, personam vidi, ad Comitua nupè Varfauiam ablegatus, ac mandato Aulæ tantisper Tykocini detentus, ex certa ratione Leopoldum traductus fuit. Antehac dum Varfauiam pergît, buccinâ ante se canere, terram rapetibus sternere, ac fastu demens inter populum vicatim nummos disijci, quales asprii vocantur, iubebat. Iam nunc plaustrò per urbem vectus, ac strictiori cum socijs traditus custodiæ, vbi comperit geminata apud Parkanum clade profligatos suos, caput parietij allidit, barbam vellicat, manibus complodit, ac deiecto fanaticum in morem vultu ad Machometem suspirat. Rursus velut diuersa mente entheatus, si Poloni comparent ridibundus aiebat; *Imperatorem suum omnino inuincibilem esse; si Exercitum amisit mox decem præsto fore; si acie victus, statim resarciat acceptam cladem, vel vnum casti Musutmani caput, centum Christianorum repensurus. Maris aquas (inquit) deriuat, aut bauri, mare semper redundat, potentiam Turcicam oppugna, aut carpe, cladibus irritata insurgit; opus Dei aduersus formicarum insul-tus immobile.* Sic isti imbuuntur falsa inuincibilitatis opinione.

Vtcunq; etsi cum Barbaris, cum fortibus tamen Viris, Turcas intelligo, dimicatum est; si feros & victoriæ nimios culpem? nos moderamur ferro, aut vincendo parcimus, cum talio quidam belli sit, perire, aut perdere. Sed quis æquo animo ferat, Hungaros pacem demissè petentes, acriores Polonis hostes, vel Turca nocentiores. Fixum id REGI, quatenus locatis per hyberna legionibus, tandem ad Clementiam Cæsar, Hungari ad obsequium flecti possent; consilium sane prouidum, si modo ab

Aula illa mitiora darentur responsa, aut dura ceruicis populus, supplex magis quam reus videri mallet. Nihil ad concordiam cooperantibus vtriusq; Poloni inter incudem & malleum positi manent. Cæsar indulgendi difficilis: Rebelles quibuscunq; in reconciliandum sponsonibus diffisi; vel recenti Aulae Cæsareæ edicto efferantur; quo die 25. Nouembris Anno 1683. publica Fecialis voce proscripti, capite & bonis diminuti, diris deuoti manent: insuper proposito percussoribus potiorum aut defertoribus partium notabili præmio. Continebat Edictum præcipuos, GEORGIUM ILLESZAZY, NICOLAVM ZRYNI, STEPHANVM NADASY, CHRISTOPHORVM RATTYANI, PETRVM FRANDCIPANEM, Comites: omnes olim decapitatorum Viennæ, præter ILLESZAZIUM filios. Addebatur ADAMVS SZOBOR, MATTHIAS OSTROWICZ, IOANNES BONEZY; Ex familia KVBINIORVM quatuor Fratres. Sentyuani duo, DRASZKOWICZ PETROCI &c. &c. Vnde formidoloso perstricti Banno, in pristinam relabuntur phrænesim, si quando periculosa seueritate, flagitiosa conuiuentiâ. Hinc partibus causæ odiorum irreconciliabiles, Polonis interim noxiæ, dum post annum laborem bello impensum, turbidior & damnosior hyems sequeretur. Vbiq; infesta omnia, quæcunq; ad victum spectant, vltro suppeditari negabantur; rapere non impune licebat, Hungaris in pabulatores hoste peius sentientibus. Plane indolem Hunnorum, vnde origo genti monstrabant, nisi quæ agere ausi, etiam pati cogerentur. Nec solum per mappalia contumaces villani, etiam oppida quibus firmitudo sua faciebat animos, portas clausere. Cassouia (Koszyce) imposito trium Millium præsidio audax, Catholicis Vrbe eiecitis, explosis tormentis, quid sentiret ostendit, in suggestas deinde turmas emisso equitatu inuecta; vt tandem cadendum esset impossibilitati expugnandi, præsertim cum intensissimum gelu, non opera moliri, egerere cespitem, aut excitare suggestus permitteret, infestissimo Anni tempore Præssouia, vbi subsistere REGI destinatum, aliquanto mitiora prætetulit, eiecito Tolpassorum præsi-

præsidio; mox similia vt prior præstitit, in defensionem ipsa sibi
 sufficere ostendens. Non suasio non minæ valuere, quominus
 stabilioris in Cæsarem fidei haberi exemplum vellet, obstitit per-
 uicax, ac dum loco dignoscendo suggrediuntur Poloni, emissis
 ab Vrbe telis interempti aliqui, inter eos CHRISTOPHORVS
 MODRZEWSKI Tribunus Haliciensis, multa per stipendia eme-
 ritus, iam tum Cohortis Ductor, vitam posuit. Similiter apud
 Bardiouum cum Lithuanis actum, nouum belli genus commen-
 tis Hungaris, non pugnando vincere, quippe latebris aut muris
 emissi, in non hostes ingruebant: ex facili reparanda iniuria, si
 quos latibula aut mania non tegebant agrestes, pari ferocia Po-
 loni scire voluissent. Melioris notæ Sabinouia, quæ metu an
 REGIÆ benignitatis fiduciã dubium, imponi præsidium passa,
 Generali Denemarkio locum tutari suscipiente. Etiam Comes
 Hamenaius, ingenuè Vnguarum suum fidei Polonæ commisit,
 quo item missus VILHELMVS DOBSZYC Colonellus, additis
 ZAMOYSCII ac GNINSCII Palatinorum legionibus, etiam
 CHRISTOPHORO KICHMEYSTERO legionis MICHAELIS
 WARSZYCKI Eniferi Regni Primipilo. Alia parte Kiezmark
 titulo Comitatus Tokoliorum insignitum oppidum, à legione
 LVBOMIRSCII Mareschalli vi in deditioem coactum, ipso Diuæ
 Catherinæ die. Actum de Chorago rebellionis credidisses, aui-
 ta sede & hæredio eius intercepto, nisi ille Varadzyni interim
 subsisteret, à periculo remotus, eoq; magis sui securus. Etiam
 Lenocza aduersus Cæsarem peruicax, Germanicum cogentibus
 Polonis præsidium accipere necessum habuit, & certè vt panam
 accepit, infestis nunc istis gentibus, quæ dudum sub vnus impe-
 rio coaluerant. Ac vt molesto lectorem exoluam tædio, ex
 Hungaria expedio calamum vt Poloni gradum. Quibus tamen
 iuxta peritorum iudicium, aut maturius exinde abeundum; aut
 diutius hic subsistendum erat; plus in Turcam terroris CÆSARI,
 minus nobis odij fuisset, & quæ in immeritos mordax est, suspi-
 cionis. Ergo fami & hyemi beneficium Hungari debuere, quod
 ni, tempus impunè transmissâ contumaciâ; abibantq; domum Po-
 loni,

loni, Poloniæ pane, qui Cæsari meruerant refocillandi; ubi in Patriam ventum, ex æeris mutatione rursus de vita conflictati. Ut tamen abire non deserere Hungariam viderentur, relicta apud Vnguarum xxiv. cohortes, totidem Lithuanorum cum POPŁAWSKI apud Bardiiouum, possessioni & obsequio facilius pro CÆSARE retinendis.

Ad Cosacos redeo, germen quondam nostrum sed degener; nam & lolium tritico originem debet, & magnis vitijs ex virtute sed corrupta, semen est. Ut ut fuerit, eluunt nunc Patrum maculam posterum, incipiuntq; agnoscere postliminio Matrem, haftenus manu parricidæ oppugnatam. Olim sub VLADISLAWO IV. arma in Turcam ferre veriti, in Patriam verterant, tandem meliori sidere recognoscentes, quem Venerari & quem odisse debeant. Mirum sanè, tacita quadam reuolutionis vi, Cosacos ad corpus Reip: tanquam membra redire, post exactos continuæ hostilitatis quinq; climacteres, nunc sextum fide & merito melioribus ordiri. Lusum fortunæ aduerte; Florentem Poloniam collidi Turcicæ potentie haud integrum erat, vt concussa gloriosius insurgeret; & Nabuchodonosoris statua hæc, traditur non giganti confrigenda, sed pusillo. Imo Dei opus credi necessum! cui soli licet, tam in multis quam in paucis vincere. Ne manibus aut robori nostro debeamus, vix spiranti Poloniæ plus in Barbaros licet, quam olim integra & florens sibi polliceri potuit. Siquidem notabilius operatur virtus per se agendo: & gloria multis parta minor est, ubi in plures diuiditur, vt flumen in torrentes deriuatum. Sed ex hoc diuerticulo in viam.

Maturuerant tandem Cosacorum Valachorumq; vota in hosticum ingruendi, omnesq; ne amplius sub duobus Dominis miserari essent, consenserant pro Stephano, contra Ducam pugnare. Isti, quinetiam Cosaci, hostes se professi sunt. Iunctis itaq; viribus in Bessarabiæ campos mouent, sub KVNICII imperio, inter se iurifurandi religione in obsequium militare adstricti. Operæ pretium puto situm Bessarabiæ, quæ recentioribus Moldauiæ inferioris pars habetur, literaria periphrafi ex geographi-
cis

cis delineationibus in paginam dare. Euxinus seu Põnticum mare, quod & nigrum, in gemina ad occasum procurrit brachia, quorum vnum sinus Carcinitus, alterum Mæotis palus nominatur. Eo bifurcato sinu Chersonesus Taurica iacet, olim Genuensium Colonia, iam nunc Crimensis Scytharum Hani Sedes. Id mare, ingentia flumina subeunt, præcipue quibus à septentrione decursus. Borystenes, (Dniepr) Hyppanis (Boh) Tyras (Dniestr) Hierassus (Prut) vsurpata Ptolomæo & Straboni nomina: à Moschorum ditione Tanais (Don) etiam Rha (Wolga) sed quæ immenso terrarum tractu circumacta, sese in Hircanum mare exonerat. Quidquid autem inter decurrentia flumina latifundiorum, interiacet, id olim solitudo campestris, iam nunc Scythæ dum germina populosæ gentis Crimum non capit, sub diuersis nominibus insedere. Ac primo campos inter Hierassum Danubio mistum, & Tyram in Pontum se exonerantem, Budziacenses, dehinc Białogrodenses occupant, Valachis finitimi, & sæpius hostes. Qui inter Tyram & Hypparum degunt, Oczacouientes vocantur: Apud influentem mari Borystenem, Perecopenses consedere; qui apud Tanaim stabulati, Ozouientes vocari mos obtinuit. Sed Białogrodenses, per vicinarum Regionum commercia exerciti, ac primæuam gentis feritatem cum sæculo deponentes, erectis villis mappalibusq; agriculturæ incumbunt, pingui gleba eius terræ illecti; vnde studij Oeconomix Martem postponentes, paulatim armis desuescunt, ab aratro magis quam equo cicures. In hos arma vertere placuit, iam quod vacram defensore oram, pro comperto foret, vel iniecta spe reduces isthac ex Hungaria cum præda Scythas, excutendi. Nam quantumuis collectitia in bello turba, alacritatem aut meritum iactat; reuera sine stipendio aut mercede vix induces, aut reges; facilius ostentatione prædæ alicies, quò licitò ex raptoribus quæstu, impensi sanguinis pretium maneat. Enimvero Cosaci ac Valachi à Soroca diggressi; quæ Techniensis tractus, citiore Tyræ ripâ ad cognominem Urbem ducit, prolixis itineribus contendere. Nec diu in controuerso fuit cui no-

cendum foret, subito igne correptis mappalibus, ignoto locis
 istis malo; nec ferrum mitius egit, Vxoribus prolibusq; gentis,
 promiscuè trucidatis. Christiani permulti exempti seruituti, ac
 pleraq; mancipia quæ nondum characterem baptismi reiecerant,
 libertati restituta. Białogrodum inde Veteribus Moncastrum,
 Turcis Alkomar dictum, quod apud lacum Ouidij (de nomine
 Romani illius, non magis Poetæ quam Exulis famosi nomen re-
 tinet) celebre commercijs Ponti Emporium, ventum est. Hic
 maius hosti damnum, qui sub plaustris olim aut tentorijs vitam
 ducens, iam nunc ligno aut cespite constructas domos, haud obli-
 ter reparandas absumi, actori sensu iniuriæ doleret. Białogro-
 dum tamen vim elusit, Turcarum præsidio firmum contra Co-
 facis quæ oppugandis vribus faciunt carentibus. Sic ad ostia vsq;
 Euxini, nullo resistente penetratū; gente illa circumstis nationi-
 bus, ex professo infesta, iam nūc in sui defensionem nihil valente.
 Causæ suberant, cum Budziacenses à Porocio in Wołhynia
 fusi, subsidio à duobus Hanis sibi mutuo infensis destituerentur;
 & Adzy Gereus ex Hungaria onusto agmine rediens, per dicet-
 tica Viarum Crimum abiret vitabundus, seu maioris potentia
 metu, seu partis manubijs consulturus. Inter hæc euoluto No-
 uembre affertur, quæ Turcas quæ Tartaros Ora illi præfectos, ex-
 pedito agmine superuenire qui suis tepentina hostilitate pressis
 auxilium ferrent. Accipiunt læti Cosaci nuncium, partem me-
 lioris sortis iudicantes, si prælio & vulneribus, non fame aut
 cæli iniurijs intereundum sit. Quippe improvidi futuri, reper-
 tus pestum dederant comæatus, hinc inedia obnoxij; nec diu-
 tius trahi bellum poterat, sub ingruentem hyemem cælo asperiti-
 mo, niuibus maxime quæ ad genua vsq; extarent terrâ inuoluta.
 Ergo ipso Diuæ Barbaræ die apud Tylgrotinum infestis signis
 concursus est; initumq; magno ardore certamen, cum vni parti
 pro salute, pro patria ac penis alteri dimicandum esset. Res
 si in hosticum ducis chalibe firmiorem apparere. Etiam hic
 Cosaci, vt strenuè pugnam inierant, eadem constantia sustinen-
 do,

do, tandem in fugam hostes egere. Speciales eius prælij actus, haud perinde vt reliqua infero; nisi ex literis ipsiusmet **KVNICII**, ad **REGEM** scriptis, peculiare excerptū annexere visum. *Quid quid apud Tebiniam ac Biatogrodum hostilium virium ex Scythis Spabijs, ac Ianazaris fuit, id omne cum duobus Kaymacanis seu Præsilibus sibi occurrisset, & postquam consertâ manu pugnarant, tandem à Cosacis & Valachis in fugam dissectos. Tebinienſis ac Biatogrodensis Præsfecti caesi; ultra decem ex insignioribus Murzis capti; Alibeius Equitum Ducor; orto inter eos qui ceperant dissidio, interemptus.* Hæc quia pro veris in Aula accepta fuere, hinc fiducia mihi Commentario inserendi; cui & lætus Nuncio **R E X**, publicas Numini gratias, in Cathedrali Diui Stanislai Basilica, pro ea Victoria se corâ peragi voluisset. Certè prodigio affine, hostem tam numerosum dispersisse, ne vno quidem ex Valachis aut Cosacis tantæ Victoriæ impenso; cum ad quatuor milliaria camporum, suorum cadaveribus Scythæ vndecunq; strauissent. Eius itaq; prælij prosperioris Triumpho, notabilem Victorijs Annum finijt Polonia, quod vno tenore, vt bellatum, vt triumphatum, iunctim inserui, haud interrumpendo narrationis filo. Equidem oras istas hostilitati subitæ velut aperto ostio patuisse, ex dissensu Hanorum creditibile fuit; quorum exautorato priore, Wezyrus, Adzy Gereum recens in Taurica potiri rebus fecerat. Hinc mutuo infensum alter ablatum imperiū recuperare, retinere alter satagit, discordia sua in rem nostrâ operabantur. Quod si malis nostris sub rebellionē creuerunt illi, opprobrio ac rapinis replēti, iam nunc vicem reponente Fortunâ, vbi se dat occasio, quidni simili arte aggrediamur? Vt verò ex antiquo Reges Poloniæ Tauricanis istis Præsfectos seu Hanos dabant; ita nunc instituendorum aut pro lubitu amouendorum Turca ius, aut licentiam vsurpat. Reddit mihi sæpius in mentem, Astrologi nostratis in Calendario edito communitio. *Serpens nisi serpentem deuorauerit non poterit esse Draco.* Reuera hic serpens in angulo illo Europæ nobilissimo latitans, vicinos infestus carpit, mancipijs conterminorum rem auget, sanguine nostro impinguatur; & Turcæ antecursor vel

protospatharius, nisi quis monstro caput elidit, aut accidit caudam, in exitum Christianitatis Draco euasurus.

In adultum vsq; Decembrem REX substiterat in Hungaria moram suis exitiosam, ne illis quidem quorum causa intererat hic substituisse, acceptabili. Nimirum isti perfungi bello, REX defungi cupiebat; haud ignarus sopitam in solidum Hungaricæ seditionis flammam, non minus inde CASARI, quam & Polonia securitatis accessurum. Quin etiam altiori indagine res ponderanti, palam erat, haud facile in eam belli molem consociandas iterum Christianorum Vires, in tempus parta quiete resolutas; hosti interim resumendi animos spatium concedi & respirium. Sed necessitati parendum erat, diuertitq; per Scepusium REX, cui isthic obuiam progressa est REGINA; utraq; de hinc Maicflates feliciter reduces excepit Cracouia, die xxiii. Decembris; Vrbs successibus bellorum læta, ac inde sui securior, Ingressus nihil notabile habuit, nubilo celo, etiam Aulico Comitatu, in respirium magis quam pompam satagente. A porta Castrensi, recta in Arcem itum, ubi ANDREAS ZALVSKI Episcopus Kiouensis Auunculo OLSZOVIO Regni olim Primare, in præsens solo titulo minor, facundiam par, subeuntem Basilicam REGEM desertissimè salutauit, tot trophæa ac lauros ad vsq; sollicitudinem Patriæ patros, eidem gratulatus. In Templo demum ad tantum Ambrosiani Hymni, plusne concertus an lachrymarum cum suspirijs fufum? præsentium est meminisse. Egerat olim ex hostibus Triumphos Polonia, insignes ac memorabiles, sed fructuosius nunquam vicit, in proprio solo & pane digladiando: iam nunc nouum & rarum triumphigenus, alijs beneficiendo sibi prodesse, ac versis peregrè armis ita circumferre Natalium, vt tuam ipsius obsepas quietem. Solennia dehinc Natalium Christi transacta, conuolante vndiq; Senatu, & vt quisq; Principis aut Patriæ studiosus, ad latus allabentibus. Videre erat, nihil insolens aut mutati cultus in REGE, idem tenor vtpriorem adeundi, adeuntes excipiendi; pater potioribus intima admissio, Seruantur colloquia, & familiariter ad vsq; festiuiores iocos.

locos descenditur; mox resumuntur seria, instituuntur deliberationes, manet Senatus, promendi vota libertas, obuius quisq; adit voce aut libello Principem; & aures & manus patent, de finiturq; spes postulantiu prompto assensu, aut in dilata negatione. Sane multorum iudicio, antiquis æquiparandum, sæculum quo viuimus. *Post victoriam non mutari.*

Afferitur subhæc HIERONYMVM SIENIAWSKI Palatinum Wolhyniæ, Campestrum Exercituum Ducem, fato Lubowniæ functum. Medio ætatis vita abibat, sæculo Hetos dignissimus; à prima adolescentia arma sectatus, per militiae munia creuit, ex Præfecto Excubiarum Regni, Vexillifer, tum Marschaleus Curiæ; nouissimè Campestris Dux creatus. E stirpe Leliuicarum de Granow, quibus Maior Polonia vetusta sedes processit, maioribus antea sæculo in Russiam diggressis, ac cognomen à bonis Sieniawa desumentibus, patronymico nihilominus retento, quo à Granow GRANOWSKI dicebantur. Plurimos magnanimos Senatores Patria ex stirpe ea habuit, in quâ non indignum notatu, vt plurimum à Parentibus vnico relictu filios, quod si plures nascantur, ad vnum deuolui patriam successionem, partim fato, partim naturâ singularitatem causante. Nec minus illud rarum, vix quemquam ex ea Domo sextum ætatis climacterem attingisse, ne dum superuixisse: insuolentem ex bello reduces mori; nam & Pater Palatini, Campestris olim Exercituum Regni Notarius, post fortiter toleratam ad Zbarazium obsidionem, immatura morte vitam finit, & Filius nunc, Christianè admodum militia perfunctus, in ipso Regni limite obit Lubowniæ, quæ Scepusij primaria vrbs, inter ipsa Carpatiarum Alpium claustra iacet. Enimuerò exoluit naturæ debitum gloriose inelitus Heros, & non vt ignaui solent, mortuus est; egregia sane tot victorijs immori, vitæ coronide.

Incertis autoribus sparsum rumorem, certior tunc firmavit tellatio, supremum Ottomannici Imperij Wezyrum Mustaffam, mandato Machometis IV. strangulatum. Genus illi ex Albania Virorum fortium altrice prouincia, & vnde eius, Monarchiæ potissima fulcra desumuntur. Apud Candiam specimen pugna-

cis militis exhibuerat, animo æquè manu promptus, si cætera in eum modum adessent. Mehemeti Kioperli successor in dignitate Wezyri datus, ex vehementia animi placuit, politicis artibus nequaquam cõferendus. Ingenium tamen magni inter suos æstimatum, apud quos effera in quoscunq; rabies, pro virtute est. Profligato apud Viennam, opinio strenuitatis fatiscere cæpit; vbi constitit iterato apud Parkanum prælio fuscum, & res Turcarum ductu ipsius pessum ire, cum fortunæ vicissitudine, gratia Ottomanni stylym mutauit. Sed nihil magis disgratiam auxit, quod ab Imperatore donarijs honoratus, ille vicissim Constantinopolim scriptitaret, aduersus Christianos molem belli, proprijs sumptibus sustinendum sibi, Cæsaris peculio intacto; vnde irritauit magis quam sopiuit Aulæ odia, accenditq; suspiciones, immentos sumptus & thesauros iactando, quibus Ottomannicam amplitudinem vnum Cæsaris sui mancipium iuaret. Missâ itaq; Belgradum atricolori serico inuolutâ schædulâ, confestim hominem mori iubebat; cui nihil reluctatus, vbi nouissima verba decauenda sibi nuper Viennæ obsidione protulisset, obtorto collo, simul impræuiso ictu adacta in pectus sicca, à submissis lictoribus strangulatus occumbit. Laqueo & ferro simul perire, apud Turcas more recepto, præsertim vbi patratur Norabiliorum cædes, vt dum guttur neruo eliditur, exeunti animæ per rimam verneris, honestior emigratio pateret. Incidit casus in ipsa Seruatoris nostri Natalitia, sæuum Herodem tollente Fato ante Diem Sanctorum Innocentium, sed quos infanticida iste, sine numero perditiones Austriacas in antecessum interemerit, sanè è tripode eruit Pœta.

Ad generum Cerexis sine cade. Et sanguine rarus

Descendit Wezer. Et sicca morte Tyranus.

Ac quia Princeps Dei imago est, non similitudine tantum vt omnes, sed quod magis communicatione potestatis: postquam reddita quæ Numini debebantur gratiæ, etiam Vrbs Metropolis Cracouia, officiosa voluit esse in Regem, externo bello reduncem triumpho exceptura. Ei in publicam exhibendo oppotunior visa dies, Diui Ioannis Euangelistæ; in quem vt cognominem.

nem tutelaremq; peculiari REX propenderet deuotione. Sa-
 crorum causa adibat primarium Urbis templum, quod Sanctæ
 MARIÆ in circulo dicitur; cum ex Consulum edicto, Urbanæ
 tribus ac artificum collegia, in centurias ac ordines more militiae
 diuisa, forum plateasq; oppleuere. Arma illis diuersa, hastæ,
 bipennes, sclopi, enses; signa varijs characteribus interfecta,
 habitus corporum pro diuersitate nationum multiformis, &
 splendidus: licet si fœdus imbre dies, ac densius frigus homines
 pompæ intentos duriuscule affigeret. Sub hæc REX cum RE-
 GINA cisis uestus, ex arce in Basilicam descendit, florentissimo
 Senatus Aulicorumq; antegresso agmine. Vbi Clerus salutandi
 officia expleuerat, mox sacra succedebant, vastissimo templo
 populi frequentia vsq; adeo oppleto, vt ne cum culcitella qui-
 dem, orantis REGIS genibus substernenda, ephebus eluctari
 poterit. Post diuina, deductas, in ædes TVCCII Cinis, Maiestates,
 salutauit Urbis nomine HYACINTVS ŁOPACKI Doctor, Medicus,
 sedatè & eleganter, vti solet eruditus Senex: simulq; ad instru-
 ctas, dapiliter mensas grati hospites accubuere. Soluta conui-
 uio Magistratus Fidissimæ Urbis nomine petijt, vti debitum Victo-
 rijs Regijs triumphum, aspicere Maiestates dignarentur. Quod
 vt permissum REX ad fenestram quæ vndiq; aperiebat prospe-
 ctum deflexit, sub primum noctis conticinium nobilis commenti-
 scenam visurus. Ordiebantur actum machinæ; missiles ignes,
 artificiosa è pyrobolis flammæ; maximo artis specimine, dum
 sursum euolutæ, erudito in literas igne legendum exhibebant.
 VIVAT IOANNES III. REX POLONIE. Exstabantque hu-
 manæ manus methæora in prima aeris regione legibilia, mediæ
 horæ spatio. Nec minus spectatu egregias, terna in modum Ar-
 cum Triumphalium theatra, in quibus naturam propè accedens
 humana solertia, Victorias REGIS ex Turcæ eo anno partas,
 arte plastica ad imaginem duxit, illustrissimi Materiem argumen-
 ti, velut epitome complexa districtim persequar, cum eiusmodi
 actus apud externarum rerum scriptores, vitamq; Historiæ pa-
 ginam faciant; ad simplices Principum ingressus, pompas tri-
 umphorum extendendo. Consecratur opus in eum modum.

IOANNI III.

à DEO DATO

REGI POLONIARVM

ORTHODOXO

MAGNO DVCI LITHVANIÆ, &c. &c. &c.

Quod instinctu Diuinitatis, Mentis magnitudine,

Maximum Orbis Christiani hostem

Eiusq; potentiam & fastum, ad Viennam & Strygonium,

Iustis prostrauerit armis.

REGI SVO FORTISSIMO

PATRIÆ PATRI

FORTVNATISSIMO

Publicæ Quietis Fundatori Optimo.

S. P. Q. CRACOVIENSIS

E votis Omnium dedicauit.

IN eminentiore sex pedes à terra prominente theatro, super-
stabat ingens Colossus, in cuius crassiori coronide dorice ela-
boratâ, visebatur statua Regis cataphracti, qualiter olim, dum
laurum quam aurum carius Roma æstimat, victores in Trium-
phum prodire solebant. Subsultabat sessori suo, in similitudi-
nem

hem. veri efficitus equus, & plane nisi res inanima esset, impatiens
fræni ferociebat. Frontem ac tempora lauro redimitus REX,
manu euaginatam ensẽ tenebat; carulea à collo fluebat tænia,
circumquaq; sub pedibus substratis hostium signis. Infra ad sty-
lobatem, captiuorum Turcarum effigies, aspectu toruæ, vultu
pallentes, nisi quod nitidiorẽ pro gentis more vestitu, conspici-
merebantur. Basim operis, lemmata aut versus ingeniosi ope-
rarent, extemporaneis conceptibus exercito Poetarum inge-
nio, quorum hic in Lycæo Craconiensi, fertili campo vberima
seges. In altero Theatro, paulo minori Colosso insitit, Eque-
stris Principis IACOBI Statua, versa in meridiem facie, ac tan-
quam adhuc in inimicam gentem spirans minarum. Incitaba-
tur in cursum Equus, sessori coccinea tænia præcincto, germanic⁹
ad manum ensis, sub pedibus item diuersi coloris vexilla lude-
bant in aère. Suberat Sethinum Ciuitas auspicio Principis ca-
pta, & ne quid iusto belli experimento deesset, etiam hic repu-
gnantes Turcæ promiscuis ictibus ex oppido iaculabantur: pars
lætissimi spectaculi fuit, captiuos illos vt truces aut gemebundi,
reiuictis post terga manibus vidisse. Etiam hîc multa emblem-
matum elegantia legebatur adscripta; vt supra ætatem pugna-
Princeps, patrasset ea, quæ honori Patriæ, hostium terrori, longe
positis admirationi essent. Certe artificium cum natura certa-
uit, persuadente visu haud dissona à vero aspici, quæ constans
fama relationibus vulgauerat. Tertio inerat Theatro Vienna,
ingentis Draconis mole in obsidium pressa. Addito disticho.

*Faucibus immensis voluit sorbere VIENNAM,
Non potuit, pereat Turcicus ergo Draco.*

Immane quantum ad viuum expresserat plastes, eius bestia
effigiem. Diductum os flammis ructabat, scintillabant oculi,
proiectum in ventrem guttur ad ingluuiem patebat, horrebat
spitis, nitebat squammis dorsum, & vtroq; latere aliger Draco,
tortuosam caudam ori ingerens; ac si circulo Viennam compre-
hendebat. Supernè expansis alis in aère subsistebat Aquila, tri-
sulcum fulmen in Draconem iaculata, eo mox cælesti igne com-
buren-

burendum; nisi interueniens casus lætissimæ scænæ tristem epilogum adtexisset. Pro actu intermedio, librator explosendis pyrobolis, addiderat fomitem, cum duo ex istis fremere, mox violentia pyrij concuti, dein rumpi, ac in fragmenta dissilire; quæ in confertum populi agmen deuolantia, sex mortales obstremerant, cum pluribus mutilatis, aut ictuum uehementia obstupefactis. Quid mirum in bello perire homines, si ne triumphus quidem sine sanguine est. Ita Martis opera, raro mitiorem in usum traduxeris; & periculosa ex talibus voluptas venit, quæ nisi nocere sciunt. Neq; ædes in quibus subsistebat REX, à periculo immunes fuere, grandis æris frusto in parietem lapidæ impaeto. Sic prosperis aduersa, lætis tragica, solatia doloribus finiuntur: tunc promiscua murmura aut clamores actum diuertens. Nec ludicri finem expectauit REX statim in arcem diuertens altiusq; infelicem casum reputans, præsertim quod faciendum ex arte pyrobolorum negotium, externis creditum esset.

Nec diu post abitum Regis cohortes Polonæ in Hungaria sublitere; infesta vndecunq; bruma, quæ in respirium fessis destinabatur. Ergo necessitati cedendo abierunt, tractu Scepusiensis in Poloniam, reuersasq; domum, Prouinciæ Regni aluere, quæ per astatem CÆSARI militabant. Abcuntibus ingerere merito liceat. Subitæ inuicta pectora, Magnæ Matris limina, minus ingratiæ valent, ingens virtuti præmium extat gloria. Hæ sint Regni nostri cornucopiæ, hoc in exhaustum pæna: Fama cumulari. Mæneant, narranda seris gesta nepotibus.

MILITIÆ POLONÆ.

Cuius arma SERENISSIMI IOANNIS III. POLONIA-
RVM REGIS Ductu publicam Europæ pacem, Consilia, Hungariæ salutem, Potentia, Austriæ Libertatem, peperere; perenni famæ Sacrum esto. Faciet interim DEVS, vt quæ gentes seruitute contra fideles pugnant, ab alumna Libertatis Sarmatia, tandem sub iugum Christi mittantur. *Vt sit vnus Pastor & vnum Ouis.*
Etiam Roma Gentium olim, nunc Sacrorum Caput, vt ex bello

lo timo;

lo timoris haud vacua, ita ex prospero Christianorum armorum
 successu, non sine sensu gaudij fuit: cum per strages & ruinas
 Regnorum, nomen & vestigium Religionis nostræ tollere Bar-
 barus decreuisset, adeo immanis bellua truculentis votis frana
 laxauerat. Vbi ut causâ, ita armis præualuimus, cuncta per
 Italiam festis acclamationibus personuere. INNOCENTIVS XI,
 Pont. Max. Deo grates, REGI encomia, Exercitibus benedi-
 ctionem tribuebat; Vrbs Triumpho, ignibus, ac tormentorum
 boaru, in partem Victoriæ venire testabatur. Eadem Sac. Rom.
 Ecc. Cardinalium propensio, & in pium bellum Principum gen-
 tis studia, eousq; profecta, vt in vsum eius belli, nummariâ Col-
 lectâ institutâ, notabiles summas compulerint, etiam aliqui
 mensarum vtensilia ex argento, officinis subdita in nummos re-
 cudi fecerint. Idem inclitus Venetiarum Senatus præstitit, ex-
 temporanea Ouatione lætum sibi rerum cursum demonstrans.
 Verum optimè isti prospera accipiunt, qui ea primæ Causæ in ac-
 ceptis referunt: nam successum Victoriæ Numini tribuentes, eius
 sibi fructum humili recognitione diuturniorem faciunt.

Vicisse Turcas, ad fortitudinem pleriq; retulere, pietati ta-
 men debitam victoriam palam constitit; pro quâ vt nemo forti-
 us REGE Optimo egit, sic & Serenissima REGINA nemo reli-
 giosius. Iuabant quotidie Numini supplicantis Coniugis præ-
 ces manus Mariti; nam dum is campo agit, etiam illa in Arenen-
 sis Carmeli adiutis, ad Aram illam, ante quam nemo vacuus ro-
 gavit, ad victoriam cooperabatur. Sed facesso citra finem bre-
 uitati imponere: non omnes REGIÆ Virtutes in lucem produci
 amant, vt nec preciosiora Cimmelia quibuscunque monstrari.
 Sane mirum. Serenissimam REGINAM apud Nuncium Apo-
 stolicum motu proprio instituisse, quatenus pro die duodecima
 Septembris, publicæ Supplicationes per Urbem, quales sub ferias
 Corporis Christi seruati mos, instituerentur. Paret pio intento
 Illusterrimus loci Episcopus IOANNES MALACHOWSKI, ipse-
 que Ornatu Pontificio, circumfert Mysticum Christi Corpus pro-
 fessionaliter; prodeunt quotquot in Vrbe Monachorum fami-
 liæ,

lia, validius prestando patrocinio Lipsana Sanctorum dese-
 rentes. Claustris inclusa Moniales, carceribus detenti, ex mor-
 bo decumbentes, publicæ supplicationi, adsunt spiritu & votis:
 Vrbs quinimo bene magna & frequens, vniuersa se in Officium
 propitiandi Numinis impendit. Ab Arcis Templo descendens
 tem Baiulum Dei, comitatur ponè REGINA, manu ducentibus
 NUNCIO Apostolico ac ANDREA ZAIŪSKI Episcopo Kio-
 uienſi; ad latus procedit Regia Proles, pueriles cælo præces affun-
 dens, innocentia suâ gratiores; sequitur Senatus, SAPIENHA ac
 OGINSKI Lithuanici Exercitûs Duces, præcipuis suorum co-
 mitari: dehinc Gynæceum, Aulae Ministri, Nobilitas, populus
 deniq; vastissimo foro late circumfusus. Apud excitata per Cir-
 cuitum fori altaria, cum Sacra Theca subsistitur, supplicatur, dein
 proceditur cum eo: Qui DEVS Exercituum, etsi sub inuolucro
 Panis, habetur. Eodem die imo eodem instanti, ad Viennam
 pugnatur, collatis signis manus conferuntur, cruor abunde fun-
 ditur. Hic pro sanguine lachrimæ, pro machinis animorum su-
 spiria aut præces, vtrinq; in vnum hostem duplex pugna, ani-
 morum aut armorum: Cracouia orationibus ad DEVM; ad Vi-
 ennâ pro DEO armatis legionibus confligitur. Si quando
 tunc vere dici potuit. *Leuabat manus Moyses & cadebat Amalech.*
 Adorabatur Numen, succumbebat Turca; Cracouia in suppli-
 cationem vertebantur manus, in Austria stringebantur in pu-
 gnam. Sic est ambi dextrè vincere, nimirum pietate & fortitu-
 dine, imo potius à DEO incipere, quod mox armis prosperius
 perficias. Id pientissimæ REGINÆ debitum, id Præsuli Optimo,
 cum Ioue & Rege manum mouentibus.

Einem imponit Commentario Elogium REGI nostro in-
 scriptum, quod quia breuitate concinnum, veritate
 insigne, & Virtuti fauorabile, pro Coro-
 nide scripti inferendum duxi.

IOANNI III.

POLONIARVM

REGI,

MAG: DVC: LITHV: &c. &c. &c.

Dominatione. Polonico, Lithuanico,
Profligatione. Ottomannico, Turcico,
Religione. Christianissimo
Pietate. Catholico,
Zelo. Apostolico.

Inter Duces praestantissimo. Inter Reges sapientissimo
Inter Imperatores, cirra fabulas solo nomine territanti.

Cui

Gloria militaris Regnum peperit. Clementia stabiliuit.
Meritum perennabit.

Qui

Raro probitatis & constantia exemplo, propria deferens, aliena defendens.
Docuit quo pacto Sacrosancta Fæderum iura
Ineantur, perficiantur, teneantur.

Ottomannicam Lunam

Eulgentissimo Crucis Vexillo, funestam Ecclipsim minitantem.
Adco fortiter prosperèq; è Christianorum finibus eliminavit
Vt vnum idemq; fuerit,

Venif.

Venisse, Vidisse, Vicisse,

Inter innumeros igitur Christiani Orbis plausus,

Inter vindicatae Religionis & Imperij lætitiã,

Inter cruentaræ Lunæ extrema deliquia

Agnoscant presentes, Fateantur Posterì.

Non tantùm nascenti Euangelio quo promulgaretur

Sed promulgatum ne profligaretur.

Vtrobiquè; Hominem fuisse missum à DEO

Cui Nomen erat,

I O A N N E S.

F I N I S.

Lectori beneuolo salutem.

PRæter destinationem meam euenit vt Commentarius hic belli Turcici in lucem prodeat. Differebam certè conscientia tenuitatis etiam ex eo, vt tempore quod veritatis mater est, Historia ista maturesceret. Ast grauium Virorum impulsui cedendum fuit, qui vrgebant vt quantociùs prælo commissa narratio ista, etiam in externas gentes, nec sine Sarmaticæ gentis gloria, sese diffunderet. Obtemperaui igitur, quia aliter non licebat: breuius quidem quam pro rerum gestarum magnitudine, nec temporis tantùm superfuit, vt qualis qualis partus elimatus prodiret. Te itaq; benignè Lector exoratum velim, festinatæ breuitati parce, & errata quæ passim occurrent, ad eum modum corrigere vt in calce operis videre licet. Interim vale lætus, viue sanus, fruire benignus.

Errata sic Corrige.

Fol. 15. Palifudas Lege Palifadas.	Fol. 71. intata L. irata.
Eodem rapiantibus L. rapientibus.	Eod. suppeditat L. suppeditato.
F. 16. conualuere L. conuolauere	Eod. indignam L. indignum.
F. 34. Capidum L. Lapidum.	Eod. reperfus L. repensus.
F. 36. diuo L. Cliuo.	F. 73. soderatio L. sideratio.
F. eod. Typhuni L. Typhum.	Eod. superiori L. superiorem.
F. 38. recvntis L. redeuntis.	Eod. festis L. fessis.
Eod. maturescant L. maturescat.	F. 74. schat L. schut.
Eod. tridinijs L. triclinijs.	F. 76. durandis L. durandus.
Eod. iniquos L. irriguos.	F. 79. Valachiam L. Valashum.
F. 41. confesso L. confosso.	F. 80. Regnis L. signis.
F. 48. suspicati L. suspicaci.	F. 81. captatum L. tentatum.
F. 5. eiurata L. eiurata.	Eod. senuæ L. senuæ.
F. 51. asuescent L. asuessent.	Eod. multatis L. multatus.
F. 55. tentandam L. tentandas.	F. 83. effudendi L. offendendi.
F. 57. vrente L. vrgente.	Eod. Costitit L. Constitit.
F. 60. legionem L. legiones.	F. 87. Hyparum L. Hyppanum.
Eod. permiscentem L. permiscentia	Eod. studij L. studijs.
F. 61. terna L. tetra.	F. 88. reperens L. repositos.
Eod. sintres L. lintres.	Eod. quæ L. qui.
F. 62. fessam L. fossam.	F. 89. cui L. cum.
Eod. Mobilis L. Nobilis.	F. 96. subitæ L. subite.
F. 65. Possit L. poscit.	Eod. pana L. panu.
Eod. vocaret L. vacaret.	F. 98. Elogiam L. elogium.
F. 66. Masceldius L. Mansfeldius.	

